STRIPSCHRIFT

ROY THOMAS
HOMOSTRIPS

NUMMER 440 * €7,25

ALAIN DODIER

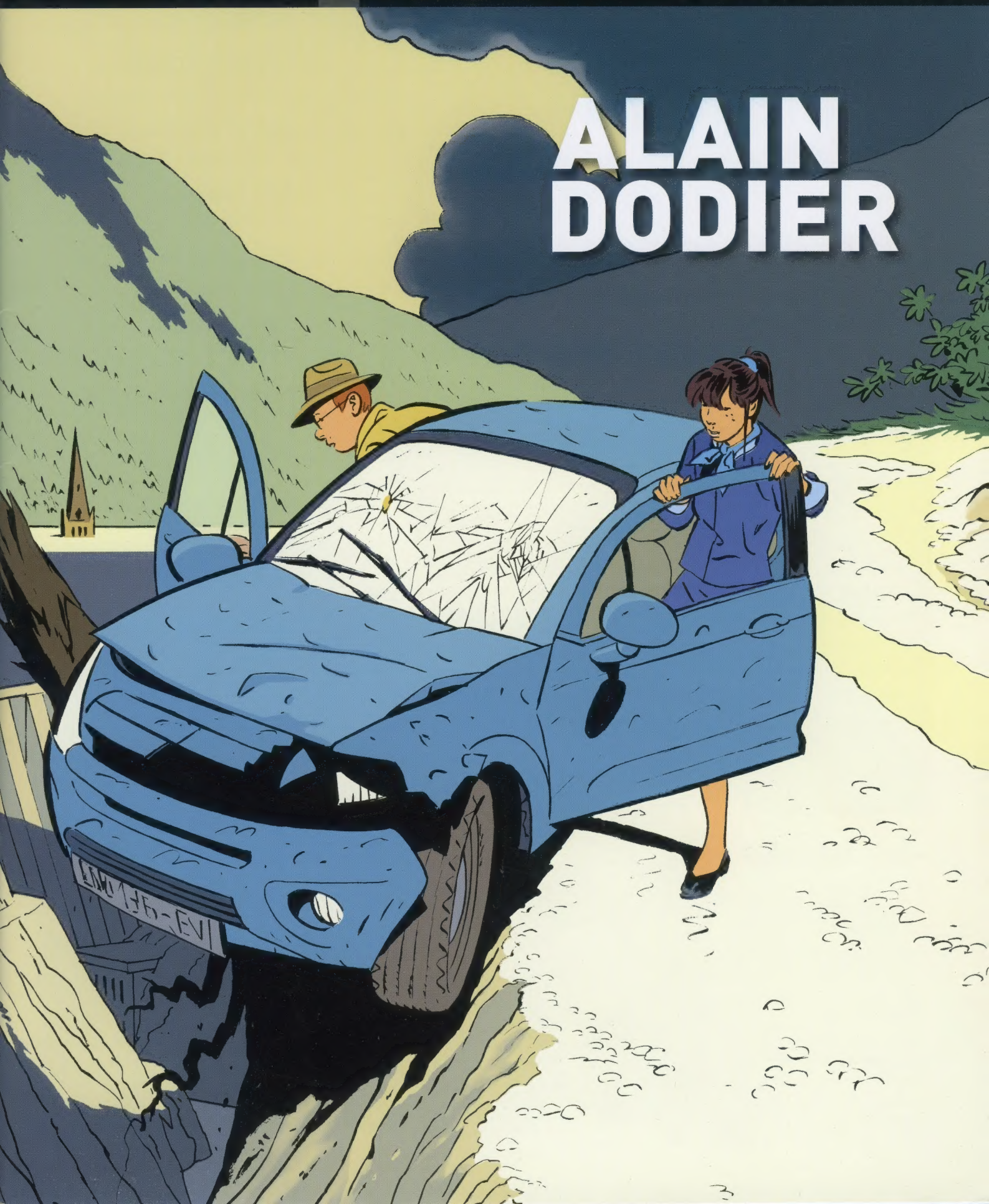

→ REDACTIO

Eerder dit jaar heeft de Franse regering een nieuwe belastingmaatregel afgekondigd die veel ophef veroorzaakte onder met name stripauteurs. Zij dienen vanaf 2016 een extra belasting van 8% te betalen over hun inkomsten om daarmee een pensioen op te bouwen of aan te vullen. Het gaat daarbij dus over een afdracht van om en nabij één maandsalaris per jaar. Het protest dat opwelde leidde twee maanden geleden tot een open brief aan de Franse minister van Cultuur waarin gevraagd werd de regeling ongedaan te maken. De brief besloeg twee A4'tjes, de namenlijst met ondertekenaars maar liefst zeven. De oproep werd ondersteund door 748 auteurs waaronder niet de minsten. Vijftien winnaars van de Grote Prijs van Angoulême (Marcel Gotlib, Enki Bilal, Jacques Tardi) en negen door de overheid onderscheiden auteurs (Lewis Trondheim, Benoît Sokal, Bernard Hislaire) staan bovenaan. Als je nagaat dat er ongeveer 1500 tekenaars in Frankrijk zijn die min of meer kunnen leven van hun werk, is dat een behoorlijke achterbansteun. Ook in Nederland zijn er auteurs die van hun stripwerk kunnen leven, maar het merendeel moet dat aanvullen met reclame- en illustratiewerk of voorziet anderszins in hun inkomen. Het belastingklimaat in Nederland heeft nog niet tot specifieke beroepsprotesten geleid. Maar ook hier zijn in tijden van economische malheur soortgelijke scenario's niet ondenkbaar. We hopen natuurlijk van niet, maar zijn wel benieuwd hoe het Nederlandse stripmakersgilde zich in een soortgelijke situatie zou gedragen. De BNS op de barricaden, een protesttocht op het Malieveld of vooral veel stripachtige uitingen in bladen in kranten? Misschien eens een keertje oefenen over iets onbenulligs?
Je weet maar nooit waar het goed voor is...

→ OMSLAG

De omslagtekening stond eerder op *Spirou 3970* van 14 mei 2014. Daarin wordt het nieuwe verhaal van Jerome K. Jerome Bloks aangekondigd dat in het stripblad werd voorgepubliceerd.
In Nederland verschijnt deze maand het album onder de titel *De kluizenaar*.

INHOUD

2 **ACTUA**

10 **STARS & STRIPS**
Olav Beemer

12 **ALAIN DODIER**
Michel van Merriënboer

16 **ROY THOMAS**
Hennie van der Zouw

22 **HOMOSTRIPS**
Hans Pols

31 **LIEVE LEZERS**
Peter Breedveld

32 **MARQ DENKT**
Marq van Broekhoven

34 **DE BOVENTOON**

41 **HEINZ SERVICE SPREAD**

STRIP CULTUUR BEURS

Nieuwe stripprijs in Breda

De stad Breda toont opnieuw zijn verbondenheid met strips door een bedrag van €4000 beschikbaar te stellen voor de Stripcultuurprijsbeurs. Tijdens Stripfestival Breda zal deze worden uitgereikt aan projecten die een positieve bijdrage leveren aan het Nederlandse beeldverhaal. De gemeente Breda trekt hierin samen op met Stichting Strips in Beeld, voorgezeten door Rob van Bavel. Van Bavel geeft aan dat na het wegvallen van de Marten Toonderprijs de gemeente graag leven in een nieuwe prijs wil blazen. Daarbij kiest zij niet voor een talent- of oeuvreprijs maar juist voor initiatieven die de stripcultuur in Nederland bevorderen. Te denken valt aan bijzondere albumproducties, exposities, een strip-app, een muurschildering of een ander stripproject.
Van Bavel meldt dat de eerste inzendingen binnen zijn, waaronder een website, een nieuw stripblad en een derdewereldstripproject.
Belangstellenden kunnen nog tot 14 september hun ideeën via een standaardformulier indienen. Dit formulier en het bijbehorende reglement is op *www.stripcultuurbeurs.nl* te vinden. TdK

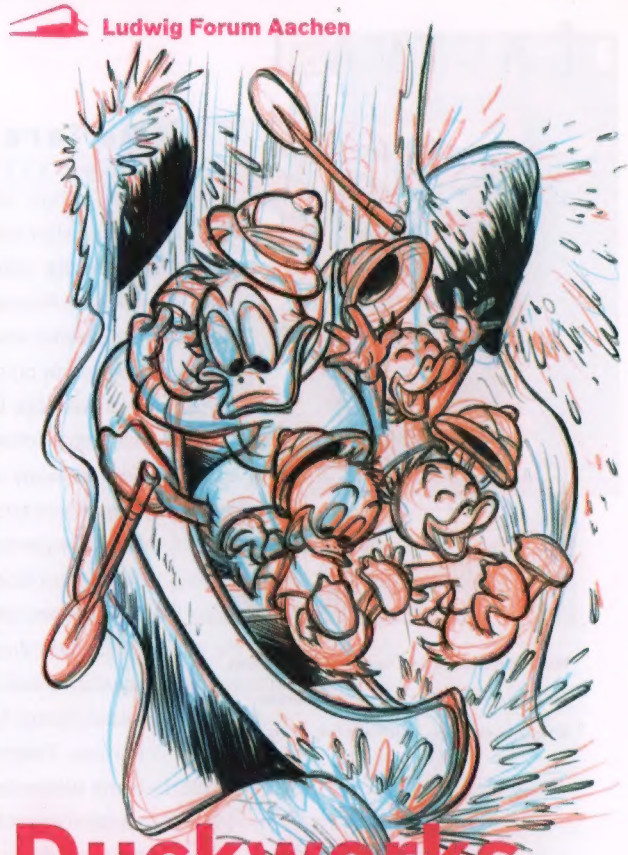

Duckworks

Die Disney-Zeichner Daan Jippes und Ulrich Schröder

04.04. – 11.05.2014

Comiciade in Aken krijgt vervolg

Begin april vond net over de grens in Aken het driedaagse stripfestival Comiciade plaats. Centrale plek was het Ludwig Forum, een kunstinstelling die dienst doet als museum en voorlichting en expositieruimtes aanbiedt. Op het festival waren tal van tekenaars aanwezig die in de regio Aken wonen en waarvoor een overzichtstentoonstelling in een belendende kerk was ingericht. Opvallende regionale en lokale namen op het festival waren onder anderen Willi Blöß (maker van kunstenaarsbiografieën), Alfred Neuwald *(Karl der Kleine)*, Lars Kesseler *(Lake13)*, Reinhard Horst alias Felix, Sarah Burrini (de Duitse Maaike Hartjes/Aimée de Jongh uit Keulen met het album *Das Leben ist kein Ponyhof)* en Christoph Mueller, die in een Chris Ware-achtige stijl bijdragen levert aan het Amerikaanse undergroundblad *Mineshaft Magazine*, waaraan ook Robert Crumb meewerkt. Harald Schröder, die zijn sporen in de animatiewereld heeft verdiend, was eveneens aanwezig. Schröder presenteerde er zijn eigen Fix & Fox-achtige kinderstrip, *Sparky & Spacy*. Ook de in Aken geboren *Duck*-tekenaar Ulrich Schröder gaf acte de présence; hij had samen met Daan Jippes een kleine duo-expositie ingericht. Het professioneel ogende festival, met veel sponsorhulp en gemeentesteun, had daarnaast nog een aantal buitenlandse gasten, workshops, lezingen en Cosplay-activiteiten. Organisator Alexander Samsz geeft tekst en uitleg over het stripfestival in Aken.

Waarom hebben jullie dit festival georganiseerd?

Uitgangspunt was een festival dat in de Euregio Aken-Maastricht-Luik een nieuw publiek zou aanspreken. De nabijheid van stripland België en de talloze actieve tekenaars in en rond Aken vormden de basis. Daarbij wilden we kinderen en jong-volwassenen bij het festival betrekken door workshops en cursussen te organiseren.

Verliep het festival naar tevredenheid?

Ja, zeker. Ik schat in dat er zo'n 2000 bezoekers zijn geweest. Ik vond het een geslaagd en feestelijk evenement en dat hoorde ik ook van het Ludwig Forum, de Oberbürgermeister, de tekenaars, de handelaren en de uitgevers, en van diverse bezoekers. Dat bleek uit onze enquête.

FOTO RIK SANDERS

Waren er nog speciale uitgaven, naast het informatieve programmaboekje?

We hebben speciale trading cards uitgegeven, maar die zijn helaas tijdens de Comiciade verdwenen. Die zijn herdrukt en we bieden ze aan op **www.comiciade.de**.

Komt er een vervolg?

Ja, in het voorjaar van 2016 is er een nieuwe Comiciade, wederom in het Ludwig Forum. Daarnaast organiseren we daar elke vierde zaterdag van de maand de zogeheten Comiciade Kakao waar jonge tekenaars ideeën kunnen uitwisselen met gevestigde tekenaars. We zijn benieuwd of dit initiatief aanslaat. RS

→ SUVAAL

HET IS MIJ EEN RAADSEL WAAROM ER ZO WEINIG GOEDE, DEGELIJKE DETECTIVESTRIPS VERSCHIJNEN...
INDERDAAD...
DAT GAAN WE UITZOEKEN!
TOT OP DE BODEM!
IK ZOU ZELFS ZEGGEN...
...TOT OP DE BODEM!

DE STRIPWERELD LEEFT, EN HOE! OP DEZE PLAATS GEEFT STRIP-COLUMNIST ERWIN SUVAAL HIEROP ZIJN PERSOONLIJK COMMENTAAR.

ERWIN.SUVAAL@STRIPSCHRIFT.NL

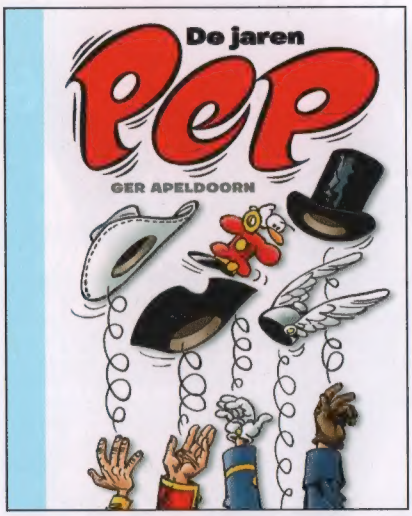

Naar aanleiding van het verschijnen van *De jaren Pep* maakten verschillende stripmakers een felicitatietekening.

De jaren Pep: Por dios, wat een gemiste kans!

Het 'pittige' stripweekblad *Pep* werd in 1962 opgericht door De Geïllustreerde Pers. De uitgeverij van publiekstijdschriften wilde daarmee lezers tot aankoop verleiden die de *Donald Duck* te kinderachtig vonden en die (nog) niet geïnteresseerd waren in volwassenenbladen als *Margriet* en *Nieuwe Revue*. Het grote commerciële succes van het Franse stripblad voor de oudere jeugd *Pilote* (met onder andere *Asterix en Obelix*), dat verscheen sinds 1959, stond De Geïllustreerde Pers zeker voor ogen bij het besluit om met *Pep* te starten.

Aanvankelijk bleef het blad ondanks omvangrijke promotiecampagnes steken bij een oplage van 120.000, schamel vergeleken bij de grootste concurrent *Sjors* (200.000) uitgegeven door De Spaarnestad. Door de benoeming van een bekwame hoofdredacteur en redactionele wijzigingen begon het succes. De stripfiguur Pep, een flauw-grappige Kuifje-kloon met zijn Bobbie-achtige zwart/grijze hondje Stef verdween na twee jaar van het omslag en uit het blad; populaire strips als *Asterix en Obelix*, *Michel Vaillant*, *Roodbaard* en *Lucky Luke* werden in het blad opgenomen, naast klassiekers als *Kuifje*, *Blake & Mortimer* en *Zorro* van de Amerikaanse tekenaar Alex Toth.

Daarnaast werd steeds meer werk van Nederlandse tekenaars geplaatst. Behalve de gerenommeerde tekenaar Hans Kresse *(Erwin, Vidocq)* en 'reclametekenaar' Jan Kruis *(Gregor)* kreeg ook ander, jong Nederlands talent een kans, waaronder Thé-Tjong-Khing, Martin Lodewijk, Dick Matena, Peter de Smet, Fred Julsing, Daan Jippes. Ook erkende vakmensen als Willy Lohmann en Henk Albers leverden hun bijdragen, onder meer met cartoons en illustraties bij de brievenrubriek en de – nogal brave – muziekpagina's.

Zo speelde het stripblad een belangrijke rol bij het ontstaan van een Nederlandse generatie van tekenaars met eigen stripverhalen – inmiddels veelal klassiekers – die niet alleen de lezers aanspraken, maar die ook weer een volgende lichting tekenaars inspireerden. Een andere verdienste van *Pep* was de introductie van 'moeilijke strips' zoals de avonturen van *Corto Maltese*, een klassieke avonturenstrip van de hand van Hugo Pratt.

Tijdens de jaren 1970 tot 1972 beleefde *Pep* zijn hoogtepunt, met een uitgebalanceerde mix van oude en nieuwe strips. De omvang van het blad ging van 32 naar 48 pagina's en de oplage liep tegen de 300.000. In 1975 echter was de oplage al weer zo geslonken dat de directie van de Verenigde Nederlandse Uitgeversbedrijven (VNU), waarin de concurrenten De Geïllustreerde Pers *(Pep)* en De Spaarnestad *(Sjors)* waren ondergebracht bij een fusie in 1965, besloten dat *Pep* en *Sjors* zouden samengaan in het nieuwe blad *Eppo*.

De geschiedenis van het blad dat zoveel heeft betekend voor de Nederlandse strip, is door tekstschrijver Ger Apeldoorn vastgelegd in *De jaren Pep – Opkomst en ondergang van een stripweekblad* (Don Lawrence Collection, ISBN 978-90-8886-143-7, hk, 104 pagina's, €24,95). Het is een heerlijk nostalgisch boek geworden dat uitnodigt om veelvuldig door te bladeren. Bij het lezen van de tekst overheerst echter de ergernis. De talrijke fouten kunnen in de aangekondigde herziene uitgave in paperback worden verbeterd, al is het raar dat die met zoveel tegenlezers niet zijn voorkomen (*Kuifje*-album *Reis naar de maan?)*. Naast het ontbreken van een index stoort het ook dat de geschiedenis van het blad en zijn medewerkers onoverzichtelijk, nogal van de hak op de tak wordt verteld en dat er soms gewoon onzin staat, bij voorbeeld in het voorwoord over de 'fundamenteel andere' manier waarop in de jaren 1960/1970 vermaak werd aangeboden. Wie destijds bij De Geïllustreerde Pers het besluit heeft genomen tot oprichting van het blad en hoe de naam Pep is ontstaan heeft Apeldoorn voorts niet kunnen achterhalen.

De 'definitieve' geschiedenis van het stripblad is duidelijk nog niet geschreven, temeer omdat de degene die *Pep* nog nooit heeft gezien na het bekijken van het boek – ondanks de afgebeelde omslagen en illustraties – nog geen idee heeft hoe het stripblad er qua lay-out en indeling heeft uitgezien. Gelukkig zijn er nog de ingebonden jaargangen. DR

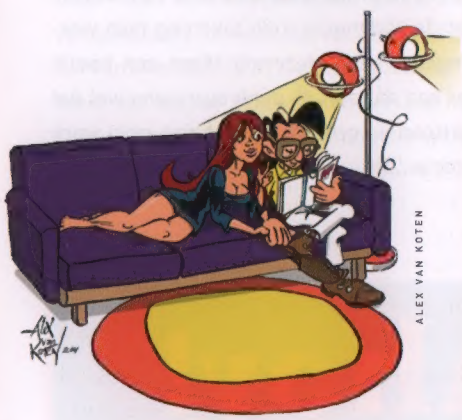

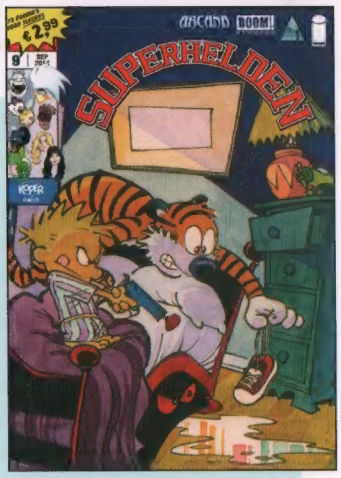

Nieuw striptijdschrift met Calvin & Hobbes

Er is een nieuw striptijdschrift op de markt: *Superhelden*. Inmiddels is een aantal nummers verschenen. Eelco Koper, stripmaker en -uitgever van Koper Comics, is de man achter dit blad. Desgevraagd geeft hij aan dat de plannen aanvankelijk minder groots waren dan dat ze nu uitpakken. 'Om de verkoop van mijn eigen strips te stimuleren leek het me een goed idee één of twee andere stripseries te combineren met mijn eigen creaties, waaronder *Powerbeast*. Ik heb contact gelegd met vooral Amerikaanse uitgeverijen en ben daar zo'n negen maanden mee zoet geweest. Uiteindelijk is daar een contract uitgerold dat ik financieel wel aandurfde en met een hoeveelheid strips waarmee ik zeker twaalf nummers kan uitbrengen'. De grootste klapper is *Casper en Hobbes* van Bill Watterson. Andere opvallende series zijn *Herobear and the Kid (Herobear en ik)* van Mike Kunkel, *Savage Dragon (De woeste draak)* van Erik Larsen, *Strangers in Paradise (De prijs van het paradijs)* van Terry Moore en *Tinpot Hobo (Zwervende rammelbak)* van Jack en Adam Lawrence.

Via de geijkte distributiekanalen in Nederland en Vlaanderen is *Superhelden* in de reguliere stripwinkel verkrijgbaar, maar een abonnement is ook mogelijk. Voor €24,99 ontvang je – inclusief verzendkosten – twaalf nummers op de deurmat. Hoewel het qua verzendkosten alleen al bijna niet rendabel lijkt, meldt Koper desondanks het financieel te kunnen uitzingen. 'Zo'n eerste jaar moet je wat durven gokken. Ik richt me op een brede doelgroep en kies strips uit die ook jongere lezers hopelijk aanspreken. Ik krijg in ieder geval leuke reacties. Ik heb me wel wat verkeken op de hoeveelheid werk die er op me afkomt, maar ik ontvang gelukkig hulp van een team medewerkers.' Koper denkt zelf al aan albumpublicaties, zoals een mooie chronologische uitgave van *Casper en Hobbes* in groot formaat en in een verse vertaling.' De naam *Superhelden*, met een logo dat geïnspireerd is door de serie *Marvel Super-helden* uit de jaren 1980 (dan wel met een streepje ertussen), moeten we volgens Koper overigens ruim zien: 'In feite kan elke stripfiguur een superheld zijn.' TdK

Meer info: *www.superheldencomics.nl*

Nijmeegse tekenaars voor het voetlicht

Twee Nijmeegse tekenaars worden en werden in het zonnetje gezet: Fred Marcus en Bertus Klaassen. Van 6 september tot en met 5 oktober 2014 is er in het Ateliermuseum Jac Maris in Heumen een tentoonstelling te zien met werk van Fred Marcus (1933), internationaal cartoonist en de bedenker en tekenaar van de krantenstrip *Het G.P.-mannetje* uit *De Gelderlander*. In *Stripschrift 436* stond nog een uitgebreid interview met Marcus.

Van Marcus is minder bekend dat hij in feite een allround kunstenaar is die ook schilderwerk, keramiek en grafiek heeft gemaakt. Hij genoot zijn opleiding aan de Arnhemse kunstacademie en de École des Beaux-Arts in Parijs, verkeerde in de internationale avant-garde tot hij terugkeerde naar Nederland en neerstreek in Hees bij Nijmegen. De tentoonstelling in het Ateliermuseum biedt een select overzicht van al zijn disciplines.

Bertus Klaassen (geboren in Nijmegen in 1938, al vele jaren inwoner van Grave) is een begenadigd striptekenaar die (vooral) landelijk bekendheid heeft gekregen door zijn 'Zoek de 10 verschillen tekeningen' in eerst *De Gelderlander* – sinds 1972 – en later in andere kranten van uitgeverij Wegener. Zijn artiestennaam is Bertus. Hij heeft ook veel cartoons en strips gemaakt voor uiteenlopende opdrachtgevers.

De afgelopen maanden liep in het Graafs Museum een overzichtstentoonstelling. De expositie liet zien dat Bertus al sinds z'n kindertijd getekend heeft, ook in een andere, minder cartooneske stijl kan tekenen en tevensnog meer kunstvormen beheerst. In *Stripschrift 387* staat een groot interview met Bertus. RS

Meer info: *www.marishuis.nl* en *www.graafsmuseum.nl*

De grootste cartoon van Hein de Kort

FOTO RIK SANDERS

Hij hangt er al een tijdje: de metershoge, langwerpige cartoon van Hein de Kort langs de A10 na de afslag Amstel Business Park. De cartoon prijkt op een groot reclamebord dat is bevestigd aan een kantoorpand aan de H.J.E. Wenckebachweg (in het verlengde van de Joop Geesinkweg!), pal aan de Amsterdamse ring. De opdrachtgever zoekt al een tijdlang huurders voor dit zakenpand en hoopt op deze manier de aandacht te trekken van de zakelijke reiziger op de ring van Amsterdam. Zo lang er geen huurder is gevonden, is de cartoon nog te bewonderen.

'Leuk verhaal deze opdracht, die via Comic House is gegaan', vertelt Hein de Kort. 'De opdrachtgever, vastgoedbedrijf Brouwershoff, wilde een ding voor aan de pui om de aandacht op vrijstaande kantoorruimte te vestigen. Ikzelf wilde het zo simpel mogelijk houden in verband met de plek. Want het is een gebouw langs de snelweg waar mensen met honderd kilometer per uur 'langsrazen'. Een simpele tekening met één persoon met één balloon met korte tekst lag dus voor de hand. Anders zou het voor de automobilist niet te lezen zijn.'

De opdrachtgever bleek echter een ingewikkelder cartoon te willen hebben, zoals De Kort ze voor *Het Financieele Dagblad* maakt. Het liefst met een situatie van een flexwerker die op zoek is naar werkruimte. 'Om ze te overtuigen dat dit niet ging werken, maakte ik een schets. Het werd een leuke tekening, maar voor dit doel te gecompliceerd. Ik ging er vanuit dat zij dat ook wel zouden vinden. Want, als je op de A10 daar langsrijdt moet je de situatie kunnen begrijpen en de teksten lezen, in een seconde of drie.' De Kort had de potloodschets nog wat ingekleurd om het beeld vollediger te maken en leunde naar eigen zeggen achterover tot de opdrachtgever zou zeggen: 'Ja Hein, je hebt gelijk. Dit gaat niet werken.' Toen er na een week of vier nog geen reactie was binnengekomen, is Comic House gaan bellen om te vragen wat de stand van zaken was. De Kort: 'Het antwoord luidde: 'Die tekening? Die hangt al drie weken op de pui.' Ik had hem in ieder geval nog wel willen inkten. Maar ze waren kennelijk wel tevreden. Geloof ik.'

Met het uiteindelijke extra grote manshoge formaat hoefde De Kort tijdens het tekenen niet speciaal rekening te houden. Hij scande zijn tekeningen in op 1200 dpi en kleurde de tekening in op groot formaat. 'Maar ik kan geen ding inkleuren van 5 bij 15 meter. Op mijn computer zit er wel een limiet aan. Dus voor zo'n afdruk als voor de A10 moest mijn tekening toch worden omgezet naar vectoren. Maar een beetje drukker kan dat aan. Ik denk overigens wel dat deze cartoon de grootste afdruk van mijn werk tot nu toe is.' RS

ADVERTENTIE

Elk kwartaal een nieuwe titel!

SLECHTS €9,95 per deel

Ahoy!
Het zesde deel is nu te koop!

Ook verkrijgbaar als e-book via de app van Bruna Tablisto voor €8,99

www.stripstift.nl

Dark Dragon Books doet Mickey Mouse

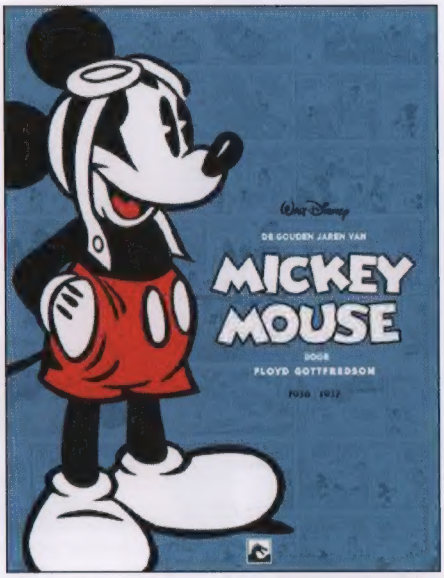

Dit najaar maakt uitgeverij Dark Dragon Books een start met de uitgave van een twaalfdelige serie met verhalen over Mickey Mouse. De reeksnaam is *De gouden jaren van Mickey Mouse* en de inhoud bestaat uit de lange verhalen die de Amerikaanse Disneytekenaar Floyd Gottfredson tekende tussen 1936 en 1955 voor diverse kranten. Gottfredson (1905, Kaysville, Utah) kwam eind 1929 voor de Disney-studio's te werken alwaar hij binnen een half jaar aan de dagelijkse krantenstrip over Mickey Mouse werd gezet. Het ging om een tijdelijke aanstelling maar uiteindelijk zou Gottfredson tot aan zijn pensioen in 1975 aan strips over de populaire muis werken. Tot 1955 waren dat vervolgverhalen, erna korte gagstrips. Van Gottfredson, die in 1981 overleed, wordt gezegd dat hij dezelfde grote invloed had op *Mickey Mouse* als Carl Barks op *Donald Duck*. Hij creëerde nieuwe personages (bij voorbeeld de neefjes Puk en Max, de zwarte schim en politiecommissaris O'Hara) en kreeg in 2006 een plaatsje in de Comic Book Hall of Fame.

In 2011 startte de Amerikaanse uitgever Fantagraphics met de uitgave van deze integrale serie en later dat jaar deed het Franse Glénat dat over in een andere vormgeving. Dark Dragon Books hanteert één-op-één de Franse uitgave die groter is en meer stroken per pagina bevat dan het liggende formaat dat Fantagraphics gebruikt. Ook het dossier uit de Franse editie wordt overgenomen. Deze keuze is volgens Amin Gemei, de uitgever van Dark Dragon Books, voor de hand liggend omdat er goede afspraken met Glénat bestaan en hun editie in kleur hem het best beviel. Hij meldt dat de uitgave past in een strategische samenwerkingsovereenkomst met Disney. Ook de strips over *Star Wars* die in september verschijnen passen daarbinnen.

Volgens Joan Lommen, adjunct hoofdredacteur Donald Duck bij Sanoma, heeft Disney ook aan hen voorgesteld de verhalen uit te geven, maar Sanoma acht de afzetmarkt voor deze reeks te klein. Lommen: 'Het is niet voor het grote publiek maar typisch iets voor verzamelaars. Ik weet dat veel liefhebbers de Amerikaanse versie al hebben besteld die oorspronkelijker is in zwart/wit, mooier oogt en uiteraard in de originele taal is. Daarbij komt dat Mickey Mouse in Nederland minder populair is, waardoor het alles bij elkaar voor Sanoma een te dure productie wordt.' Dark Dragon Books voorziet een uitgaveritme van drie delen per jaar die voor €29,95 per stuk te koop zijn. TdK

→ FLITSEN

➲ Tom Bouden heeft de smaak te pakken met de strip *De lustige kapoentjes*. Nu hij de rechten van deze serie bezit brengt hij allereerst een nieuw tweede album uit bij huisuitgeverij Nouga. Daarna volgt bij uitgeverij Bonte een integrale uitgave met daarin ook ruimte voor zijn *Kroepie en Boelie Boemboem*-serie en wat extra strips die elders geen onderdak konden vinden. ➲ Drie delen zouden er komen, zo was de aankondiging bij het verschijnen van *Magasin general 1*. Dit najaar wordt dan eindelijk door de auteurs Régis Loisel en Jean-Louis Tripp een punt achter de serie gezet met het uitbrengen van deel 9. ➲ Meer goed nieuws voor verzamelaars die houden van afronden. Met deel 13 van *De killer* wordt ook deze serie stopgezet. ➲ Het regent integrale uitgaven van klassieke en minder klassieke strips dit najaar en volgend voorjaar. Helaas vooralsnog vooral Franstalige edities. We sommen een niet volledig rijtje op: *Tanguy en Laverdure, Kronieken van de zwarte maan, Er was eens, De geheime driehoek, Black Op, De mini-mensjes, Sophie, De dagelijkse worsteling, Harald de Viking, Asgard, Papyrus, Ton en Tineke, Jan Kordaat, Julie Wood, Sherman* en *Blacksad*. Benieuwd welke we daarvan in een Nederlandse editie mogen begroeten... ➲ Daedalus bracht in 2010 drie delen uit van de *Happy*-serie van Zep. Na *Happy Girls, Happy Rock* en *Happy Sex* werkt Zep nu aan *Happy Parent*. Als vers gescheiden echtgenoot en vader voldoende inspiratie, zo lijkt ons. ➲ In Frankrijk verschijnen twee verschillende omslagen voor deel 4 van de serie *Philip en Francis*, de parodie op *Blake en Mortimer*. Of dat in Nederland ook het geval zal zijn, betwijfelen we zeer. Zo succesvol is deze serie hier nu ook weer niet. ➲ Als je zit te wachten op de albumversie van het nieuwste verhaal van *XIII*, in *Eppo* getiteld *De Wampanoag pijl*, moet je in de winkel even opletten. Daar krijgt het album als titel *De boodschap van de martelaar* meen. ➲ Eric Heuvel en Noël Ummels maakten voor het tijdschrift *Autoweek* de serie *Carbeau*. Na twee verhalen besloot het blad de strip niet meer te plaatsen. Gelukkig nam *Eppo* dat voorpublicatiestokje over, zodat het derde verhaal nu eerst daar te lezen is en de strip in albumvorm kan blijven verschijnen.

ADVERTENTIE

De kunst van Jean Dulieu

Herziene tweede druk van dit oeuvre-overzicht. Naast de complete ontwikkeling van *Paulus* veel onbekend werk zoals in potlood getekende portretten.

Bekijk het boek in onze webwinkel:
www.demeulder.nl

€ 17,90

Uitgeverij Scratch gaat van start

Nog even en de eerste strips van uitgeverij Scratch liggen in de schappen van de (strip)boekhandel. Het plan is om zo'n twintig tot vijfentwintig titels per jaar te brengen, te beginnen met albums van Henning Wagenbreth en Ulli Lust, en later dit jaar hoogstwaarschijnlijk gevolgd door *Blues*, de nieuwe Peter Pontiac, en *De magische tuin van Tibet* van Mark Hendriks. Uitgever Hansje Joustra is druk bezig auteurs aan zijn fonds te verbinden. 'Ik ben kortgeleden nog een hele rij tekenaars langs gegaan en vrijwel allemaal willen ze met ons in zee.' Hij wil de volgende namen al bevestigen: Craig Thompson, Judith Vanistendael, Milan Hulsing, Charles Burns, Erik Kriek, Guido van Driel, Ever Meulen en Robert Crumb. 'Daniel Clowes is nog niet zeker en er zijn ook nog enkele tekenaars die nog contracten met Oog & Blik/Bezige Bij hebben; daar moeten we in een later stadium op terug komen.'

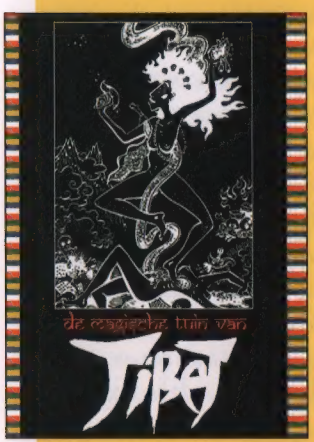

Voor het benodigde startkapitaal van de uitgeverij zorgt de investeringsmaatschappij MMIT. Ondernemer Wiebe Mokken gaat daarachter schuil. Mokken is zelf oud-stripwinkelier van een winkel op de Zeedijk in Amsterdam en kent dus de stripwereld van dichtbij. Beide heren spreken van het uitgeven van mooie en goed vormgegeven stripboeken. Ze richten zich daarbij op de fans en de verzamelaars. 'De uitgevers van goedkope strips hebben het moeilijk', aldus Mokken, 'Wij willen onze lezers betrekken bij onze uitgaven en ze het liefst persoonlijk leren kennen'. Derde man die bij de oprichting is betrokken is Joost Swarte. Hij heeft de functie van adviseur en is voorstander van een blik op het buitenland. TdK

Meer info: *www.scratchbooks.nl*

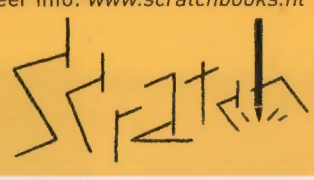

MICHEL VAN MERRIËNBOER

Rally BD in Nijvel

Op 31 mei en 1 juni vond de 6e editie van het stripfestival in Nijvel plaats. Dit jaarlijkse evenement is ook voor de Nederlandse stripliefhebbers interessant. Niet alleen omdat het nog een tamelijk onbekend festival is met een lage bezoekersopkomst, maar ook omdat in dit Franstalige gedeelte van België voor Nederlandstalige strips wordt gezorgd waarin stripmakers na aanschaf een tekening maken. Alleen voor Riccardo Federici was er een loting, omdat hij in totaal slechts acht tekeningen maakte. Hij deed soms ruim een uur over zo'n tekening, want iedere penseelstreek die hij zette was weloverwogen. Het festival heeft trouwens voor een aparte aanpak gekozen. Hier geen kramen met tweedehands bakken, winkeliers die er met hun spullen staan of enige andere vorm van vermaak. De organisatie noemt hun opzet een 'Rally BD', overigens voor het eerst dit jaar, omdat ze een andere sfeer wilde creëren. Daarom kozen ze ervoor om de tekenaars te verspreiden over drie restaurants in plaats van één zaal. De bezoekers zijn op deze wijze ook verdeeld, waardoor de rijen wachtenden elkaar niet storen en tijdens dat wachten een biertje kunnen drinken. De organisatie ontvangt geen financiële steun van de stad; meteen de reden dat er geen plaats is voor een beurs met handelaren aangezien er geen extra ruimte gehuurd kan worden. Ieder jaar willen ze rond een thema werken. Dit jaar was het Italië, vorig jaar was het Servië, maar het kan ook om een serie of tekenaar gaan. Er zijn ideeën genoeg, zodat ze nog jaren kunnen doorgaan. Ze hopen volgend jaar op meer bezoek. Er waren dit jaar ongeveer vijftien tekenaars aanwezig. Bekende namen uit Italië waren Alessio Lapo, Simona Mogavino, Saverio Tenuta en Carita Lupattelli. Uit andere landen waren bij voorbeeld Jaime Calderon, Lionel Marty, Bastide, Gilson, Jovanovic, Vukic en Maza aanwezig. MvM

→ FLITSEN

➲ Uitgeverij RW brengt een integrale uitgave van de miniserie *Ronin* die Frank Miller in 1983 en 1984 maakte. ➲ Nadat eind vorig jaar weer eens een nieuw 'gewoon' deel van *Buck Danny* verscheen, werd in Frankrijk een de reeks *Buck Danny Classic* opgestart. De verantwoordelijke uitgeverij, Zéphyr, is inmiddels overgenomen door Dupuis. Daardoor verschijnen er nu ook Nederlandse vertalingen. In het najaar deel 1. ➲ In 18 jaar tijd (tussen 1986 en 2004) verschenen acht delen van de klare-lijnstrip *Harry Dickson*. Na *De ijzeren tempel* bleef het tien jaar doodstil maar nu heeft uitgever Art & BD de terugkeer aangekondigd en laat weten meteen twee delen kort na elkaar in de winkels te brengen. *De wachters van de diepte* is inmiddels verschenen: het vervolg *De wachters van de duivel* volgt begin 2015. ➲ De Fransen konden er al naar kijken tijdens het festival van Angoulême: het samenwerkingsproject tussen Hanco Kolk en Kim Duchateau, getiteld *The Man of the Moment*. Uitgever Blloan heeft aangekondigd de Nederlandstalige versie op de markt te brengen. Het bijzondere aan deze one-shot is dat beide auteurs na elkaar hun personages op hetzelfde papier tekenen. ➲ *Dag en Heidi*, de strip van Jeff Broeckx en Maria de Winter, verscheen in de jaren 1980 bij uitgeverij Standaard. Na twee luxe en harde-kaftuitgaven in 2006 en 2010 gaat uitgeverij Saga nu ook reguliere albums in slappe kaft uitgeven. Er staan al drie titels aangekondigd. ➲ In oktober verschijnt bij uitgeverij Strip2000 een bijzonder album met de titel *Op missie*. Daarin vertellen tien Nederlandse stripauteurs het verhaal van tien Nederlandse veteranen. Ondermeer Robert van Raffe, Michiel van de Pol, Erik Kriek, Jeroen Funke en Eric

Dick Bos uit-en-te-na

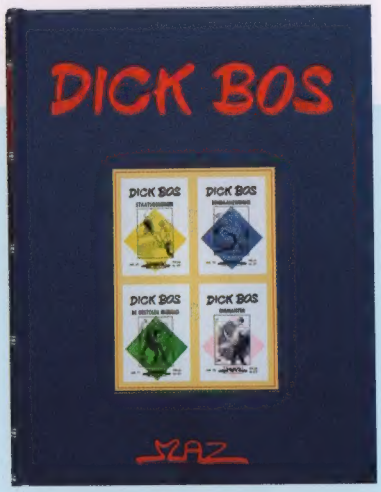

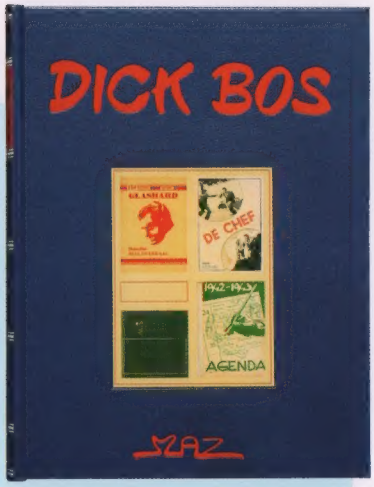

Hans Matla kan vast weer iets rustiger slapen, want hij heeft opnieuw de uitgave van een reeks boeken voltooid. In augustus verschenen namelijk bij uitgeverij Panda de laatste twee delen van *Dick Bos*, waarvan het eerste deel werd gepubliceerd in april 2005. Negentien kloeke boeken van ongeveer 180 pagina's zagen tot op heden het licht.

Deel 18 ISBN 978-90-6438-198-0) borduurt voort op de zeventien delen die eraan vooraf gingen. Er zijn de laatste vier reguliere verhalen in opgenomen (69 t/m 72). Het album heeft een voorwoord van Julius de Goede die ook garant stond voor de vormgeving en productie van de reeks. Deel 19 (ISBN 978-90-6438-199-7) is een cadeautje, een bric-à-brac rond Alfred Mazure. Niet alleen valt daarin het *Dick Bos*-reclameverhaal *Glashard* te lezen, maar bij voorbeeld ook het verhaal *De geboorte van Dick Bos* en het tot op heden ongepubliceerde werk *Dick Bos' kater*. Daarnaast is *De chef* opgenomen, een avontuur rond het personage Hans Vonk dat stamt uit 1932. Achterin zijn in kleur alle omslagen opgenomen van de ooit verschenen *Dick Bos*-boekjes. Mazure-kenner Rich Thomassen zorgt op diverse plekken in het boek voor de nodige duiding. De boeken kosten €56 per deel.

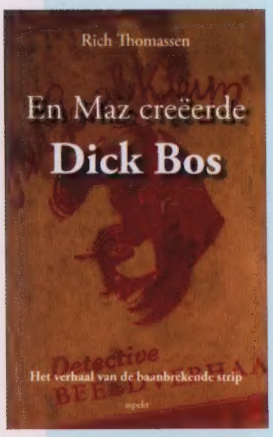

Van diezelfde Thomassen verscheen eveneens in augustus *En Maz creëerde Dick Bos*, een flink uitgebreide en herziene versie van zijn *De wereld van Dick Bos* uit 2003. De dikke paperback (Aspekt, ISBN 978-94-6153-446-0, zwart/wit, 378 pagina's, €24,95) is een onmisbaar naslagwerk voor Mazurofielen. AvO

Dick Bos-oproep

Er is geen eind aan Dick Bos. Net toen band 19 van Dick Bos *in druk was gegaan, ontdekte Mazure-expert Rich Thomassen dat er van twee* Dick Bos*-boekjes twee verschillende versies bestaan.*

Omdat het drukken van band 19 al in volle gang was, konden deze twee afwijkende versies daar niet meer in worden opgenomen. Daarom worden ze nu, als aanvulling, in Stripschrift *vermeld en afgebeeld.*

Het betreft de beeldromans uit 1949: deel 23 Om f 50.000 *en deel 24* Stilte – Geluidsopname. *Deze beide boekjes verschenen niet alleen met op het bandje op de voorkant de vermelding '208 bladzijden' en de prijs '50 cent', maar eveneens in een versie met de vermelding: '50 cent' en '10 frank'. Heeft de uitgever misschien een nieuwe poging ondernomen om de boekjes ook in Vlaanderen af te zetten? Wie weet.*

Misschien zijn er meer deeltjes verschenen met verschillende voorkanten, want het is opmerkelijk dat van de delen 25 Dynamiet *en* 26 Double X*, die eveneens in 1949 werden uitgebracht, ook de versies met '50 cent' en '10 frank' bekend zijn, maar niet die zonder de franken-prijs.*

Wie weet of er van die beide deeltjes ook een versie bestaat met alleen de Nederlandse prijs?

Geef het dan door aan Hans Matla, zodat hij die informatie kan verwerken in zijn computerbestand voor de De Tiende Editie van de Stripkatalogus: *hans.matla@xs4all.nl*

Heuvel verstripten een verhaal. Iedere tekenaar ontwierp ook een omslag voor het album waardoor er van het boek dus tien edities zullen verschijnen. De strip wordt in opdracht van de Stichting Nederlandse Veteranendag gemaakt en heeft tot doel een breed beeld te tonen van de gevoelens en ervaringen van veteranen tijdens missies over de gehele wereld. ➲ Bij uitgeverij De Harmonie verscheen *Flatlife*, het nieuwe album van Jonas – Kabouter Wesley – Geirnaert. In het boek worden bewoners van vier appartementen gevolgd in hun alledaagse bezigheden waarmee ze elkaar danig in de weg zitten. *Flatlife* bevat een dvd die een korte versie van de gelijknamige film bevat die op het filmfestival in Cannes de Prijs van de Jury won. ➲ Uitgeverij Taschen komt weer met een paar mooie stripuitgaven. Deze maand verschijnt *Winsor McCay – The Complete Little Nemo*, samengesteld en becommentarieerd door kenner/verzamelaar Alexander Braun. In oktober staat *75 Years of Marvel: From the Golden Age to the Silver Screen* van Josh Baker en Roy Thomas op de planning. Wel even de buidel trekken, want beide uitgaven kosten €150. Of op de verlanglijstjes voor de feestdagen zetten, dat kan ook. ➲ Net voor de feestdagen, vanaf 17 december, kun je de eerste 3D-film met Asterix en Obelix in de Nederlandse bioscoop verwachten: *Asterix et le domaine des dieux*. De Nederlandse titel wordt over enige tijd bekend gemaakt. Let op onze Facebookpagina voor meer nieuws.

ADVERTENTIE

StripKlassiekers
uit de Toonder Studio's

Panda

Integrale uitgave in 44 luxe banden
Alle 199 verhalen, die tussen 1946 en 1993 in de dagbladen zijn verschenen, zullen worden opgenomen:
de delen 1 t/m 33 bundelen de ondertekst-verhalen;
de delen 34 t/m 44 de verhalen met de ballonteksten.
Deel 1, 34 en 35 zijn verschenen. Prijs per deel € 56.

Koning Hollewijn

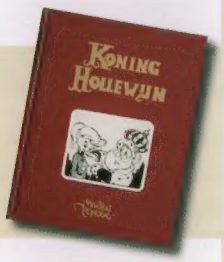

Alle verhalen van koning Hollewijn in 19 luxe banden
Een hoogtepunt in het oeuvre van Marten Toonder!
Alle 73 verhalen die tussen 1954 en 1971 in dagbladen zijn verschenen, zullen worden opgenomen.
Deel 1 is verschenen. Prijs per deel € 56.

Tom Poes

Integrale uitgave van de Tom Poes-verhalen uit de weekbladen Donald Duck, Revue, Metro en Ons Vrije Nederland.
Nu zijn ook de zeldzame verhalen die vlak na de Tweede Wereldoorlog zijn uitgebracht gebundeld.
Reeds 26 delen verschenen. Prijs per deel € 60.

Kijk op www.uitgeverij-panda.nl of vraag meer informatie.
Telefoon: 070 3615393, E-mail: info@uitgeverij-panda.nl

ADVERTENTIE

STRIPWINKEL
WONDERLAND

wonderland productions

Paardsdemerstraat 19
3500 HASSELT
✆ 011/22 82 00

Een vrouwelijke Thor.

→ VERGROTENDE

Met het eind van het jaar in zicht wordt door meerdere uitgeverijen weer ingezet op nieuwe series, bekende namen en grootschalige crossovers. Vooral DC Comics draait de spreekwoordelijke kraan helemaal open.
Het begint in de maand oktober al met een nieuwe wekelijkse serie. Na *Batman Eternal* en *Futures End*, die eerder dit jaar

■ **EINDE** Marvel zou Marvel niet zijn als de 'dood' van Wolverine nog eens extra onder de aandacht wordt gebracht met de speciale vierdelige miniserie *Death of Wolverine* door Charles Soule *(Swamp Thing)* en Steve McNiven *(Civil War)*. Weddenschappen over hoe lang de populaire X-Man dood blijft, kunnen nu worden afgesloten.

■ **WISSELING** In september verschijnt bij IDW het eerste deel van de nieuwe reeks *G.I. Joe*. Een bijzonder moment in de geschiedenis van de op de action figures en animatieserie gebaseerde strip, want met schrijfster Karen Traviss staat voor het eerst een vrouw aan het roer van de serie. Het tekenwerk wordt verzorgd door Steve Kurth.

■ **NAMEN** Bij Vertigo, de voor volwassenen bedoelde imprint van DC Comics, wordt begin september een nieuwe achtdelige miniserie gelanceerd. Het gaat om *The Names*, waarin schrijver Peter Milligan *(Hellblazer)* en tekenaar Leandro Fernandez *(Wolverine)* een verhaal vertellen over de donkere kant van de zakenwereld en het grote geld.

■ **BEESTEN** Begin november verschijnt bij Dark Horse Comics deel vier van *Grandville*, een reeks graphic novels van schrijver en tekenaar Bryan Talbot *(Tale of One Bad Rat)* over een steampunkwereld waarin pratende dieren de hoofdrollen vertolken. Deze keer doet rechercheur LeBrock onderzoek naar een reeks gruwelijke moorden.

Vertigo komt met *Nameless*.

Gotham Academy klaar bij DC.

Vrouwen aan de macht in *G.I. Joe*.

werden gelanceerd, is het nu de beurt aan *Earth 2: World's End*. De drie vaste schrijvers Daniel H. Wilson, Marguerite Bennett en Mike Johnson worden bijgestaan door een team tekenaars en samen duiken ze in de wereld van Earth 2, waar bekende helden net even anders zijn dan op 'onze' wereld. Losse nummers zijn $2.99, maar dat is per maand nog altijd meer dan elke andere reguliere comic, dus de vraag is of DC deze hand niet overspeelt.

Daarnaast klinkt in diezelfde maand het startschot voor een half dozijn nieuwe maandelijkse series. Makers Gerry Duggan en Shawn Crystal storten zich op *Arkham Manor*, terwijl het drietal Becky Cloonan, Brenden Fletcher en Karl Kerschl *Gotham Academy* voor hun rekening neemt. Ann Nocenti en Trevor McCarthy duiken met *Klarion* een oude creatie van Jack Kirby op, Tony S. Daniel ontfermt zich over de herstart van *Deathstroke* en Cullen Bunn en Reilly Brown gaan aan de slag met de in een modern jasje gestoken *Lobo*. En tot slot mogen J.M. DeMatteis en Yvel Guichet de mystieke personages uit de wereld van DC onder hun hoede nemen in *Trinity of Sin*.

Dat is nog niet alles, want oktober is ook de maand waarin een paar reguliere series van maker wisselt. *Batgirl* krijgt Cameron Stewart *(Assassin's Creed: The Fall)* en Brenden Fletcher *(Wednesday Comics)* als nieuwe schrijvers en nieuwkomer Babs Tarr als tekenaar, terwijl *Catwoman* romanschrijfster Genevieve Valentine en tekenaar Garry Brown *(Five Ghosts)* welkom heet. Beide series houden hun coverprijs van $2.99.

→ OVERTREFFENDE

Natuurlijk blijven andere uitgeverijen niet achter bij DC. Sterker, ze halen de neus op voor de vergrotende trap van de concurrentie en denken dat zij de uitvinder zijn van de overtreffende trap. En soms niet onterecht. Zo pakt Image Comics in de maand oktober groot uit met *Wytches*, een nieuwe serie van Scott Snyder *(Batman)* en Jock *(Green Arrow: Year One)*. Door zijn veelgeprezen werk voor DC is Snyder de afgelopen jaren uitgegroeid tot een nieuwe superster en het heldere lijnwerk van Jock is even modern als tijdloos, dus beide namen samen staan nu garant voor meer aandacht dan toen ze vóór de grote omwenteling bij DC enkele delen *Detective Comics* maakten. Hun verhaal gaat, hoe kan het anders, over de schimmige en dodelijke wereld van heksen.

Nieuwe makers *Catwoman*.

Marvel Comics valt terug op het beproefde recept van de crossovers. Dit najaar gaat het negendelige *Axis* van start, waarin de Avengers en de X-Men de handen ineen moeten slaan tegen de gruwelen van Red Skull. Rick Remender, die de aanzet voor dit avontuur al gaf in zijn vaste serie *Uncanny Avengers*, schrijft het verhaal en het tekenwerk is in handen van onder meer Adam Kubert en Leinil Francis Yu. Bijbehorende miniseries zijn *Axis: Carnage* en *Axis: Hobgoblin*, de gebruikelijke commerciële uitmelkertjes door minder bekende makers. Voor het eind van dit jaar heeft Marvel ook nog twee belangrijke veranderingen aangekondigd. Met één daarvan is zelfs het wereldnieuws gehaald. Zowel de serie *Captain America* als *Thor* wordt namelijk opnieuw gelanceerd met een ander personage in de titelrol. Beide zijn een typisch geval van 'politiek correct', want de gekleurde held Falcon wordt de nieuwe Captain America, terwijl de nieuwe Thor een vrouw is. De twee helden zijn in het verleden eerder vervangen, dus voor verstokte fans wordt het een kwestie van uitzitten.

olav.beemer@stripschrift.nl

FOTO MICHEL VAN MERRIËNBOER

Al sinds 1982 wordt de carrière van Alain Dodier (2 mei 1955, Duinkerken) bepaald door de stabiele detectivestrip *Jerome K. Jerome Bloks*. Hierin geen flitsende actie, mooie meiden of andere spectaculaire shots. De hoofdpersoon is een gewone jongen met een vriendin, die ervan droomt een eigen detectivebureau te hebben. Dat uitgangspunt werkt wonderwel goed en maakt de strip tot een uitmuntende detectivereeks. Deel 24, *De kluizenaar*, verschijnt in deze maand.

Alain Dodier kan alles met Jerome

MICHEL VAN MERRIËNBOER

De degelijkheid van *Jerome K. Jerome Bloks* zit hem in de goed uitgesponnen verhaallijnen, menselijk drama en de eenvoud. Het verhaal kabbelt soms rustig voort, maar verveelt geen moment. De interactie tussen de personages staat voorop. Dit is een serieuze detective die zich in boekvorm zou kunnen meten met de beste thrillerschrijvers of met de beste series op tv. *Jerome K. Jerome Bloks* kan nog wel een decennium mee. Steeds weer is er nieuw publiek dat de onnozelheid van deze doorsnee jongen ontdekt die in de goedheid gelooft van de mens – hij zou de buurjongen van iedereen kunnen zijn – en die en passant misdaden weet op te lossen. Het toeval helpt hem iedere keer een handje om een misdaad, vermissing, familiekwestie of ander mysterie op te lossen.

Zelf schrijven

Waarom heeft je hoofdpersoon twee keer de voornaam Jerome en waar staat de 'K' voor?

Alain Dodier: De naam is een samenvoeging van de namen van twee schrijvers: Jerome K. Jerome en Robert Bloche. Door de namen samen te voegen is het dus *Jerome K. Jerome Bloche* (in het Nederlands Blok. Red.). geworden. Robert Bloche kennen we als auteur van *Psycho*. Samen met Makyo (pseudoniem van Pierre Fournier. MvM) zocht ik een naam voor het personage dat ik in 1981 had ontworpen. We huurden samen een atelier in een groot huis. Daar vonden we een boek met de titel: *Drie Mannen in een boot* van Jerome K. Jerome. Wij vonden die naam goed klinken. En daaraan hebben we Bloche toegevoegd. De vader van de schrijver Jerome K. Jerome gaf zijn zoon de 'K' van 'Klapka' mee, omdat dat de naam was van een generaal die de vader bewonderde.

Hoe heb je Makyo leren kennen?

In een bibliotheek, omdat we toevallig uit dezelfde omgeving van Duinkerken komen. We hielden met

elkaar contact omdat we liefhebbers zijn van het medium strip èn allebei beginners waren in deze branche. We deden van alles samen en hebben veel verhalen samen gemaakt.

Waarom kwam naderhand Serge Le Tendre erbij?
Dat was een vriend van Makyo. Aangezien ik in die tijd nog geen bekende tekenaar was, besloten ze om mij met een goed scenario lastig te vallen.

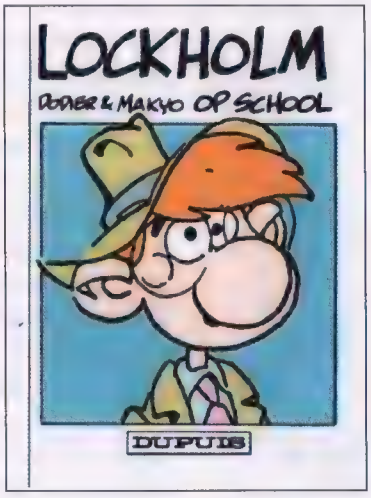

Na het derde album ging je alleen verder. Werd de setting je te mysterieus? Want daar staan deze twee scenaristen om bekend.
Ik heb het scenario van de vierde *Jerome K. Jerome Bloks* zelf gedaan, omdat Makyo geen tijd had. Hij zat tot over z'n oren in het werk na het grote succes van *Het land van langvergeten*. Ik besloot toen om mijn eigen scenario te schrijven, ook omdat Le Tendre al had willen stoppen want het werd voor Makyo en Le Tendre steeds moeilijker om samen te werken. In de jaren 1980 waren de treinverbindingen tussen Parijs en Duinkerken niet ideaal, men moest vaak overstappen. De telefoon was te duur voor interlokale gesprekken. Daardoor zagen ze elkaar steeds minder en verliep het contact steeds moeizamer. Het had dus niets te maken met het surrealisme dat zij graag in de verhalen meegeven. Ik ben eerder realistisch ingesteld en daarom ben ik teruggekeerd naar meer detectiveachtige verhalen.

Hoe hebben jullie bepaald wat voor karakter het moest worden?
Als je een personage creëert en je bent zelf nog maar 25, 26 jaar dan heb je eigenlijk geen idee over een langetermijnplanning. Je weet niet hoe de strip zich definitief vormt en ontwikkelt en of die überhaupt aanslaat. Je vertelt een verhaal en je bent heel erg blij dat het in het tijdschrift *Robbedoes* verschijnt... En je weet helemaal niet waar het naar toe zal gaan. En dertig jaar later is het geworden wat het nu is.

Overeenkomsten

Was het oorspronkelijk niet gestart als een humorstrip?
Je doelt zeker op *Lockholm*? Deze strip begon met een verhaal van acht bladzijden, dat Makyo en ik in 1980 hadden voorgesteld aan de hoofdredacteur van *Robbedoes*. Die heeft het afgewezen als regulier verhaal in het blad, maar als troost stelde hij voor om er een microverhaal van te maken dat als uithaler in het blad werd afgedrukt. Maar hij wilde er niet mee doorgaan.
Daarop heb ik Pijannot (de Franse naam van Lockholm. Red.) laten vallen en ben overgegaan op een realistischer tekenstijl. Dat heeft enkele maanden daarna geleid tot het ontstaan van *Jerome K. Jerome Bloks*. Twee jaar later vestigde de nieuwe *Robbedoes*-hoofdredacteur Philippe Vandooren mijn aandacht op de sterke overeenkomsten van de twee personages, maar dan

BOVEN – De CD-Rom die werd verstrekt als bijlage bij *Jerome K. Jerome Bloks 18: Een stukje paradijs*. Er staan onder meer de allereerste *Vrij vel*-pagina's op die Alain Dodier maakte voor het weekblad *Robbedoes*. Maar ook het complete 36 pagina's tellende microverhaal *Lockholm op school* kan worden afgedrukt. Tegenwoordig is dit cadeautje een veelgezocht verzamelobject.

LINKS – Lockholm is in feite de voorloper van het personage Jerome K. Jerome Bloks, alleen heeft Alain Dodier hem bewuest niet realistisch getekend. De strip zat als zelf in elkaar te vouwen microboekje in *Robbedoes 2579* uit 1987.

EURÊKA! J'AI TROUVÉ! LE 45ème ANNIVERSAIRE DE SPIROU!
ALORS; CHEMISE À JABOT, HABIT, NOEUD PAPILLON, SOULIERS VERNIS, TROUSSE POUR LA DIGESTION, SERPENTINS, FAUX NEZ ROUGE, TURLUTUTU, CHAPEAU POINTU...

RECHTS – Hoewel Jerome K. Jerome Bloks geen knappe gespierde detective is, is hij net zo onverschrokken als Rik Ringers of andere helden.

wel in een heel andere tekenstijl. Ik had dat zelf nog nooit zo gezien!

ONDER – Deze strip over het personage Bertrand Coralin is tamelijk autobiografisch; niet alleen lijkt de hoofdpersoon op Alain Dodier, ook zijn oude beroep van postbode geeft hij gestalte.

Jerome is met zijn naïeve karakter het tegenovergestelde van bij voorbeeld een Rik Ringers. Was dat de reden om hem zo neer te zetten?

Dat wil zeggen: weinig zeker van zichzelf, een beetje naïef... ja, geen vechtjas, maar een dromer, maar toch wel iemand die in staat is om relaties aan te knopen. Ik wilde het verhaal vertellen van een jongeman, die op een privédetective wilde lijken zoals hij die had gezien in de Amerikaanse zwart/wit-films uit de jaren 1940 en uit de door hem verslonden detectiveverhalen. Daarom zet hij een hoed op en trekt hij net zo'n regenjas aan als Humphrey Bogart en bevestigt hij een naamplaatje bij zijn voordeur waarop staat: privédetective. De avonturen kwamen daarna als het ware vanzelf.

QU'EST-CE QUE C'EST?
LE FACTEUR? UN RECOMMANDÉ POUR MONSIEUR CORALIN?...
LE FACTEUR? TIENS, TIENS...
ATTENTION? QUELQU'UN SORT?
DU CALME? DU CALME?... S'ÉLOIGNER SANS PRÉCIPITATION...
POSTES
T'AFFOLE PAS? CE N'EST QUE LE FACTEUR

Waar vind je de inspiratie voor een verhaalontwikkeling? Kranten, journaals, het internet?

Ik heb altijd moeite om een idee voor een nieuw verhaal te vinden. Ik merk zelfs dat het steeds moeilijker wordt. Het enige geruststellende is de wetenschap dat ik al ruim twintig scenario's heb gemaakt en er eigenlijk geen reden kan zijn dat ik het vijfentwintigste scenario ook niet zou kunnen schrijven. Als het nodig zou blijken om er een scenarist bij te halen, komt voor mij alleen Makyo in aanmerking.

Ik zou juist verwachten dat het je makkelijker zou afgaan, omdat je de personages en de setting al hebt?

Ik heb alle ingrediënten voor een goed script al in huis; bovendien zorgt het karakter van Jerome voor de vele ontwikkelingen. Ik heb alles wat ik nodig heb. Ik ben gek op het personage en Babette, zijn verloofde, zorgt daarbij voor de juiste balans. Daarnaast zorgen de allochtone kruidenier, de postbode, de buurvrouw en de vrouwelijke conciërge voor de luchtige noot. Er zitten ongeveer zestien maanden tussen ieder script en dat geeft dan net weer wat voeding om mijn ideeën op papier te zetten. Het is een mix tussen feiten uit het nieuws en wat ik verder nog lees. Zodra mijn idee vorm begint te krijgen ga ik me verder documenteren. Het gebeurt nooit andersom, dat ik aan de hand van documentatie een idee krijg voor een scenario.

Hoe weet je of de handelingen die je Jerome laat verrichten wel kloppen?

Ik heb een vriend die bij de politie werkt en die geeft me advies zodat ik in de strip geen onzin vertel. Ik bel hem en vraag hem dan: 'is dat hoe de politie het zou aanpakken?' En dan zegt hij: 'Nee, joh, je kunt niet zo maar bij mensen binnenvallen!'

Wat is in de kern de kracht van de serie?
In feite berust de serie erop dat de dingen anders zijn dan ze op het eerste gezicht lijken. En Jerome probeert er eigenlijk op slinkse wijze achter te komen wat de gedachten van de mensen zijn. Maar altijd op een positieve manier en hij zoekt het goede in de mens.

Postbode

Wat zijn de verkoopcijfers per album?
Jerome K. Jerome Bloks doet wel 30.000 exemplaren als er een nieuw album uitkomt; van de andere delen gaan er jaarlijks nog ongeveer duizend over de toonbank. Van deel 1 zijn er ondertussen rond de 60.000 exemplaren verkocht; deel twee en drie komen daar in de buurt.

Het viel me op dat het verschil in kwaliteit van tekenen tussen je strip *Bertrand Coralin* uit 1974 en je eerste korte strip uit 1975 op de pagina's *Vrij vel*, voor beginnende tekenaars in *Robbedoes*, enorm is maar sindsdien nauwelijks is geëvolueerd. Hoe komt het dat je in dat jaar zo'n progressie hebt gemaakt?
Een mogelijke verklaring kan zijn dat ik in die jaren postbode was nadat ik van school kwam. *Bertrand Coralin* had ik al gemaakt toen ik eindexamen deed. Ik kon de rest van de dag tekenen nadat ik de post had bezorgd. Ik had geen huiswerk meer. Ik boekte daardoor veel vooruitgang. Dupuis ben ik blijven bestoken met materiaal totdat ik uiteindelijk in *Robbedoes* geplaatst ben.

Tussen 1975 en 1985 heb je ook nog korte grappige verhalen getekend. Wat zoal?
Voor het tijdschrift *Pistil* kon ik ongeveer rond dezelfde periode op regelmatige basis aan de slag, mede dankzij opnieuw Makyo die het contact had gelegd. Zo heb ik van *Janotus*, de belevenissen van een politieagent, zestig verhalen van twee bladzijden gemaakt en over de mieren Marty en Titine eveneens zestig tweepaginaverhalen voor het tijdschrift *Formule 1* bij uitgeverij Fleurus. Dan waren er nog zes bladzijden over de kleine mier Suzy, ook voor *Formule 1*, en zes pagina's van *Leopold en Capucine* voor het weekblad *Kuifje*. Ja, dat waren ook al mieren, ik was er toen nogal gespecialiseerd in. Van wat in het tijdschrift *Formule 1* verscheen is helaas nooit iets in album uitgebracht, omdat het blad ophield te bestaan en het materiaal allemaal verloren is gegaan.

Zou je weer eens een humorstrip willen maken zoals je vroeger dus vaker deed?
Met Makyo heb ik een aantal delen van *Gully* gemaakt. (Een Asterix-achtig figuurtje in een fantasierijk middeleeuwse setting. MvM). Het leek ons leuk om opnieuw een album van *Gully* te maken. Twintig jaar na het verschijnen van het vijfde album kwam ik er gaande weg achter dat ik me daar toch niet gelukkig bij voelde. Ik voel me veel meer op mijn gemak bij *Jerome K. Jerome Bloks* en ik kan niet meer terug naar het tekenen van grappen.

LINKS – *Janotus*, de grappige belevenissen van een agent. Na vele jaren verschillende komische personages te hebben getekend, gooide Dodier het over een realistische boeg en dat betekende zijn doorbraak.

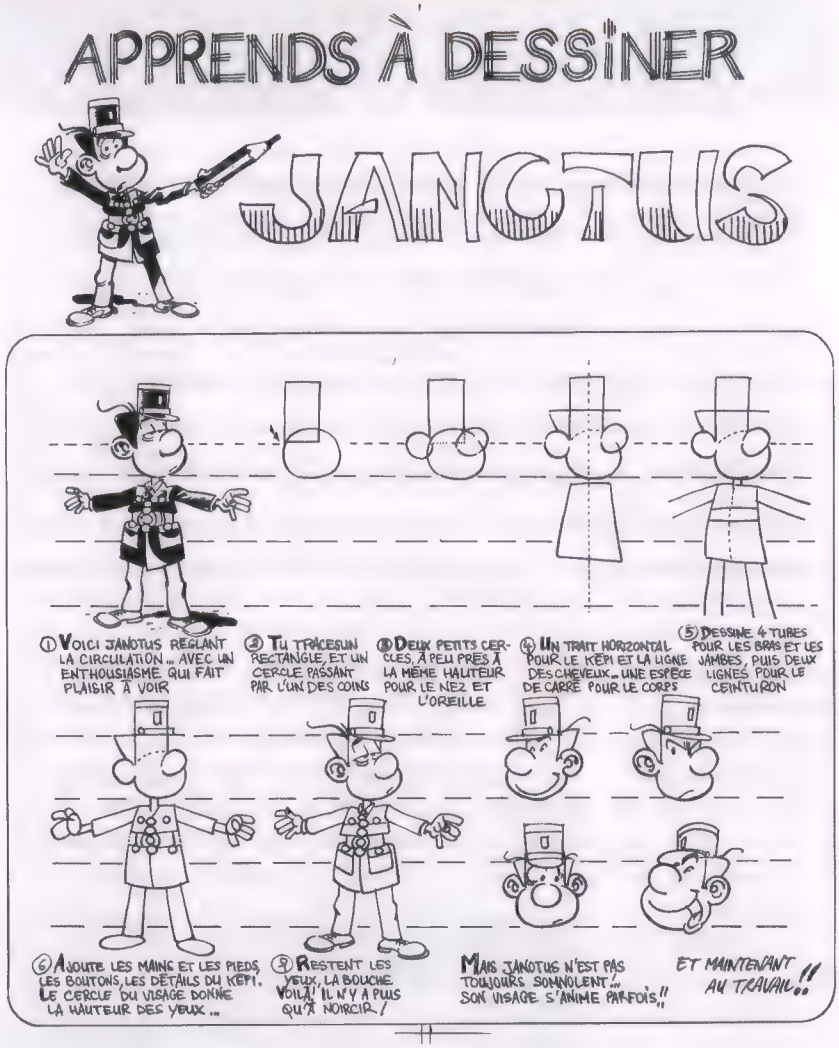
APPRENDS À DESSINER
JANOTUS
① VOICI JANOTUS REGLANT LA CIRCULATION ... AVEC UN ENTHOUSIASME QUI FAIT PLAISIR À VOIR
② TU TRACES UN RECTANGLE, ET UN CERCLE PASSANT PAR L'UN DES COINS
③ DEUX PETITS CERCLES, À PEU PRÈS À LA MÊME HAUTEUR POUR LE NEZ ET L'OREILLE
④ UN TRAIT HORIZONTAL POUR LE KÉPI ET LA LIGNE DES CHEVEUX ... UNE ESPÈCE DE CARRÉ POUR LE CORPS
⑤ DESSINE 4 TUBES POUR LES BRAS ET LES JAMBES, PUIS DEUX LIGNES POUR LE CEINTURON
⑥ AJOUTE LES MAINS ET LES PIEDS, LES BOUTONS, LES DÉTAILS DU KÉPI. LE CERCLE DU VISAGE DONNE LA HAUTEUR DES YEUX ..
⑦ RESTENT LES YEUX, LA BOUCHE. VOILÀ ! IL N'Y A PLUS QU'À NOIRCIR /
MAIS JANOTUS N'EST PAS TOUJOURS SOMNOLENT ... SON VISAGE S'ANIME PARFOIS !!
ET MAINTENANT AU TRAVAIL !!

BOVEN – Pagina met behulp waarvan kinderen het personage zelf konden proberen te tekenen.

Zou je dan niet iets serieus willen maken voor de collectie *Vrije vlucht*, om *Jerome K. Jerome Bloks* af te wisselen met een one-shot waar je je ideeën in kan verwerken die je niet kwijt kan rond je personage Jerome?
Eh... nee, ook niet. Ik ben eigenlijk erg blij om een serie als *Jerome K. Jerome Bloks* te kunnen maken en als ik een album af heb, dan wil ik niets liever dan gaan werken aan het volgende album.

michel van merriënboer@stripschrift.nl

Met dank aan Stephanie Buijs

Roy Thomas

Nieuwe ster in het Storm-universum

HENNIE VAN DER ZOUW

FOTO LUIGI NOVI

In *Eppo 1* van 2014 ging *De kronieken van Roodhaar* eindelijk van start, de langverwachte spin-off van de serie *Storm*, geschreven door Roy Thomas en getekend door Romano Molenaar. Achter de schermen was al ruim anderhalf jaar aan deze spannende spin-off gewerkt; een internationaal team werd speciaal opgetuigd om met *Roodhaar* stripgeschiedenis te schrijven. Maar de meest aansprekende naam is natuurlijk de Amerikaanse scenarist Roy Thomas. Een kennismaking aan de hand van een portret en een kort vraaggesprek, als opmaat voor het eerste album dat in oktober verschijnt.

BOVEN - Roy Thomas tijdens de grote Comic Convention in New York op 14 november 2008.

Roy William Thomas Junior, bij comicliefhebbers beter bekend als Roy Thomas, werd op 22 november 1940 geboren en is dus, ondanks zijn nog jeugdige uiterlijk, inmiddels de zeventig ruim gepasseerd. Maar dat wil niet zeggen dat hij met pensioen is of gaat. Nee, integendeel, want naast zijn andere activiteiten op strip- en comicgebied gaat hij juist nog de ene na de andere uitdaging aan. Zelfs voor Nederlandse uitgeverijen.

Thomas is natuurlijk het meest bekend als auteur van een inmiddels bijna ontelbaar aantal comics. Ook werkte hij als redacteur en eerste opvolger van de legendarische Stan Lee, als hoofdredacteur bij Marvel Comics. Hij is hoogstwaarschijnlijk het meest bekend geworden door zijn introductie van de verhalen van Robert E. Howards pulpheld Conan als comicserie bij Marvel in het begin van de jaren 1970.

Fantastic Visions

Wij hadden thuis een abonnement op *Pep* en daarin kwam ik in 1974 voor het eerst de naam Roy Thomas tegen. Dat jaar was *Pep* begonnen met *Peptoe*. Een in het Nederlands vertaalde buitenlandse strip op comicformaat als zwart/wit-bijlage. *Peptoe* in *Pep 24* van 1974 met het *Conan*-verhaal *De demonen* deed me stuiteren in mijn stoel. Dit was mijn eerste kennismaking met Conan. Het verhaal was geschreven door een zekere Roy Thomas, maar dat zei me toen nog niet zoveel en Robert E. Howard kende ik ook nog niet. Maar... de tekeningen van een zekere Barry Windsor Smith maakten me gelijk tot een levenslange fan. Die waren fantastisch en in de rest van *Peptoe*, er zouden er totaal negen met verhalen over Conan verschijnen, werden ze alleen maar beter.

Ik studeerde in die tijd in Rotterdam en had stripspeciaalzaak Fantastic Visions aan de Slaak ontdekt. (Een voorloper van het huidige Yendor. Red.) Toen ik daar voor de eerste keer binnenstapte, ging er een wereld voor me open. Fantastic Visions verkocht niet alleen strips en comics, maar ook verwante artikelen zoals boeken, tijdschriften, artbooks, en nog veel meer. Hier ontdekte ik het verdere proza van Robert E. Howard. Ook zag ik er de naam van Roy Thomas voor het eerst veelvuldig verschijnen in de credits van comics die ik nieuwsgierig doorbladerde.

En zo kocht ik dus mijn eerste Amerikaanse comics. Natuurlijk een paar delen uit de serie *Conan the Barbarian* van Marvel, die inmiddels gevorderd was tot de verhalen rondom Belit, the Queen of the Black Coast, uiteraard op onnavolgbare manier geschreven door Roy Thomas. Het verzamelen van de eerste delen van *Conan the Barbarian* viel niet mee, die waren vaak niet te vinden, maar *The Savage Sword of Conan* kon ik compleet verzamelen, tot nummer 21... die kwam maar niet. Die kwam nooit!

Mijn redding heette Peter de Raaf. Hij was één van de eigenaars van Fantastic Visions en ik had hem gevraagd waar nummer 21 bleef. Toen ik weer eens in de winkel was en mijn nieuwe aankopen wilde afrekenen, dook Peter ineens onder de kassa en stak daarna grijnzend de gezochte comic omhoog. Hij vertelde dat hij het nummer in Engeland bij de douane was tegengekomen. Dat

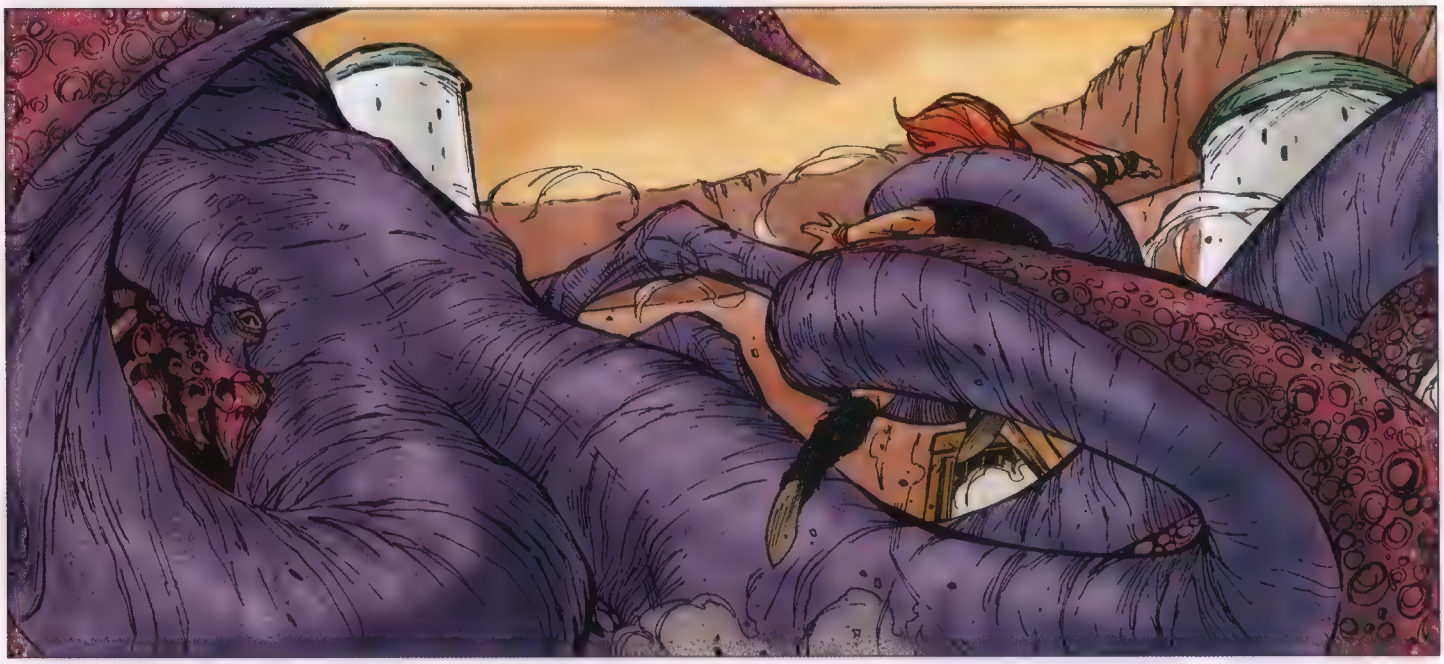

die preutse Engelsen het niet wilden invoeren! Ik zal die anekdote nooit vergeten.

Conan-juweeltjes

Roy Thomas bleef juweeltjes voor de *Conan*-serie schrijven. Sommige werden ook in het Nederlands vertaald en uitgebracht, maar de meeste niet. Dat maakte me niets uit, ik verzamelde de Amerikaanse uitgaven. De eerste en heel zeldzame delen van *Conan the Barbarian* vond ik gelukkig bij één van mijn bezoeken aan De Haagse Stripshop van Peter van Uunen.

Het tijdschrift *Gummi* bracht een meesterwerkje in het Nederlands: *The Frost Giant Daughter*, getekend door Barry Windsor Smith. Roy Thomas was een meester in het naar strip vertalen van de originele verhalen van pulpauteur Robert E. Howard. Voor andere *Conan*-stripverhalen die hij schreef, liet hij zich inspireren door allerlei 'sword & sorcery'-verhalen van Howard en collega-auteurs. Een ander meesterwerkje dat hij voor comics bewerkte, ook getekend door Barry Windsor Smith, was het *Conan*-verhaal *Red Nails*. Deze comic is inmiddels in vele verschijningsvormen over heel de wereld uitgegeven. In 2008 waagde uitgeverij Sherpa zich nog aan een prachtige uitgave onder de titel *Rode spijkers*.

Roy Thomas werkte voor *Conan* onder andere samen met tekenaars als Neal Adams en John Buscema. De laatste nam het tekenwerk voor *Conan the Barbarian* over toen Barry Windsor Smith er mee stopte. Ook had Thomas goede relaties met onder meer Michael Moorcock en John Jakes, wier hoofdpersonen en verhalen hij gebruikte in de door hem ontwikkelde *Conan*-verhalen, om zo de plekken in te vullen die de oorspronkelijke schrijver Robert E. Howard oningevuld had gelaten.

De comics over The Queen of the Black Coast binnen de *Conan the Barbarian*-serie vormden misschien wel het hoogtepunt in de schrijverscarrière van Roy Thomas bij Marvel. Samen met grootheden als tekenaar John Buscema en meesterinkter Ernie Chan liet hij Conan en zijn grote liefde de piratenkoningin Belit, allerlei fantastische avonturen beleven. Culminerend in een bloedstollend einde in *Conan the Barbarian 100*, waarin Belit op een gruwelijke manier haar einde vindt en Conan het

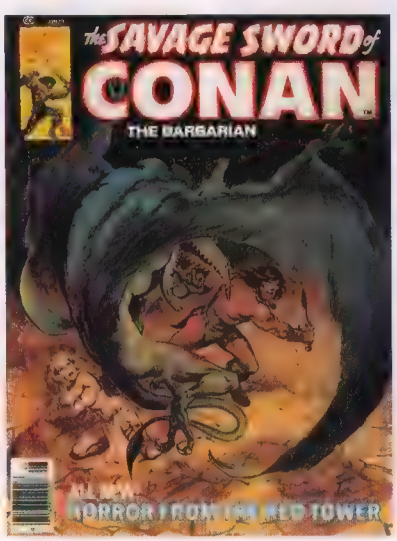

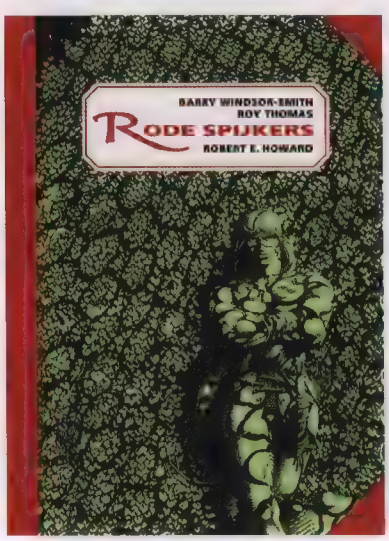

BOVEN - ***Gevangen*, uit het portfolio over Roodhaar, getekend door Romano Molenaar.**

LINKSONDER - **Deze aflevering van het legendarische black and white magazine *Savage Sword of Conan* mocht niet ingevoerd worden. Peter de Raaf heeft hem toch door de Engelse douane naar Nederland kunnen krijgen.**

MIDDENONDER - **De Marvel-comic *Conan the Barbarian* volgde het leven van Conan op de voet en Roy Thomas had het voor elkaar gekregen dat in deel 100 het hoogtepunt van de serie, de dood van Conans geliefde Belit werd beschreven. John Buscema als tekenaar en Ernie Chan als inkter stonden garant voor een het omslag en een prima uitgewerkte comic.**

LINKS - **De prachtuitgave van *Rode spijkers* door uitgeverij Sherpa.**

bijna ook niet overleeft. Naast zijn werk over Conan schreef en ontwikkelde Roy Thomas ook strips voor series als *Avengers*, *Thor*, *The Invaders*, *Fantastic Four*, *Star Wars*, *Tarzan* en *X-Men*.

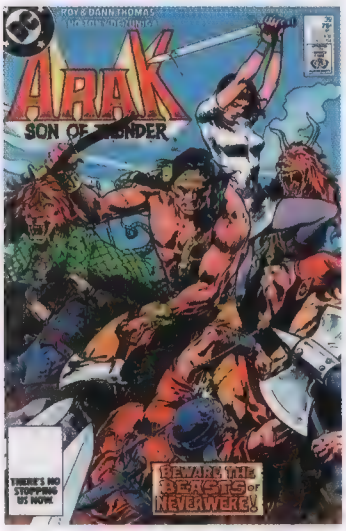

BOVEN - Omslag van de comic *Arak, Son of Thunder*, getekend door Tony DeZuniga naar een verhaal dat Roy Thomas samen met zijn vrouw Danette geschreven heeft. Uitgegeven door DC Comics op 1 december 1984.

RECHTS - *De jacht*, uit het portfolio over Roodhaar, getekend door Romano Molenaar.

Dark Dragon Books en Storm

Roy Thomas werkte na een conflict met Jim Shooter vanaf 1981 ook een aantal jaren bij DC Comics waar hij samen met tekenaar Ernie Colon een eigen 'sword & sorcery'-strip over Arak – Son of Thunder startte. Deze serie speelt zich af in de middeleeuwen en brengt Arak, een Noord-Amerikaanse indiaan, via veel Europese landen en intriges naar het verre oosten.

De Nederlandse uitgeverij Dark Dragon Books is ook al jaren bezig met het uitgeven van *Conan*-verhalen. Zij beperken zich tot die verhalen die de laatste jaren door de Amerikaanse uitgeverij Dark Horse Comics worden uitgegeven. De Nederlandse uitgaven verschijnen in prachtige harde-kaftuitgaven.

Dark Dragon Books heeft inmiddels ook enkele delen uitgegeven die door Roy Thomas zijn geschreven en deze reeks zal uiteindelijk zes delen omvatten. Het gaat om een recente reeks die Thomas schreef voor Dark Horse Comics: *De weg der koningen*. Dit waren oorspronkelijk twaalf delen, als opmaat voor de comics die Dark Horse Comics inmiddels heeft uitgebracht: *The Queen of the Black Coast*. Waar kennen we dat ook alweer van?

Inmiddels was bekend geworden dat Roy Thomas ook de nieuwe spin-off van *Storm* zou gaan schrijven. En dan ook nog een verhaal over de mooiste sidekick in stripwereld: Roodhaar, of zoals hij haar noemt 'Ember'. Het eerste verhaal, getekend door Romano Molenaar, gaat over de avonturen van Roodhaar in de periode voordat ze Storm ontmoet. De makers brengen ons terug naar de diepe wereld, lang voordat Storms spaceshuttle crasht op de drooggevallen oceaanbodem. Daar volgen we Roodhaar vanaf haar prille jeugd terwijl ze opgroeit bij een trots en strijdlustig volk, de Krills. Maar zij is niet de enige bekende die we daar aantreffen, want ze wordt bijgestaan door Kiley, de ruige vrijheidsstrijder waar we in het eerste album van *Storm* kennis mee hebben gemaakt. Naast Roy Thomas en tekenaar Romano Molenaar werken ook Hugonnard-Bert en Vittorio Leonardo, respectievelijk een Fransman en een (Belgische) Italiaan aan *Roodhaar*. Hugonnard-Bert is één van Romano's vaste inkters van zijn Amerikaanse comics en staat bekend als 'The French Inker'. Leonardo heeft al vele tientallen jaren zijn eigen inkleurstudio en werkt voor alle grote Europese uitgevers.

Even mailen met Roy Thomas

Hoe zou u zich voorstellen aan de Nederlandse stripliefhebber?

Roy Thomas: Ik ben sinds 1965 schrijver en redacteur van Amerikaanse comics, meestal voor Marvel en DC. Hoofdredacteur van Marvel van 1972 tot 1974. Medeschrijver van de films *Conan the Destroyer* en *Fire and Ice*. Assistent van Stan Lee bij zijn *Spider-Man*-krantenstrip sinds 2000. Tegenwoordig ben ik de schrijver van twee online *Tarzan*-strips voor ERB en van de *Ember*-strip voor het Nederlandse stripblad *Eppo*.

Was u vanaf het begin al full-time schrijver? Of deed u iets anders erbij?

Vóór 1970 was ik assistent van Stan Lee, redacteur en schrijver voor Marvel. Daarvoor heb ik vier jaar als leraar Engels op een High School gewerkt.

Hoe kwam u bij Marvel Comics terecht?

Ik heb zelf contact gezocht met Stan Lee en hij nodigde me uit om een zogenaamde Marvel-schrijverstest te gaan doen. Ik geloof dat ik toen geslaagd ben.

Hoe kwam het dat Conan zo'n geliefde comicheld werd?

Robert E. Howard was een heel goede schrijver. Ik ben steeds meer van zijn werk gaan houden en dat is de reden waarom ik zoveel jaren *Conan*-verhalen voor comics geschreven heb.

Kunt u ons de titel van uw beroemde *Conan*-reeks *The Road of Kings* bij Dark Horse Comics verklaren?

Het is de weg die in de *Conan*-verhalen slingert tussen het oosten, het Turan/Zamora gebied, en Messantia, de grote havenstad van Argos in het westen, gelegen aan de Westerse Oceaan.

LINKS - ***De rode furie,*** **uit het portfolio over Roodhaar, getekend door Romano Molenaar.**

Kende u Mike Hawthorne en Dan Panosian? Heeft u eerder met hen samengewerkt of was *The Road of Kings* jullie eerste project?
Nee, ik kende ze niet, en had dus ook nog nooit met ze samengewerkt. Beiden zijn heel goede tekenaars.

Hoe verliep deze samenwerking eigenlijk, als je die vergelijkt met die met Barry Windsor Smith en John Buscema, de twee grote tekenaars uit de begintijd van *Conan the Barbarian?*
Ik geef de voorkeur aan mijn situatie bij Marvel: daar was ik ook redacteur, zocht ik zelf de tekenaars uit (Barry, John, Gil Kane en anderen. HvdZ) en besliste ik in mijn eentje over de komende en lopende verhaallijnen. Dit natuurlijk zolang Stan Lee het er mee eens was.

Waarom verliet u Marvel om bij DC Comics te gaan werken?
Jim Shooter, de toenmalige hoofdredacteur, loog tegen me tijdens de besprekingen over een contractverlenging.

Komt er ooit nog een vervolg op de *Arak*-verhalen?
Ik zou het erg fijn vinden om ooit nog eens een *Arak*-verhaal te maken, maar ik denk niet dat DC hem weer tot leven zal wekken. Ik denk ook dat ze ons, mijn vrouw Dann en ik, nooit toestemming zullen geven om iets met het personage dat wij creëerden te gaan doen. Een erg vervelende houding die uitgevers soms aannemen terwijl ze zelf niets meer met zo'n personage doen.

Hoe kwam u met Rob van Bavel van *Eppo* in contact?
Ik geloof dat hij contact gezocht heeft met mijn agent David Bernstein, die onze buitenlandse contacten onderhoudt.

Kende u het werk van Don Lawrence? Heeft u hem ooit ontmoet?
Ik ken en bewonder het werk van Don Lawrence. Maar ik heb hem nooit ontmoet en heb helaas ook nooit contact met hem gehad. De *Storm*-verhalen ken ik overigens pas sinds begin 2013.

Hoe heeft u uzelf voorbereid voor het schrijven van de verhalen rondom Ember/Roodhaar?

ONDER - ***De krijgsheer,*** **uit het portfolio over Roodhaar, getekend door Romano Molenaar.**

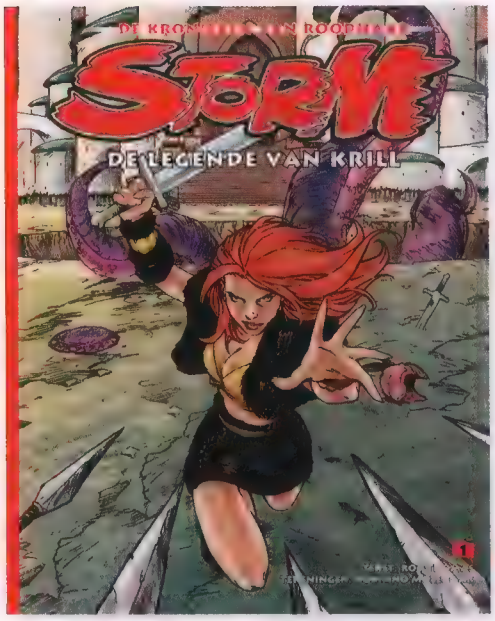

BOVEN - Het definitieve omslag van het eerste *Roodhaar*-album, *De legende van Krill*.
ERNAAST - Omslagbeeld van *De weg der koningen 6*, dat in december bij Dark Dragon Books verschijnt.
ONDER - Pagina 5 uit *Roodhaar 1*, met het oorspronkelijke scenario van Roy Thomas.

Ik heb in het Engels het *Storm*-materiaal en de achtergrondaantekeningen die Rob van Bavel me toestuurde bestudeerd. Verder heb ik het Pandarve-materiaal bekeken wat niet in het Engels beschikbaar was.

Hoe correspondeerde u met Romano Molenaar over het verhaal van Ember/Roodhaar?
Ik had geen direct contact met Romano. Dat verliep via Rob van Bavel. Ik hoop hem nog wel eens te spreken, maar ik had een paar dringende deadlines weg te werken, zoals een boek over Marvel voor de Duitse uitgever Taschen.

Hoe vindt u de *Conan*-uitgaven van de Nederlandse uitgeverij Dark Dragon Books?
Sorry, ik ken ze niet.

Kunt u ons nog iets vertellen over het stripmagazine *Alter Ego*?
Dat is een tijdschrift over klassieke comics en de publicatiegeschiedenis ervan, en de opvolger van de originele *Alter Ego*, een tijdschrift dat Jerry Bails, een vriend van mij, in 1961 was begonnen. Het wordt nu uitgegeven door TwoMorrows, uit Noord-Carolina, en verschijnt acht keer per jaar, met interviews, artikelen en artwork. Het blad heeft een Eisner Award gewonnen en was daarvoor ook al enkele keren genomineerd.

Nu we toch aan het mailen zijn... Wat ziet u als u naar buiten kijkt?
Ik heb tot 1960 in Missouri gewoond. Nu woon ik samen met mijn vrouw in Zuid-Carolina. En vanuit mijn ramen kijk ik uit over bijna veertig hectare land, waarop ik hier en daar onze Schotse hooglanders zie grazen. Verderop lopen varkens, een lama, enkele geiten. Ook zie ik onze twee ezels, Edina en Edgar Rice Burro, en ik hoor een neushoornvogel trompetteren in de buurt van onze acht honden. Het leven is goed.

hennie.van.der.zouw@stripschrift.nl

MAAR ZE HEBBEN ME ER NIET ONDER GEKREGEN.
MMMMM. HEEL EVEN DACHT IK DAT HET BLOED OP MIJN LIP VAN MIJ WAS.
WAAR GING DIE RUZIE OVER?
DIE STOMME KERELS WILDEN DAT IK IETS VOOR ZE ZING HALEN. "ZOALS VROUWEN DAT HOREN TE DOEN"
HIER, ZUS, JE ZULT WEL DORST HEBBEN GEKREGEN.
DAAR HEB JE PAREL: EEN MEISJE WAAR EEN VADER TROTS OP KAN ZIJN
MAAR JIJ DOET ME VERDRIET. IN ONS DORP WEET IEDEREEN, MAN OF VROUW, ZIJN PLEK
IK WEET HEUS WEL MIJN PLEK, MAAR DAT IS NIET DE PLEK DIE ZIJ VOOR MIJ IN GEDACHTEN HEBBEN.
WAT IS HIER AAN DE HAND?
HET IS AL GEREGELD, VROUW. ZOALS ALTIJD IS ROODHAAR NIET TEVREDEN MET DE ROL DIE HAAR ALS VROUW WORDT TOEGEDEELD.
HET WAS NIET ALLEEN DAAROM
WAT DAN?
BEN JE HET WEER VERGETEN, KILEY? ROODHAAR WORDT MORGEN 19.
GELUKKIG IS JOUW GEHEUGEN BETER DAN HET ZIJNE, MOEDER. 19 IS DE LEEFTIJD WAAROP ELKE KRILLSE JONGEMAN MOET VECHTEN EN OVERWINNEN..
OM IN BEZITTEN DAT HIJ HET WAARD IS OM EEN KRIJGER TE ZIJN.
EN IK HEB GEWONNEN... DAT ZAG JE ZELF.
MAAR JE BENT EEN MEISJE.. EUH, EEN VROUW. BIJNA...
EN OOK EEN KRIJGER. DIE ANTIEKE WETTEN HOUD MIJ NIET TEGEN OM MEER TE BEWIJZEN.

EMBER #1
Synopsis

by Roy Thomas

P. 5:

As EMBER rises, she rubs off a bit of blood from the side of her mouth, not sure if it's hers or from one of her opponents'—she says one of the boys tried to get her to perform some female task (I'll figure out which one later), and when she refused, he and his friends tried to make her. Meanwhile, over the next panel or two, the boys slink off, and the crowd disperses.

As KILEY berates her for causing trouble, she smiles—she's figured out the blood was theirs, not hers. Meanwhile, her blond sister ASHA approaches with a gourd of water. ASHA is roughly the same age as EMBER... not as pretty, but her face has character in its own way.

As EMBER thanks ASHA and swigs (none too neatly) from the gourd, ELGARA, KILEY's wife, hurries up—she knew what was going on, and blames KILEY for EMBER's interest in weapons, etc., instead of making her attend to womanly chores such as ASHA excels in, when both were being reared in their household.

ASHA tries to speak up to defend EMBER, but KILEY tells her to be quiet. (KILEY is a leader in the tribe, but not a king or even chief; their structure is fairly democratic.) He says it's true that, against the wishes of ELGARA & KILEY & the tribe, EMBER has grown not content to play the part predetermined for a girl. She excels both at fighting-by-hand and with weapons.

Why were they fighting, her parents demand of EMBER. She reminds them this is her official 18th birthday—all children celebrate birthdays on the same day in the tribe—the age at which every male child must fight and draw blood to show he is worthy to be a warrior of the tribe. She's determined to be the tribe's first woman warrior, and says there are no real tribal laws to stop her from doing so.

And she did draw blood, she insists with a smile—showing the back of the hand with which she'd rubbed that smear of blood off her mouth.

ADVERTENTIE

Stefan Verwey

Hoe open ik een boek

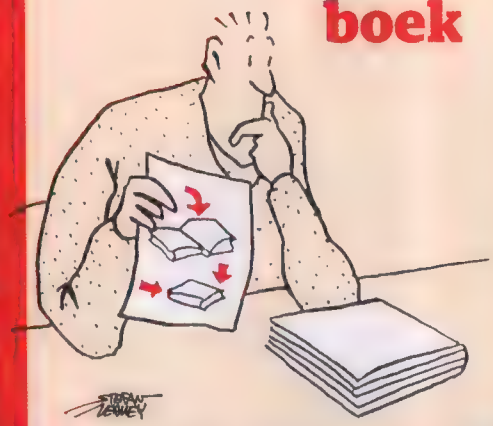

De allerbeste boekentekeningen

In de boekhandel
€ 17,50

www.deharmonie.nl

ADVERTENTIE

Bul Super
Stripboekhandel
– sinds 1976 –
Vanouds de grootste!

Nieuw in de winkel:

Een zeer uitgebreid assortiment van antiquarische en uitverkochte titels in zeer goede staat

voor de normale prijs van €7,50!

Voor het verdere aanbod:
Zie www.bulsuper.nl

ADVERTENTIE

Yendor

Stripboekenwinkel anno 1977

Korte Hoogstraat 16
3011 GL Rotterdam
Nederland

010-4331710
info@yendor.nl

of bestel online
www.yendor.nl

ADVERTENTIE

AKIM
Stripspeciaalzaak

Geen winkel in de buurt,
door ons worden de strips verstuurd

Bestel snel op Akim.nl

* Nieuwe strips
* Antiquarisch
* Tweedehands
* Manga's
* Comics
* Curiosa
* Originelen

Tevens inkoop van
partijen en verzamelingen

AKIM.nl

Stripwinkel Akim Ulgersmaweg 14 9731 BS Groningen

No Straight Lines

Hall
Fantagraphics 2012
ISBN 978-1-60699-718-5
Prijs $35
310 pagina's (hk)
Kleur

Stripped

Pfalzgraf
Bruno Gmünder 2012
ISBN 978-3-86787-434-2
Prijs €29,95
240 pagina's (hk)
Kleur

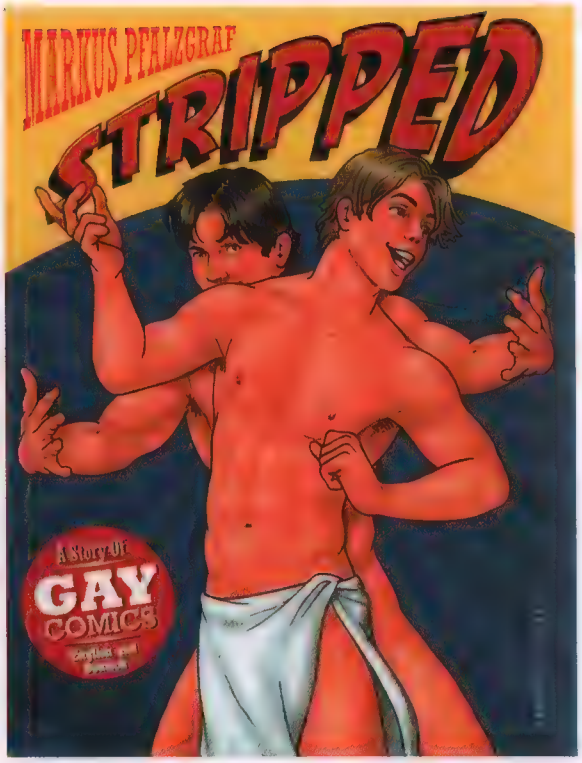

Homostrips
Van Tom of Finland tot Flo

HANS POLS

Kort na elkaar verschenen er twee boeken over hetzelfde onderwerp: *No Straight Lines – Four Decades of Queer Comics* van Justin Hall en *Stripped – A Story of Gay Comics* van Marcus Pfalzgraf. Beide boeken bevatten een overzicht van stripverhalen voor, door en over homo's. Dit vormde voor *Stripschrift* aanleiding om eens in de geschiedenis en actualiteit van de homostrips te duiken.

Homostrips? Bestaan die? En wat zijn dat dan? Wellicht geven de samenstellers van deze boeken antwoord op die vragen. Over één ding zijn ze het in ieder geval beiden eens: de eerste tekenaar die zich met zijn strips specifiek op homo's richt is de Fin Toukso Laaksonen (1920-1991). Hij stuurt in 1957 een aantal tekeningen naar het body-builderstijdschrift *Physique Pictorial*. De tekeningen van de Fin worden gepubliceerd, maar omdat uitgever Bob Mizer de naam Touko Laaksonen wat lastig vindt klinken maakt hij er Tom of Finland van.

Geen stereotypen

Overigens heeft Mizers tijdschrift net als een aantal vergelijkbare uitgaven vrij weinig met sport of bodybuilding te maken en staat het vooral vol met foto's van schaars geklede jonge mannen en vindt het per post vooral zijn weg naar homo's. Uitgever Bob Mizer is een kleurrijk figuur die het zwembad bij zijn ouderlijk huis gebruikt als een soort openlucht-fotostudio, waar voortdurend (bijna) naakte jonge mannen rondhangen. Thom Fitzgerald maakt de film *Beefcake* over hem die in 1998 in de bioscopen te zien is.

Mizer blijft regelmatig zijn tekeningen publiceren. Stripverhalen gaat Tom of Finland pas later maken. Vanaf 1965 verschijnen enkele tientallen strips, meestal met Kake in de hoofdrol. De strips zijn regelmatig herdrukt. In stripwinkels zul je ze niet zo snel vinden, maar sinds uitgeverij Taschen zich over zijn werk ontfermt en Tom of Finland min of meer erkend is als kunstenaar liggen er regelmatig boeken met een selectie van zijn tekeningen en strips in de (kunst)boekhandel. De stripverhalen van Tom zijn kort en simpel en draaien allemaal om seks. Het is porno, maar om meer dan één reden is het werk van Tom of Finland belangrijk geweest. Ten eerste doorbrak hij het stereotype beeld van de homoseksueel. Zijn mannen zijn geen magere, verwijfde dameskappers, maar fors gebouwde mannen met stoere beroepen. Ten tweede zijn Toms mannen op geen enkele manier zielig, ze hebben zonder schaamte of schuldgevoel seks met elkaar en genieten er van.

Behaarde borst

Tom of Finland heeft veel invloed gehad op de homo-(sub)cultuur van de tweede helft van de vorige eeuw. Mede dankzij hem ontstaat er een levendige leer- en jeans-scene. Maar zijn invloed reikt verder dan alleen

die subcultuur. Meerdere kunstenaars hebben toegegeven door zijn werk te zijn beïnvloed. Ook in het werk van een aantal striptekenaars is zijn invloed herkenbaar, het meest expliciet bij de Spanjaard Nazario. Vooral in de Verenigde Staten krijgt Tom of Finland al snel navolgers die in zijn stijl gaan schilderen, tekenen of strips maken. Van de schilders wordt vooral George Quaintance bekend. Tot de stripmakers die hem (meestal onder een pseudoniem) navolgen behoren The Hun, Sean, Belasco en Alan Jay. Zij krijgen de kans om hun werk te publiceren door de groeiende hoeveelheid tijdschriften die zich vanaf de jaren 1960 (voornamelijk met pornografisch materiaal) richten op homoseksuele mannen. Eén van de eerste gay seksbladen is *Drum*. In *Drum* staan voor het eerst foto's van volledig naakte mannen, maar alleen in de versie die naar de abonnees wordt gestuurd. In *Drum* staat ook een homostrip: *Harry Chess, that man from A.U.N.T.I.E.* Het is een rommelige parodie op de toen populaire spionageserie *The Man from U.N.C.L.E.* die wordt getekend door Al Shapiro onder het pseudoniem Alan Jay. Bob Mizer heeft de weg geëffend, maar makkelijk hebben de uitgevers van homobladen het nog niet. *Drum* en de opvolger *Butch* worden het slachtoffer van talloze aanklachten en rechtszaken. Maar aan het eind van de jaren 1960 wordt het klimaat wat milder en duikt Harry Chess in een seksversie weer op in de pagina's van *Queen's Quarterly*.

BOVEN - **De stoere mannen van Tom of Finland.**

Underground

In de tweede helft van de jaren 1960 ontstaat in de Verenigde Staten de undergroundstrip, waarin tekenaars zoals Robert Crumb ongehinderd door censuur allerlei grenzen, ook op seksueel gebied, doorbreken. Bijna alles komt aan bod, maar op homoseks blijft blijkbaar een taboe rusten. Er zijn nauwelijks underground comics met of over homoseksuelen. Een schaarse uitzondering is *All Canadian Beaver Comix* van Rand

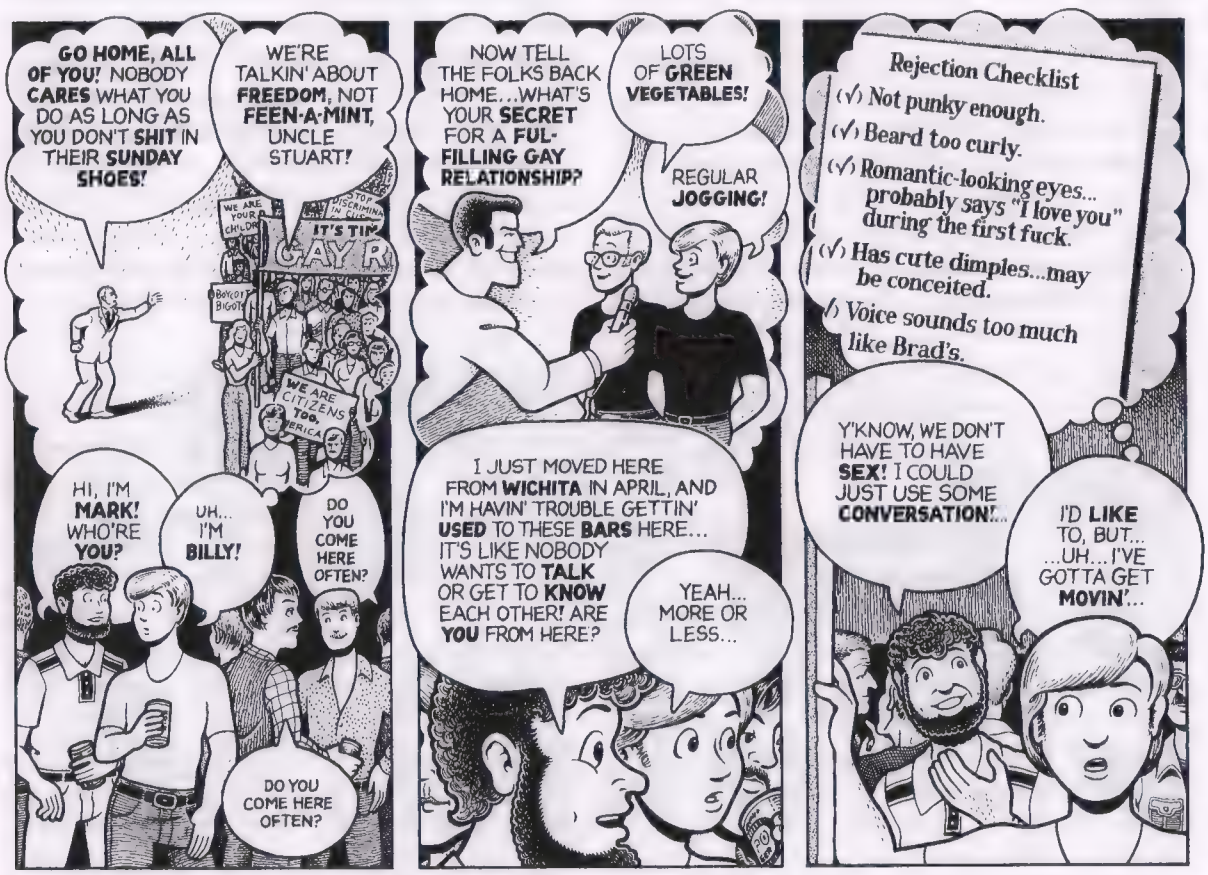
GO HOME, ALL OF YOU! NOBODY CARES WHAT YOU DO AS LONG AS YOU DON'T SHIT IN THEIR SUNDAY SHOES!
WE'RE TALKIN' ABOUT FREEDOM, NOT FEEN-A-MINT, UNCLE STUART!
IT'S TIME
GAY R
BOYCOTT BIGOTS
HI, I'M MARK! WHO'RE YOU?
UH... I'M BILLY!
DO YOU COME HERE OFTEN?
DO YOU COME HERE OFTEN?
NOW TELL THE FOLKS BACK HOME...WHAT'S YOUR SECRET FOR A FULFILLING GAY RELATIONSHIP?
LOTS OF GREEN VEGETABLES!
REGULAR JOGGING!
I JUST MOVED HERE FROM WICHITA IN APRIL, AND I'M HAVIN' TROUBLE GETTIN' USED TO THESE BARS HERE... IT'S LIKE NOBODY WANTS TO TALK OR GET TO KNOW EACH OTHER! ARE YOU FROM HERE?
YEAH... MORE OR LESS...
Rejection Checklist
(√) Not punky enough.
(√) Beard too curly.
(√) Romantic-looking eyes... probably says "I love you" during the first fuck.
(√) Has cute dimples...may be conceited.
(√) Voice sounds too much like Brad's.
Y'KNOW, WE DON'T HAVE TO HAVE SEX! I COULD JUST USE SOME CONVERSATION!...
I'D LIKE TO, BUT... ...UH... I'VE GOTTA GET MOVIN'...

LINKS - ***Billy goes out*** **van Howard Cruse stond in het eerste nummer van zijn *Gay comix*.**

betrothal or betrayal?
©2004 BY ALISON BECHDEL
437
CLARICE AND TONI ARE GETTING MARRIED, BUT THEIR WITNESSES ARE DIVIDED.
SYDNEY, I'M NOT GONNA MARRY YOU! I DON'T BELIEVE IN IT!
I DON'T BELIEVE IN GAY MARRIAGE.
CITY HALL
EYEWITNESS NEWS
MO, THIS IS ABOUT EQUAL PROTECTION, PURE AND SIMPLE. D'YOU BELIEVE IN THAT?
WHAT'S THE BIG DEAL? MARRY YOUR GIRLFRIEND.
MARRIAGE LICENSES
YEAH.
I WON'T BE COMPLICIT WITH THE ENSHRINEMENT OF COUPLEDOM AS A PRIVILEGED CIVIC STATUS.
RIGHT. YOU'VE SO ENSHRINED YOUR OWN OPPRESSION AS A PRIVILEGED CIVIC STATUS, EQUALITY WOULD BE A DOWNGRADE.
LOOK, I JUST DON'T WANT THE NATIONAL SECURITY STATE IN BED WITH ME! AND BESIDES, WHILE WE STAND HERE FRETTING ABOUT OUR TROUSSEAUS, THE BUSHITES ARE LIQUIDATING THE REPUBLIC!
I'M BORED.
MARCH FOR WOMEN'S LIVES APR. 25 D.C.

RECHTS - **Het rijke lesbische leven in Alison Bechdels *Dykes to watch out for*.**

Holmes, waarin de hoofdrolspeler Harold Hedd het bed deelt met een man. Maar er worden wel homostrips gemaakt buiten het zicht van de doorsnee stripliefhebber in het groeiende aantal publicaties voor homo's. Een aantal striptekenaars begint hierin te publiceren: Sean in *In Touch*, Chuck in *Honcho* en Bill Ward in *Drummer*. *Drummer* richt zich op de liefhebbers van leer en jeans en ook Harry Chess krijgt een plek in het blad. Geïnspireerd door de sexy strip *Phoebe Zeit-Geist* van Frank Springer stort ook Dom Orejudos zich op de strip. Orejudos heeft al naam gemaakt als tekenaar onder het pseudoniem Etienne, maar zijn strips signeert hij met het pseudoniem Stephen. Vaak zijn dit in een klassieke realistische stijl getekende parodieën op bijvoorbeeld superhelden *(Meatman)* of televisieseries *(Startrick)* die pagina na pagina vol staan met seksscènes.

Howard Cruse begint met het tekenen van stripverhalen aan het einde van de jaren 1960. Al vrij snel daarna bedenkt hij *Barefootz*, een serie die hij ruim tien jaar (1971-1979) blijft tekenen. De strip verschijnt her en der in tijdschriften en wordt opgemerkt door Denis Kitchen van undergrounduitgeverij Krupp Comic Works (het latere Kitchen Sink Press) die de strip opneemt in een paar bloemlezingen. In 1975 verschijnt de eerste bundel *Barefootz Funnies*, een jaar later gevolgd door *Barefootz Funnies 2*. Deze uitgave is het vermelden waard omdat Cruse er voor het eerst het homothema in aansnijdt: in *Gravy on Gay* beleeft Headrack, de beste vriend van hoofdpersoon Barefootz, zijn *coming out*.

Gay Comix/s

Als Kitchen omstreeks 1980 op het idee komt om een comic uit te geven met alleen strips voor en door homoseksuelen benadert hij Cruse om de redactie te verzorgen. In 1980 verschijnt *Gay Comix 1*, met een aangename mix van serieuze en humoristische strips door zowel mannen als vrouwen getekend. Cruse levert zelf ook een bijdrage, het nog altijd indrukwekkende *Billy Goes Out* (opgenomen in *No Straight Lines)*. Hoewel de medewerkers aan *Gay Comix* geen beperkingen opgelegd krijgen staan er geen expliciete seksstrips in. Veel aspecten van het rijke homoseksuele bestaan worden in de verhalen

POPPERS
HEY, THIS PART OF THE BEACH ISN'T TOO CROWDED!
NO WONDAH, DARLIN'! LOOK HOW BIG THOSE WAVES ARE!
THAT EXPLAINS ALL THESE SURFERS! THEY LIKE BIG WAVES!
?

RECHTS - **Billy kijkt zijn ogen uit in *Poppers* van Jerry Mills.**

belicht, daar is seks er slechts één van. In de 18 jaar dat *Gay Comix* bestaat verschijnen 25 afleveringen waarvan Cruse alleen de eerste drie deeltjes samenstelt. Het is typerend voor het sociale klimaat in de jaren 1980 dat ergens halverwege die periode *Gay Comix* de underground-x kwijt raakt en gewoon *Gay Comics* gaat heten. Het groeiende zelfbewustzijn van Amerikaanse homo's en de emancipatiebeweging leidden er toe dat er naast de al bestaande seksbladen ook nieuwsbladen op de markt komen die zich specifiek op homo's richten. Het grootste blad in deze soort is *The Advocate*. In 1983 gaat hierin Howard Cruse' serie *Wendel* van start. Wendel is de hoofdpersoon in wat zal uitgroeien tot een kroniek van het leven van een groepje homoseksuele mannen in de roerige jaren 1980. Alles wat er in een mensenleven gebeurt en in de wereld zoals die er in de jaren 1980 uitzag, gezien door de bril van een homoseksuele stripmaker, passeert de revue in *Wendel*. In 1989 zet Cruse er een punt achter om zich helemaal te kunnen concentreren op het maken van *Stuck Rubber Baby*, een indrukwekkende grafische roman (1995).

Ongeveer tegelijk met Howard Cruse begint Alison Bechdel aan haar kroniek van het lesbische leven: *Dykes to Watch Out For*. Net als Cruse zet zij later de stap om een grafische roman te maken: het veelgeprezen *Fun Home*. Bechdel is niet de eerste die strips over lesbiennes maakt. Trina Robbins, Mary Wings en Roberta Gregory gaan haar voor. Robbins, de samensteller van de serie *Wimmen's Comix* maakt in 1970 *Sandy Comes Out* (opgenomen in *No Straight Lines*), een autobiografisch verhaal over Sandy, de lesbische zus van Robert Crumb. Mary Wings maakt *Come Out Comix* en Roberta Gregory *Dynamite Damsels*.

Howard Cruse' *Gay Comix* haalt de homostrip uit de hoek van de seksbladen. Jarenlang biedt *Gay Comix* een podium aan debuterende stripmakers en gevestigde namen die iets met het thema willen doen. Nieuwe namen zijn die van Tim Barela, Burton Clark, Jeff Krell en Robert Triptow.

CRAZY, CRAAZY
CRAAAZZZY
FOR YOU I AM 3 T
CRAAAAZZY!
Miss Peligrosidad Social
FAGGOTS COME TO POWER! WHO MOO?
TO BE ABLE TO LOVE YOU TONIGHT I DIE, I DIE
TO QUENCH MY INNER YEARNINGS I DIE, I DIE
TO MESS UP YOUR BLACK HAIR BETWEEN MY HOT SHEETS, AND TO DRINK THE SWEET AND THE BITTER FROM YOUR IMPATIENT LIPS
TO.....
EL BANCO DE ESPAÑA
1000
MIL
PESETAS
SHALL WE GO TO BED, MY PRINCE CHARMING?
NO, AND NO! YOU ONLY WANT CARNAL PLEASURES LIKE ANIMALS! I DON'T WANT STERILE LOVES THAT DON'T PROCREATE! I WANT TO PERPETUATE THE SPECIES AND HAVE CHILDREN, AND CREATE A HOME, AND ENTER THE CHURCH DRESSED LIKE ALL THE OTHER BRIDES.... food!...
AGGG.. HOW DIVIIIIINE! THEY SAY THAT FOR US GIRLS CARNAVAL LASTS ALL YEAR! YIPEEE!

BOVEN - Vóór Conchita Wurst was er al de Spaanse undergroundpionier Nazario, één van de belangrijkste tekenaars van het tijdschrift *El Vibora*.

Mannenvlees

De jaren 1980 zijn een goede tijd voor de gay comic. De meeste tijdschriften voor homo's hebben één of twee strips. Meestal verschijnen die alleen regionaal, maar sommige stripmakers slagen erin om hun werk via syndicaten over grote delen van de Verenigde Staten te verspreiden. De bekendste hiervan zijn *Castro* van Bruce Billings, *Bernie* van David Young en *Murphy's Manor* van Kurt Erichsen. Seksbladen zijn er ook nog steeds en ook hierin is ruimte voor strips. Een nieuwe ontdekking is Sean, die de strip *Jake* maakt voor het blad *Jock*. Voor *Male Review* maakt Brad Parker *Great Action Yarns* en onder het pseudoniem Ace Moorcock maakte Parker ook strips voor *Stroke Magazine*. In *In Touch* verschijnt de komische serie *Poppers* met in de hoofdrollen de blonde god Billy, die zijn dagen vult met seks, zijn timide buurman en vriend Yves Arden en hun gezamenlijke vriend, de coole neger Andre de Lafayette. Commentaar op Billy's promiscue gedrag wordt gegeven door Buster Crab, een schaamluis die permanent in Billy's kruis woont. Afleveringen van *Poppers* verschijnen ook in *Gay Comix*, er verschijnt zelfs een special van.

Al met al zijn er in 1986 genoeg strips voor handen om een bloemlezing uit te geven. Dat wordt *Meatmen – An Anthology of Gay Male Comics*. Voor deze paperback van bijna tweehonderd pagina's verzamelt samensteller Winston Leyland strips uit *Gay Comix*, seksbladen, kranten en losse publicaties. Dat levert een gevarieerde bundel op die een groter publiek de kans geeft om kennis te maken met de gay comic. *Meatmen* krijgt zo'n twee dozijn vervolgdelen waarbij de nadruk komt te liggen op seksstrips. De homostrip ontwikkelt zich intussen gewoon verder waarbij *Gay Comics* het belangrijkste podium blijft.

In Europa

Het Spaanse antwoord op de Amerikaanse undergroundstrip is *El Vibora*, een tijdschrift dat in 1979 van start gaat. Eén van de belangrijkste tekenaars van *El Vibora* is Nazario (Luque Vera). Voordat hij in *El Vibora* publiceert is hij al een aantal jaren ondergronds actief als tekenaar van homo-erotische strips. Zijn bekendste creatie is *Anarcoma*, een serie die zich afspeelt in Barcelona en waarin vrijwel alle personages gay zijn met in de hoofdrol een transseksuele detective. *Anarcoma* is

GREEK LESSONS
NOW LISTEN UP, PHIMOSES, THE DOWN ON YOUR UPPER LIP IS TURNING TO BRISTLES! SOON A BEARD WILL SPROUT UPON YOUR CHEEKS AND YOU WILL BE A MAN!
THE TIME HAS COME FOR ME TO LET YOU GO! YOU WERE A WORTHY STUDENT, SO YOU MUST SEEK OUT A WOMAN AND RAISE SONS AND DAUGHTERS!
?
WHA-?!

BOVEN - Ralf Königs vrolijke kijk op de Oudheid.

het product van een cultuur die zich bevrijdt van jarenlange dictatuur en de vrijheid zoekt. Niet langer gebonden aan de regels van kerk en staat geven zij zich over aan lust en liefde. *Anarcoma* mag nog altijd beschouwd worden als een hoogtepunt van de Spaanse en Europese strip.

De Nederlandse undergroundstrip levert weinig homoseksueels op met als enige uitzondering enkele tekeningen van Harry Buckinx en Theo van den Boogaard. In 1980 duikt voor het eerst homo-erotisch werk van zijn hand op in Duitsland. Bij Volksverlag verschijnt een bundel van Van den Boogaards werk van ruim 150 pagina's in de serie *U-comix Sonderband*. Het omslag is ontleend aan de korte strip *Arme Jimmy* en liegt er niet om. Ongetwijfeld was de Duitse censuur, die ook al veel moeite had met *Ans en Hans*, hier niet gelukkig mee. Vanaf de jaren 1980 heeft Van den Boogaard enorm veel succes met de stripversie van *Sjef van Oekel* die hij maakt in een zeer bewerkelijke klare-lijn-stijl. Hier en daar verschijnt nog vrij werk van hem dat hij tekent in een veel lossere stijl. Hij levert enkele bijdragen aan *Gay Comix* en maakt *Rene et les pédés* voor het Franse *l'Echo des savanes*. Andere korte strips vinden pas later hun weg naar het publiek als ze worden gebundeld in *Joost mag het weten*.

RECHTS - Naast *Sjef van Oekel* maakte Theo van den Boogaard ook andere strips, waarbij hij zichzelf meer vrijheid gunde.

Buiten de doelgroep

In 1979 verschijnt het eerste nummer van *Gay Krant* en omstreeks dezelfde tijd krijgt ook het Verenigd Koninkrijk een krant: *Gay News*. Frankrijk heeft *Gai pied* en ook in Duitsland verschijnen tijdschriften op de markt. Sommige Europese homotijdschriften houden het lang vol, anderen verdwijnen al snel weer van de markt. De meeste bladen weten wel een striptekenaar of cartoonist voor korte of langere tijd aan zich te verbinden maar meestal worden zij niet bekend buiten de kleine doelgroep waar deze bladen zich op richten. De belangrijkste uitzondering is Ralf König. Hij zal in tien jaar tijd uitgroeien van tekenaar van korte humorstrips die opduiken in de gay pers en eigen beheeruitgaven tot Duitslands bekendste striptekenaar wereldwijd. Hij beleeft zijn doorbraak met *Het killercondoom* uit 1986 dat hij maakt als reactie op de angst voor aids onder homo's en de vele campagnes om toch vooral condooms te gebruiken. Hij introduceert de vaste personages Konrad en Paul die in veel van zijn korte (en een paar langere) strips figureren en gaat afwisselend werken voor de literaire uitgever Rowohlt (die zijn stripromans publiceert) en stripgigant Carlsen. Strips waarin hij wat verder gaat waar het de seks betreft en waarmee hij zich specifiek op homo's richt blijven verschijnen bij kleinere uitgevers. König bouwt een indrukwekkend oeuvre op dat in veel landen vertaald wordt. Hij haalt zijn inspiratie uit zijn eigen leven en zijn omgeving en neemt de Duitse gay scene op de hak. De laatste jaren richt hij ook zijn satirische pijlen op religie en moslimfundamentalisme.

Het Belgische antwoord op Ralf König is Tom Bouden. Vanaf 1990 verschijnen zijn strips in het tijdschrift *Zizo* en in de loop der jaren werkt hij mee aan talloze publicaties. Zijn gebundelde strips geeft hij uit in eigen beheer maar daar stopt hij een tiental jaren later weer mee. Het grote publiek leert hem kennen als de literai-

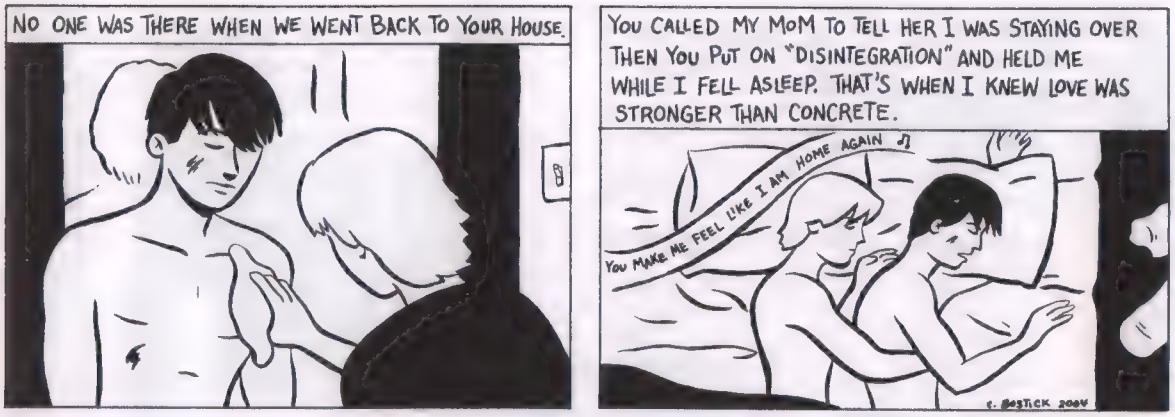
NO ONE WAS THERE WHEN WE WENT BACK TO YOUR HOUSE.
YOU CALLED MY MOM TO TELL HER I WAS STAYING OVER THEN YOU PUT ON "DISINTEGRATION" AND HELD ME WHILE I FELL ASLEEP. THAT'S WHEN I KNEW LOVE WAS STRONGER THAN CONCRETE.
YOU MAKE ME FEEL LIKE I AM HOME AGAIN
© BOSTICK 2004

LINKS - Uit een strip voor een webmagazine van Craig Bostick.

Jesus, how are they taking it?
Not so good, of course. How would you?
I couldn't get over it. How long have they known about it?
It's quite new. Actually I was not supposed to tell anyone.
Why have you told me then?
We are married. If someone tells me something, he can expect I will tell you about it, that's the rule.

LINKS - *Positive*, een strip van Tom Bouden over AIDS.

re uitgeverij Atlas Boudens bewerking uitgeeft van Oscar Wilde's *The Importance of Being Ernest*. Van deze strip verschijnen ook een Engelse en een Duitse versie. Erg groot is het succes niet. Bouden blijft publiceren in *Zizo* en af en toe verschijnt er nog een bundeling van zijn hand. Een aantal uitgaven verschijnt direct in het Engels bij uitgeverij Bruno Gmünder. Het grootste deel van zijn tijd besteedt hij echter niet aan zijn eigen strips maar aan studiowerk. Waar Königs strips merendeels satirisch zijn en hun wortels hebben in de Franse satirische traditie van Jean Marc Reiser, Georges Wolinski en Claire Bretécher is Boudens werk volkser en platter en wortelt het eerder in de Vlaamse striptraditie van Willy Vandersteen, Pol en Jef Nys.

Stripland Frankrijk speelt nauwelijks een rol van betekenis als het om homostrips gaat. Slechts een enkeling houdt zich ermee bezig. Een grote uitgever van seksstrips probeert het met *Gay Comix* maar houdt het niet langer dan een jaargang vol. Aanvankelijk verschijnen er eigen producties in van min of meer bekende auteurs in het erotische genre (Alan Davis, Kussomoto, Nordahl) maar dat maakt plaats voor vertaald Amerikaans materiaal. Opmerkelijk in dit blad zijn de bijdragen van Alain Fretet die ook het opvallende omslag van het eerste nummer tekent waarop Batman Robin van achteren neemt.

Aids en censuur

In de jaren zeventig en tachtig van de vorige eeuw zijn homoseksuele mannen en vrouwen niet langer onzichtbaar. Ze komen massaal uit de kast en komen op voor gelijke rechten. Niet iedereen is hier even blij mee. In het Verenigd Koninkrijk wordt in 1988 een wet aangenomen *(clause 28)* die het overheden verbiedt om homoseksualiteit aan te moedigen en om homoseksualiteit als een normale relatievorm te onderwijzen. De wet leidde jarenlang tot felle discussies in het Britse parlement en daarbuiten en leidde zelfs tot het vertrek van een aantal politici. Uiteindelijk werd de wet in 2003 afgeschaft. Het leidt tot heftige reacties. Ook striptekenaars spreken zich uit tegen de discriminerende bepaling.

ONDER - *Stuck rubber baby*, een baanbrekende graphic novel van Howard Cruse uit 1995

OH, SHIT!
ONCE I NOTICED, IT WAS ALL I COULD DO TO KEEP MY OWN REFLEXES IN LINE...
...AND A TROUBLESOME MEMORY GOT TRIGGERED OF SOME SUMMER CAMP HORSEPLAY I HAD ENGAGED IN WITH A CABINMATE NAMED ALEC BACK WHEN I WAS TWELVE.
AFTERWARDS I GOT ANXIOUS AND SPILLED EVERYTHING TO A COUNSELOR.
IT DOESN'T MEAN YOU'RE A HOMO, TOLAND.
MOST BOYS EXPERIMENT WITH THEIR BODIES—AND MAYBE WITH THEIR FRIENDS' BODIES, TOO—WHEN THEY'RE YOUR AGE. IT'S NATURAL CURIOSITY AT WORK!
NOW, IF YOU WERE IN LOVE WITH ALEC AND WANTED TO GIVE HIM FLOWERS AND TAKE HIM OUT ON DATES, IT MIGHT BE SOMETHING TO WORRY ABOUT.
BUT YOU GUYS WERE JUST LETTING OFF STEAM!

I COULD NO LONGER RESTRAIN MYSELF.
DO I DRAW SOMEONE BECAUSE I'M IN LOVE WITH HIM OR DO I FALL IN LOVE WITH HIM BECAUSE I'VE DRAWN HIM?

RECHTS - **Fabrice Neauds openhartige en eerlijke *Journal*.**

THANKS, I'M ALREADY HUNGRY.
OH, I WAS TOO. NOT FOR AN APPLE, THOUGH...
SO YOU'VE OFFERED ME AN APPLE IN YOUR FATHER'S GARDEN?
UH... WHAT DO YOU MEAN?
BIBLICAL REFERENCE.
OH, I DON'T KNOW ANYTHING ABOUT ALL THAT, THANK GOD!

RECHTS - ***In the garden of Steven*, een gay sitcom van Francois Peneaud en Roger Zanni**

Alan Moore stelt *Aargh* (Artists Against Rampant Government Homophobia) samen en geeft het boek zelf uit. Alle opbrengsten worden gebruikt om de protestbeweging te ondersteunen. Aan *Aargh* werken stripmakers mee uit zowel Groot-Brittannië als de Verenigde Staten. Uit Engeland zijn dat bij voorbeeld Dave McKean, David Lloyd, Brian Bolland, Posy Simmonds, Dave Gibbons, Bryan Talbot, Neil Gaiman en natuurlijk Alan Moore zelf *(The Mirror of Love)*. Uit de VS komen bijdragen van onder anderen Robert Crumb, Art Spiegelman, Howard Cruse, Jaime en Gilbert Hernandez, Harvey Pekar, Frank Miller en Bill Sinkiewicz.

Sinkiewicz is ook één van de initiatiefnemers van *Strip Aids USA*. Over de ziekte aids die in de jaren 1980 bekend wordt, bestaan veel misverstanden: het wordt vooral gezien als een homoziekte, veroorzaakt door promiscue gedrag. Met dit boek proberen samenstellers Sinkiewicz, Trina Robbins en Robert Triptow een bijdrage te leveren aan het wegnemen van deze vooroordelen en vergroten van begrip voor mensen met aids. Nooit eerder werkten kunstenaars uit de mainstream, underground, krantenstrip, politieke tekenaars en de gay scene samen aan zo'n groot project. Het krijgt dankzij een bijdrage van Moebius zelfs een internationaal tintje. Will Eisner maakt een tekening van *The Spirit* voor het achterplat.

Aids maakt vanaf de jaren 1980 veel slachtoffers onder homoseksuelen, maar het geeft ook een nieuwe impuls aan de homobeweging en motiveert homoseksuele kunstenaars. Ik noemde al Ralf König die zich met de serie *Safere Zeiten* inzet voor het promoten van veilige seks. Eén van de meest indrukwekkende getuigenissen van het aidstijdperk is *7 Miles a Second*, een strip van beeldend kunstenaar David Wojnarowicz, uitgegeven door DC/Vertigo, een hallucinant verhaal in felle kleuren. Wojnarowicz sterft op 37-jarige leeftijd, voordat het boek in druk verschijnt.

Autobio

Vanaf het einde van de jaren 1980 wordt het goedkoper om zelf tijdschriften met stripverhalen te drukken en er ontstaat een levendige *small-press-scene* in de Verenigde Staten vergelijkbaar met de underground van twintig jaar eerder en met een punk attitude. Een inspiratiebron voor veel jonge homoseksuele stripmakers is Robert Kirby. Na eerst een aantal eigen strips uit te geven in eigen beheer stelt hij in 1994 de bloemlezing *Boy Trouble* samen. Er staan vaak heel persoonlijke strips in die lang niet altijd even goed getekend zijn maar meestal wel met veel passie gemaakt. Tot 2004 verschijnen vijf afleveringen van *Boy Trouble* en in 2006 een boek met hoogtepunten uit de vijf nummers. Behalve samenstellers Kirby en David Kelley leveren onder anderen Craig Bostick, Justin Hall en Steve MacIsaac

memorabele bijdragen. MacIsaac publiceert zelf regelmatig *Shirtlifter*, een collectie persoonlijke verhalen over ontmoetingen tussen mannen.

Terwijl Kirby zijn eerste *Boy Trouble* samenstelt verrast veteraan Howard Cruse de stripwereld met zijn grafische roman *Stuck Rubber Baby*. Dit sterk autobiografische verhaal dat helaas nog altijd niet in het Nederlands is vertaald, speelt zich af in de jaren 1960 tegen de achtergrond van de rassenrellen en portretteert een jonge man die zijn homoseksuele gevoelens ontdekt en zijn eerste liefde beleeft met een zwarte man. Tien jaar later weet ook Allisson Bechdel een groter publiek te bereiken dan alleen haar lesbische lezers met *Fun Home*, het verhaal over het verborgen leven van haar vader als homoseksueel.

De grafische roman is een medium dat bij uitstek geschikt is voor het vertellen van persoonlijke verhalen. Floor de Goede maakt veel indruk met het in 2012 verschenen *Dansen op de vulkaan*.

In Frankrijk maakt Fabrice Neaud een viertal boeken in de serie *Journal*, een soort dagboek in stripvorm. Het zijn ontwapenend eerlijke boeken over de worsteling met zijn homoseksualiteit en zijn relaties met andere mannen.

Grotere variatie in de VS

König, Nazario, Neaud... het rijtje is kort, homostrips worden in Europa nauwelijks gemaakt terwijl er in Amerika een grote variatie aan strips te vinden is, van korte humorstrips tot autobiografisch tot erotisch. François Penaud, maker van de website *The Gay Comics List* heeft hier wel een verklaring voor: 'Het voordeel voor de Amerikaanse stripmakers is dat 300 miljoen mensen hun taal spreken terwijl in Europa meer dan een dozijn talen gesproken wordt, zodat het potentiële publiek veel meer verspreid is. Wanneer je als kunstenaar in een niche werkt moet je veel meer moeite doen om bekend te worden.' Europese stripmakers onderkennen dit probleem ook. Als Tom Bouden stopt met het zelf uitgeven van zijn strips, vindt hij onderdak bij de Duitse uitgever Bruno Gmünder, die zijn werk uitgeeft in het Duits en Engels.

Gmünder heeft zich op de niche gestort waarover François Penaud spreekt. Hij heeft de afgelopen jaren een flinke stapel homostrips uitgegeven, in zowel het Duits als het Engels. Bruno Gmünder is de uitgever van een aantal tijdschriften en fotoboeken en heeft winkels in een aantal Duitse steden waar zijn eigen boeken en die van een paar andere uitgevers worden verkocht. Het stripfonds van Bruno Gmünder heeft een internationale signatuur. Van de Belg Tom Bouden verschijnen drie boeken en uit Amerika komt Joe Philips. Philips begint als tekenaar van superheldenstrips maar gooit het daarna over een heel andere boeg. Hij maakt illustraties van jonge mannen, vaak met het zonnige Californië als decor en een aantal strips. De soft-erotische strips *Adventures of a Joeboy* en *The House of Morecock* evenals een aantal bundels met tekeningen verschijnen bij Gmünder in boekvorm. Het vermelden waard is verder nog de Engels-Zwitserse auteur Zack. Zack begon zijn carrière als striptekenaar in de jaren 1970 onder zijn eigen naam Oliver Frey. Hij is de eerste tekenaar die *Trigië* voortzet, zij het kortstondig, nadat Don Lawrence hiermee is gestopt. Frey is sterk beïnvloed door de Engelse traditie van stripmakers zoals Frank Bellamy en Frank Hampson. In zijn krachtige realistische stijl maakt hij daarnaast tekeningen (eveneens onder zijn eigen naam) voor het seksblad *Him*. Als de redactie van *Him* besluit om verder te gaan als lifestyle tijdschrift past Frey zijn tekeningen hierop aan. Ook maakt hij de strip *The Street*, een realistisch verhaal over het leven van een paar jonge mannen in de grote stad dat als inspiratiebron dient voor de BBC televisieserie *Queer as Folk*. Voordat zijn werk wordt herontdekt is Frey eerst jarenlang actief als illustrator voor vooral gaming magazines. Van Zack verschijnen een artbook en drie bundels met verhalen: *Bikeboy*, *Bikeboy Rides Again* en *Hot for Boys* (met de strips uit *Him*). De expliciete strips van Zack vallen op door hun humor en de knappe manier waarop ze zijn getekend en waarmee hij grafische verteltechnieken weet toe te passen.

LINKS - ***Dansen op de vulkaan*, de grafische roman van Floor de Goede.**

Het wereldwijde netwerk

Het internet heeft de wereld kleiner gemaakt en de markt groter. Mits gemaakt in een taal die in grote delen van de wereld wordt begrepen zijn de mogelijkheden om strips te laten lezen en te verkopen een stuk groter dan pakweg 15 jaar geleden. Bruno Gmünder verkoopt veel boeken per post evenals Class Comics, opgericht door de Canadese stripmaker Patrick Filion. Class Comics zet

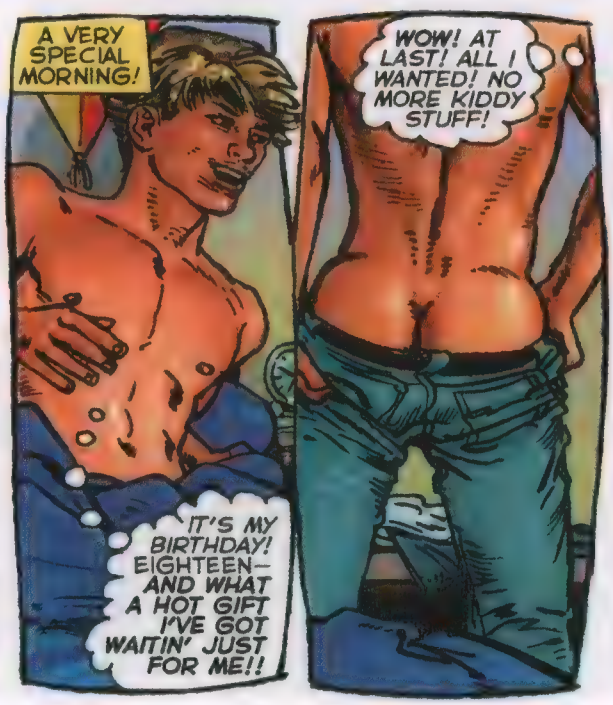
A VERY SPECIAL MORNING!
WOW! AT LAST! ALL I WANTED! NO MORE KIDDY STUFF!
IT'S MY BIRTHDAY! EIGHTEEN— AND WHAT A HOT GIFT I'VE GOT WAITIN' JUST FOR ME!!

LINKS - ***Bike boy*, een erotische strip van Zack, alias Oliver Frey, voormalig tekenaar van *Trigië*.**

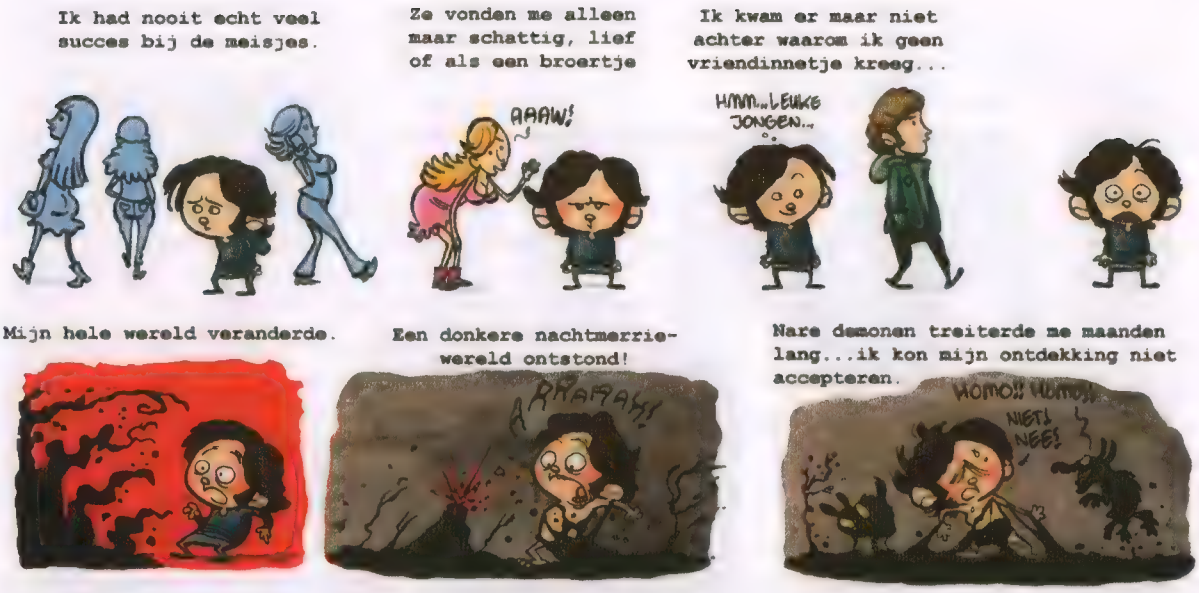
Ik had nooit echt veel succes bij de meisjes.
Ze vonden me alleen maar schattig, lief of als een broertje
AAAW!
Ik kwam er maar niet achter waarom ik geen vriendinnetje kreeg...
HMM... LEUKE JONGEN...
Mijn hele wereld veranderde.
Een donkere nachtmerrie-wereld ontstond!
ARRRRAH!
Nare demonen treiterde me maanden lang...ik kon mijn ontdekking niet accepteren.
HOMO!! HOMO!!
NIET! NEE!

RECHTS - Floor de Goede baseerde het stripfiguurtje Flo op zichzelf en zet zijn belevenissen dagelijks op het internet.

de traditie voort van Tom of Finland met doorgaans goed getekende erotische strips en voegt daar een scheut sciencefiction en een comicstijl aan toe. Via de website *www.classcomics.com* verkoopt Class zowel gedrukte stripverhalen als downloads.

De meeste homostrips raken nauwelijks bekend buiten het small-presscircuit. De meeste stripuitgevers vinden de markt voor dit soort strips te klein. In Nederland publiceerde bij voorbeeld Pieter van Cleef zijn strips met een knipoog in het homo-jongerentijdschrift *Expreszo*, maar een uitgever vond hij niet. Uiteindelijk bracht hij in eigen beheer (uitgeverij Illupress) zelf zijn albums *Stoere jongens slappe handjes* (2001) en *Camp-hanen* (2003) uit.

Ralf König is de uitzondering die de regel bevestigt. Andreas Knigge, uitgever bij Carlsen zegt hierover in *Stripped*: 'Ralph König is niet succesvol omdat hij homostrips maakt, maar omdat hij goede verhalen vertelt die onvergelijkbaar grappig zijn. Daarom worden ze niet alleen door homo's gelezen. Hij verkoopt meer boeken dan er homoseksuelen zijn in Duitsland!' Volgens Knigge is het niet belangrijk of homoseksualiteit in een stripverhaal voorkomt en hanteert hij als enige criteria of een stripverhaal al dan niet goed is en of hij kansen ziet om het te verkopen. 'Ralf Königs stripverhalen zijn gay omdat hij zelf gay is. Maar dat is niet de reden van zijn enorme internationale succes. Hij maakt gewoon goede strips en is één van de weinige grote humoristen van Duitsland. Dat is de enige reden waarom hij succes heeft.'

Wie niet het geluk heeft om zo'n groot publiek aan te spreken zoals König of dat eenvoudigweg niet wil, is dus aangewezen op kleine uitgevers, uitgaven in eigen beheer of het plaatsen van zijn werk op het internet. Mede dankzij het internet zijn zij in staat om een groter wereldwijd publiek te bereiken dat hun werk leest of aanschaft. De eerder genoemde Penaud signaleert al jaren gay strips waar hij op zijn website over schrijft. De site biedt een schat aan informatie evenals de site van Prism-comics, een organisatie waarin zich talloze makers van homostrips hebben verenigd. Van hen zijn profielen terug te vinden en voorbeelden van hun werk. Via hun webshop biedt Prism veel small-pressuitgaven aan.

Een heel succesvol webtijdschrift is *Young Bottoms in Love* op de site van *www.popimage.com*. Onder redactie van Tim Fish verschijnen hierin korte liefdesstrips die zijn gebaseerd op de klassieke *romance comics*. Fish' initiatief is zo succesvol dat hij er niet alleen jonge stripmakers voor weet te interesseren maar ook oudgedienden zoals Jeffrey Krel en Howard Cruse leveren een bijdrage. In 2007 verschijnt een dikke paperback in kleur met alle verhalen. De inhoud is heel gevarieerd en verhalen en

ONDER - Ype Driesen is zijn eigen hoofdfiguur in de fotostrip *Ype*.

WAT IS DIT NOU WEER VOOR WANSTALTIG DING DAT HIER NATUURLIJK WEER JAREN IN DE WEG GAAT LIGGEN?
FLIKKER TOCH OP, DIKKE BITCH.
STAAT DIE KLOOTZAK VAN EEN JUUL NOU TROUWENS NOG STEEDS ONDER DE DOUCHE?
JA JA, IK REGEL HET WEL WEER, LUIE KUT.
WIE VAN JULLIE PLEURISLIJERS DEED DE WASMIE KRAAN AAN?!
WIE DACHT JE? OPOE GRAFTAK.
HOE NOEM JE MIJ, SLETBEK?!
ZO'N GEZELLIG IDEE DAT YPE MET TWEE VRIENDEN SAMENWOONT!

tekeningen zijn van doorgaans hoog niveau.
Een enkele webstripmaker weet met succes de overstap te maken naar een gedrukte uitgave. Goede voorbeelden hiervan zijn de autobiografische strips van Floor de Goede die worden voorgepubliceerd *(www.doyouknowflo.nl)* en de fotostrips van Ype Driesen *(http://fotostrips.nl)*. Misschien kan Abe Borst dit voorbeeld nog een keer volgen. Hij maakt op zijn site *(http://squalies.blogspot.nl)* Flo-achtige strookjes, maar staat nog aan het begin van een stripcarrière.
Wie een kijkje neemt op één van de genoemde websites ontdekt een heel breed en gevarieerd aanbod aan strips die alleen met elkaar gemeen hebben dat ze voor en (meestal) door homo's zijn gemaakt. Homostrips hebben een rijke historie van ruim veertig jaar die uiteindelijk resulteert in een paar prachtige grafische romans die niet alleen meer een minderheid bereiken maar een door een groot publiek worden geappreciëerd: *Fun Home*, *Stuck Rubber Baby*, *Skim* van Mariko en Jillian Tamaki, de strips van Ralf König... en dat lijkt nog maar het begin.

hans.pols@stripschrift.nl

Meer info: ***http://gaycomicslist.free.fr/blog***
http://prismcomics.org

Boeken over homostrips

De hele geschiedenis van de homostrip komt in kort bestek aan bod in No Straight Lines. ***Justin Hall*** *geeft op die paar pagina's blijk van zijn enorme kennis op het gebied van gay comics. De rest van het boek is gevuld met tientallen korte strips en een paar fragmenten uit langere verhalen. Er zijn verhalen van mannen en vrouwen opgenomen. Het accent ligt bij Hall op de Verenigde Staten maar in de bloemlezing zijn ook bijdragen te vinden van Nazario, König, Neaud, Bouden en Penaud waarmee het Europese aandeel bescheiden is.*
In Stripped *vinden we meer Europeanen terug waaronder ook Ype Driesen, Floor de Goede en Theo van den Boogaard.* ***Markus Pfalzgraf*** *loopt chronologisch door de stripgeschiedenis heen waarbij de tekst (in het Duits en Engels) wordt afgewisseld met wat langere stripfragmenten, die meestal zijn afgedrukt in de oorspronkelijke taal. Een wat merkwaardige uitzondering hierop is* Arme Jimmy *van Theo van den Boogaard waarvan de tekst in het Duits is. In Pfalzgrafs boek staan alleen strips van mannen, ligt de nadruk meer dan bij Hall op erotiek en er is voornamelijk werk gekozen uit het fonds van de uitgever zelf. Al met al bieden beide boeken samen een heldere blik op het verschijnsel homostrips.*

Lieve lezers...

ILLUSTRATIE FRITS JONKER

'In de literatuur is de slachtofferroman allang passé en in de film hoef je er helemaal niet meer mee aan te komen, maar in goedbedoelde grafische romans mag het blijkbaar nog', schrijft Ger Apeldoorn in het blad van NBD Biblion over Leela Cormans stripboek *Meideles*.
We laten Apeldoorns literaire brille even voor wat het is en gaan direct naar de kern: als je de verantwoordelijkheid krijgt strips onder de aandacht te brengen van de Nederlandse bibliotheken, neem dat dan tenminste serieus. Smaken verschillen en *Meideles* zal niet iedereen kunnen bekoren, daar is toch een zekere geestelijke ontwikkeling voor nodig die Apeldoorn heeft gemist. Maar *Meideles* diskwalificeren als 'slachtofferroman'? Sneren dat het 'grafisch gezien ook allemaal niet veel voorstelt' en dat 'de vertaling er niet in slaagt om het gebrekkige Engels van de immigranten te integreren'? *Come on?*
Nou goed, toch even over Apeldoorns taal. Hoe kan het eigenlijk dat Apeldoorn, die nog geen grammaticaal samenhangende, logische zin zou kunnen schrijven als zijn leven er vanaf hing, al jaren allerlei schrijfklussen bij elkaar weet te schnabbelen? Een vertaling die er niet in slaagt gebrekkig Engels te integreren? Vraagt nou nooit iemand zich af wat de fuck Apeldoorn eigenlijk bedoelt met z'n geraaskal?
Meideles is geen 'slachtofferroman' en geen 'goed bedoelde grafische roman' (wat dat ook moge betekenen). Het is een onderkoeld verteld verhaal in een expressieve, naïeve tekenstijl die doet denken aan Gilbert Hernandez maar ook wel aan Chagall. Het is niet mals wat de personages, de Joods-Russische immigranten Fanya en Esther, overkomt, maar daar wordt niet zielig over gedaan. Als slachtoffer gedragen ze zich nou juist niet. Ze vechten terug en maken hun eigen keuzes.
Meideles is ook zeer gelaagd. De dubbele seksuele moraal van de wereld, waarin Fanya en Esther leven, wordt aan de kaak gesteld en maakt *Meideles* urgent en actueel. Zoas ik in mijn eigen bespreking van het boek schreef, speelt het verhaal zich af in the Lower East Side in New York aan het begin van de 20e eeuw, maar met een paar aanpassingen had het net zo goed Bos en Lommer in Amsterdam kunnen zijn, in 2013.
Maar dat is aan iemand als Apeldoorn niet besteed. Die ging eens tegen me tekeer omdat ik Larry Davids zeer succesvolle televisieserie *Curb Your Enthusiasm* goed vond. Dat vond ik niet echt, zei hij. Dat hóórde ik alleen maar te vinden om me bij de elite te kunnen scharen.
Een holenmens, die met zijn knots begint te zwaaien als hij dingen ziet die hij niet begrijpt. En dan vinden mensen het gek dat mensen strips niet serieus nemen. Met pleitbezorgers als Apeldoorn, die een belangrijk boek met wat luie kretologie wegzetten, heb je in Nederland geen Frederic Wertham nodig.

peter.breedveld@stripschrift.nl

MARQ DENKT

aan de dubbele scheertechniek

door Marq van Broekhoven

Toen ik jaaaren geleden m'n eerste donshaartjes afschoor, deed ik dat met 'n elektrisch scheerapparaat.
Van Philips.
Natuurlijk van Philips.
Want mijn vader werkte bij Philips.
We woonden in Eindhoven, dus m'n vader werkte bij Philips.
Hmmm...
Heel wat jaren later was ik echt helemaal uitgekeken op deze techniek.
Saai.
Tijd voor iets nieuws.
NAT SCHEREN!
Aanvankelijk vlogen de bloedspatten regelmatig in 't rond.
Maar ik leerde snel bij.
En ik vond deze nieuwe manier een stuk leuker.
Afwisselend.
Spannend.
Stoer.
Hmmm...
Toch was er iets wat 'k niet helemaal snapte.
'n Groot mysterie.
Het fenomeen van de dubbele scheertechniek
Temminste...
'k Meen dat 't zo genoemd werd.
In de reclame.
Met die twee scheermesjes...
Weet je nog wel, oudje?

"Eerst trekt mesje 1 't baardhaartje 'n stukje uit..."

"En dan komt mesje 2 om er **nog** 'n stukje af te snijden."

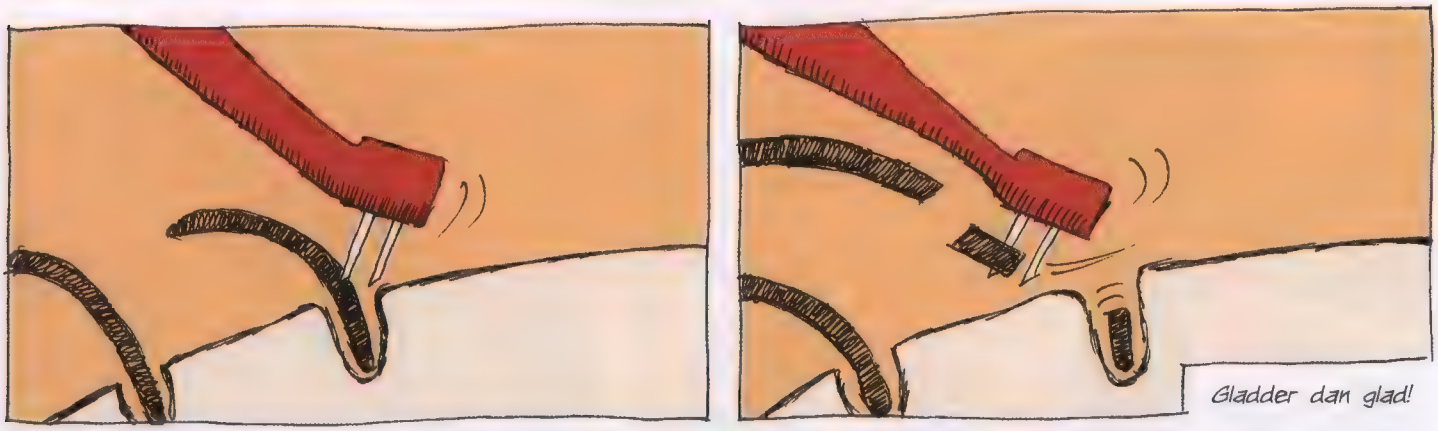

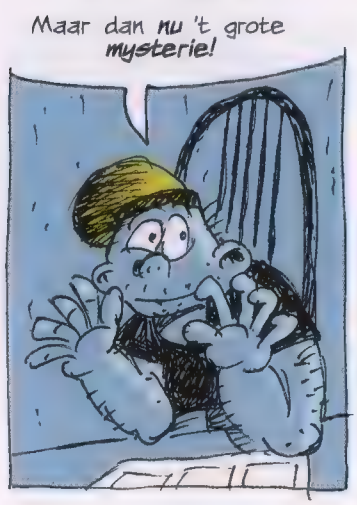

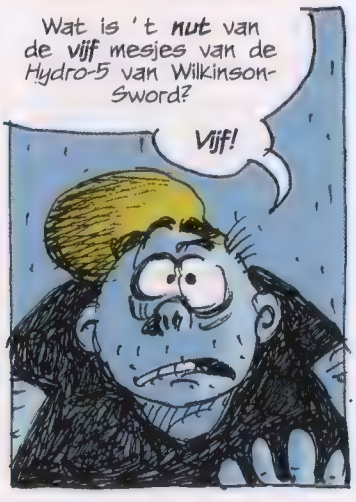

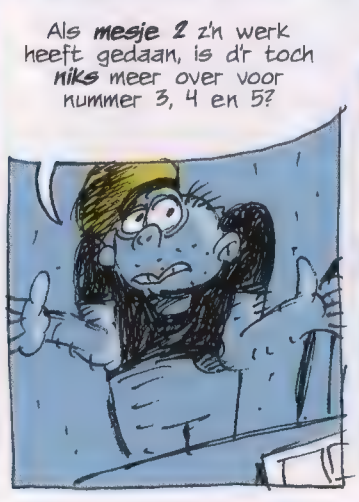

Meer als het klikt

Goblet & Pfeiffer
Bries 2014
ISBN 978-94-6174-010-6
Prijs €33
176 pagina's
Kleur (hk)

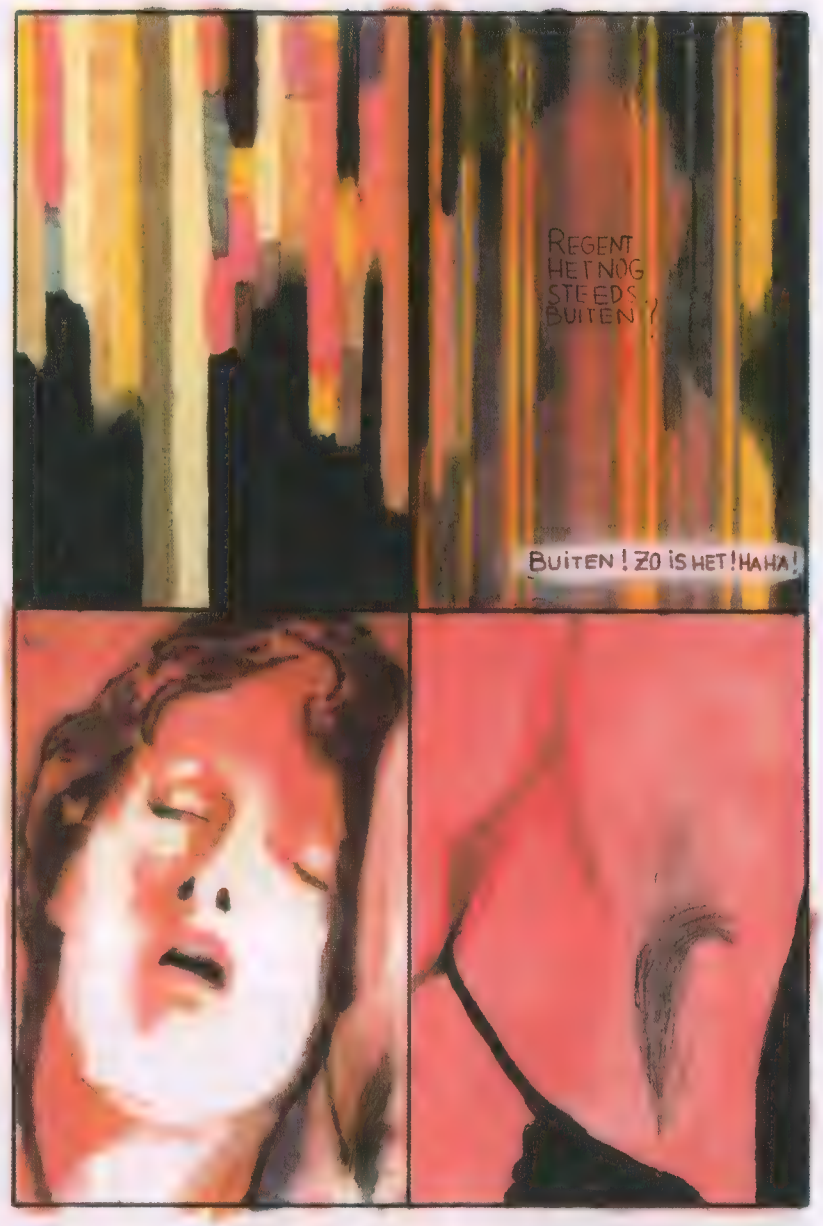

KUNSTEXPOSITIE IN STRIPVORM

Een internationale samenwerking op het gebied van grafische romans zie je niet vaak. *Meer als het klikt* is er een verrassend voorbeeld van. De samenwerking van **Dominique Goblet**, docente van de master illustratie en stripverhaal aan de ERG (Brussel) en winnaar van de Töpfer prijs, met **Kai Pfeiffer**, die ondermeer stripverhalen publiceerde in de *Frankfurter Algemeine Zeitung* en *Der Tagesspiegel* en les geeft aan de Kunsthochschule Kassel, levert een krachtig, groot en fraai uitgegeven boek op.
Wat die eigen kracht precies is, wordt eigenlijk al vanaf de eerste pagina's duidelijk. In *Meer als het klikt* wordt het verhaal verteld door de kleuren, de juxtapositities en de artistieke stijl. Het richt zich op de date-perikelen van een vrouw, die zonder er echt in te geloven haar liefde op het internet zoekt. *Meer als het klikt* is half kunsttentoonstelling, half stripboek dat de grenzen opzoekt van wat er gecommuniceerd kan worden door middel van beeld, stijl en sequentie. RSp

Schuren langs de grenzen van het betamelijke

De papieren tijger

De Jonge
Sherpa 2014
ISBN 978-90-8988-057-4
Prijs €24,95
48 pagina's
Kleur (hk)

De papieren tijger is een modern sprookje over het wel en wee van een naamloze koning en koningin die verdacht veel weg hebben van Willem-Alexander en Máxima. Met hun optreden in dit stripverhaal, waarin sensualiteit voorop staat, schuurt **Mark de Jonge** bewust langs de grenzen van het betamelijke. Het Wetboek van Strafrecht bepaalt in artikel 111 dat 'Opzettelijke belediging van de Koning wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vijf jaar of geldboete van de 4e categorie'. Sinds in 1966 Bernard Holtrop (Willem) voor majesteitsschennis een boete moest betalen, gaat de overheid prudent om met dat artikel. Inhoudelijk gebeurt er niet veel. De koningin wil nieuwe kunst aan de wand; de koning ziet dat niet zitten. Hommeles in de tent. Zolang hij niets onderneemt, laat zij hem niet toe in de echtelijke sponde. Uitkomst brengt een bekende plaatjesmaker (Jan Wolkers) die met zijn muze (Karina) in een soort Arcadia woont en werkt. Om de vorst onder druk te zetten wordt een kleine legermacht (Het Nederlands Elftal) onder aanvoering van een raadsheer (Geert Wilders) op zijn dak gestuurd. En ja hoor, de nieuwe beeldende kunst wordt koninklijk, onder het strenge toezicht van Eric de Noorman, geaccepteerd. Dus leefden Willem-Alexander en Máxima nog lang en gelukkig.
Het tekenwerk van illustrator De Jonge is prima verzorgd. De BN'ers lopen door fraaie decors en kaders. Tekstueel is het *comme ci comme ça* met gekromde tenen. RB

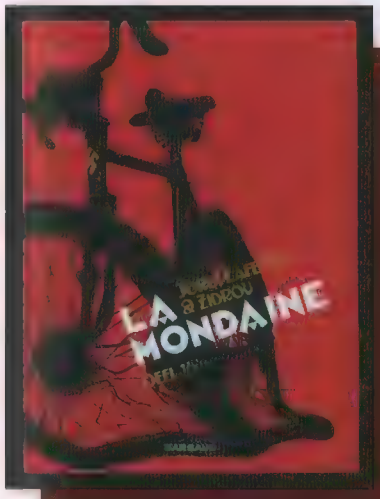

La Mondaine 1

Lafebre & Zidrou
Dargaud 2014
[illegible]
64 pagina's
Kleur (hk)

GRRR
U ZULT WEL HONGER HEBBEN
NEE? WEET U HET ZEKER?
DAT BENT U OOK DE OP DEZE FOTO MET DE BRIJARD?
HOE KAN EEN KNAPPE VROUW ALS U ZICH VERLAGEN TOT DERGELIJKE OBSCENITEITEN?
KREEG U EEN STUIVE?
PAR PARDON?
KREEG U EEN STUIVE TIJDENS HET NUMMER IN DE ZOOTHEQUE?

Een mooi beeld van het vooroorlogse Parijs

Na het succes van Lydie (2010) werken de Belgische scenarist **Zidrou** (Benoît Drousie) en de Spaanse tekenaar **Jordi Lafebre** opnieuw samen, dit keer aan *La Mondaine*, een tweeluik dat de zedenpolitie in het Parijs van de jaren 1930 tot onderwerp heeft.

De jonge rechercheur Aimé Louzeau begint zijn eerste werkdag bij de Parijse zedenpolitie (La Mondaine). Hij is een witte raaf in deze nogal morsige afdeling die zich onder het motto 'Zonder vies gevoos zijn we werkloos!' bezighoudt met de meest uiteenlopende zedenzaken. Deze bewakers van de goede zeden, die zo te zien niet maandelijks een badhuis bezoeken, observeren onder meer bordelen, potloodventers en verkopers van vieze plaatjes. Daarbij gaat het gewoonlijk niet zachtzinnig toe, de heren beschikken over losse handjes. En ze zijn ook niet te beroerd om af en toe werk en hobby te combineren.

Louzeau blijkt een sympathieke politieman die nog bij zijn moeder woont. Samen zijn ze getekend door een voorval uit het verleden. Aimé is namelijk geboren uit een verhouding van zijn moeder met een pastoor, in het katholieke Frankrijk van voor de oorlog een ongehoord schandaal. Reden genoeg om vanuit het zuidelijke Nîmes naar het anonieme Parijs te vertrekken.

De doortimmerde verhaallijn van Zidrou wordt sfeervol en met veel oog voor detail in beeld gebracht door tekenaar Lafebre. *La Mondaine* geeft een mooi beeld van het vooroorlogse Parijs. BP

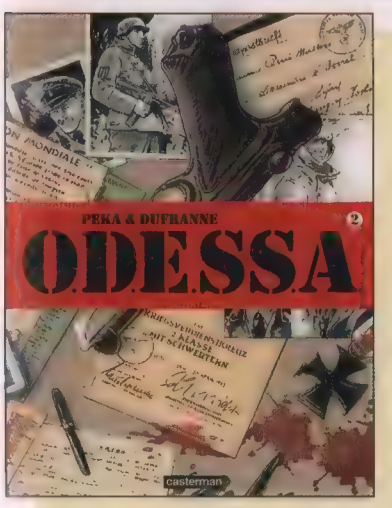

Weinig sympathieke personages

O.D.E.SS.A 2

Peka & Dufranne
Casterman 2013
ISBN 978-90-303-6570-9
Prijs €6,95
48 pagina's
Kleur (sk)

O.D.E.SS.A. speelt zich af in 1946, kort na de Tweede Wereldoorlog. Wie deel 1 heeft gelezen weet dat de moeder van André Marchandise stervende is en dat ze haar verdwenen zoon Charles nog een keer wil zien. Ze vraagt André om hem terug te vinden, maar dat ligt nogal gevoelig. Charles vocht in de oorlog bij het L.V.F., een nazi-eenheid en André was verzetsstrijder. Als goede zoon doet hij echter wat zijn moeder van hem verlangt. Tijdens zijn zoektocht ontdekt André het bestaan van O.D.E.SS.A (Organisation der ehemalige SS-Angehörigen) en aanverwante clubjes die zich bezighouden met de emigratie van nazi-geboefte. Begin deel 2 duikt hij op in het Argentinië van Péron, waar hij zijn broer Charles treft. Via flashbacks, waarin André stevig onder handen wordt genomen en waarbij de nodige doden vallen, wordt helder hoe hij daar terecht is gekomen. O.D.E.SS.A. is een sterk verhaal van de hand van **Michel Dufranne**, doorspekt met prachtige Vlaamse uitdrukkingen. Het tekenwerk van **Peka** is echter wisselvallig. Auto's en straatbeeld zijn goed verzorgd maar de personages komen niet altijd uit de verf. Er is werkelijk niemand die enige sympathie opwekt en dat doet afbreuk aan dit boeiende verhaal. BP

De uitroeptekens staan voor de volgende waardeoordelen:

!!!!! grote klasse!
!!!! kopen!
!!! middenmoot
!! mwâh
! kastvulling
... door 't putje

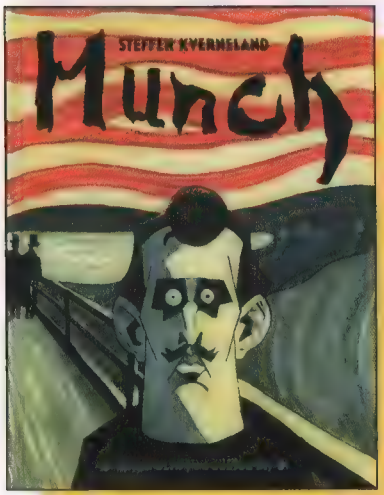

Munch

Kverneland
Oog & Blik/
Bezige Bij 2013
ISBN 978-90-
5492-384-8
Prijs € 34,90
280 pagina's
Kleur (hk)

Een schreeuw in beeld

Het is een prachtig boek geworden, dat zal niemand ontkennen. Harde kaft, ingebonden, papier, kleur, gewicht, alles geeft de lezer direct het gevoel dat met *Munch* rekening moet worden gehouden. De strip is het debuut van **Steffen Kverneland** in de Nederlandse taal en wekt de geschiedenis van de bekendste Noorse schilder tot leven.

Opmerkelijk is dat *Munch* een boek met verschillende tekenstijlen en verhalen is. Buiten het levensverhaal van de schilder is er ook het verhaal over de ontstaansgeschiedenis van het boek. Kverneland tekent zichzelf en collega Lars Fiske – bekend van *Merz*, een andere kunstenaarsbiografie die bij dezelfde uitgever is verschenen – als twee dronkelappen op bedevaart naar belangrijke plekken uit het leven van Edvard Munch. In één van de gesprekken tussen de twee striptekenaars stelt Kverneland dat zijn kunstenaarsbiografie enkel uit de bestaande teksten van Munch zelf of uit teksten geschreven door mensen die met *Munch* leefden of over hem hebben geschreven, zal bestaan. Kortom, hij heeft het zichzelf niet makkelijk gemaakt.

Het probleem is dan ook dat waar andere kunstenaarsbiografieën in stripvorm meeslepend zijn, Munch van de hak op de tak gaat. Gelukkig staat er op iedere pagina zoveel visueel spektakel dat elke liefhebber van moderne kunst aan zijn trekken komt. RSp

Klassieke maffiastrip

Het omslag van het album oogt als het aankondigingsaffiche van een film uit medio jaren 1940 en dat is ook precies de periode waarin het verhaal zich afspeelt. Dat begint namelijk direct na de Tweede Wereldoorlog als de maffia nog regeert in belangrijke steden in de Verenigde Staten. Zo ook in Hollywood, Los Angeles waar één van de bekendste maffialeiders, Bugsy Siegel, met harde hand de dienst uitmaakt. De FBI is dat meer dan zat en laat William Lawford infiltreren onder de dekmantel van een nieuwe film die hij zogenaamd wil produceren. Onderwijl voert scenarist **Mathieu Mariolle** diverse personages in dit tweeluik op die slechts zijdelings dienen om de periode te duiden, zoals Ava Gardner en Clark Gable. De Spaanse tekenaar **Kyko Duarte** debuteert niet onverdienstelijk in Nederland. Hij zorgt met zijn tekeningen voor een broeierig sfeertje, al zijn zijn lijnen soms wat zwaar aangezet. De setting doet denken aan films zoals *The Godfather* en *The Untouchables* en qua strip kun je het vergelijken met *Cosa Nostra*. TdK

De hand van de duivel 1: De droomfabriek

Duarte & Mariolle
Ballon Media 2013
ISBN 978-94-
9168-427-2
Prijs € 14,95
48 pagina's
Kleur (hk)

Prettig verhaal over drie heren op leeftijd

Krasse knarren 1: Doodgaan kan altijd nog

Cauuet & Lupano
Dargaud 2014
ISBN 978-90-8558-357-8
Prijs €12,95
56 pagina's
Kleur (hk)

Wilfrid Lupano, ook de schrijver van *Alim de leerlooier* en *De Engelsman die niet van vuurwapens houdt*, zet met het verhaal van *Krasse knarren* een prettig scenario neer. Langzaam worden we het verhaal ingetrokken als we kennis maken met drie heren op leeftijd. Zij komen bijeen op de begrafenis van één van hun vrouwen en halen herinneringen op. De opvliegerige Antoine komt tot de ontdekking dat zijn vrouw vroeger een relatie onderhield met zijn baas en gaat jaren na dato alsnog verhaal halen. Zijn vrienden besluiten hem achterna te reizen.

Tekenaar **Paul Cauuet**, in Nederland alleen bekend van een bijdrage aan het geflopte album *Het verband van de ring* (Silvester, 2003), heeft een duidelijke karakteristieke stijl, het meest herkenbaar aan de grote neuzen, brede hoofden en te brede monden van de personages. De inkleuring heeft hij zelf verzorgd. TdK

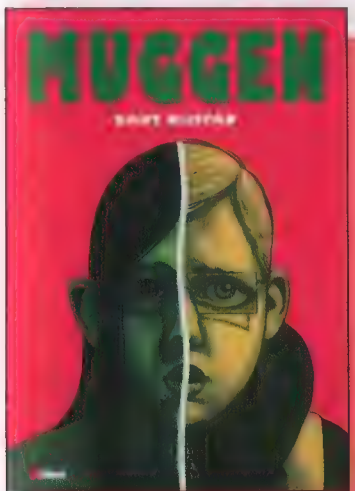

De beet van de realiteit

Muggen

Nijstad
Xtra 2014
ISBN 978-94-90759-63-6
Prijs €14,90
156 pagina's
Zwart/wit (sk)

Muggen is de eerste strip die **Bart Nijstad** bij Xtra publiceert. Eerder maakte hij wat werk in opdracht van het Nationaal Historisch Museum en leverde hij een bijdrage aan het gesneefde tijdschrift *Eisner*. In deze nieuwe strip toont Nijstad zich een goede verteller van surrealistische sprookjes. Vooral de reuzen die aan het einde van het verhaal een belangrijke rol spelen, maken dat *Muggen* een beetje aanvoelt als een lange *Little Nemo in Slumberland*. Het gebruik van foto's ondersteunt het surrealistische gevoel van de strip.

De sterk wisselende manieren om textuur mee te verbeelden maken het geheel soms wat onrustig. Maar ondanks dit kleine punt van kritiek is *Muggen* een zeer geslaagd debuut dat voor een mooie prijs in een aantrekkelijke binding op de markt is gebracht. RSp

ADVERTENTIE

persmuseum Zeeburgerkade 10 | Amsterdam | www.persmuseum.nl

ADVERTENTIE

Marten Toonder
De kring om de maan
De kring om de maan
Een poëtische vertelling met 25 niet eerder gepubliceerde illustraties en een inleiding.
Vanaf augustus verkrijgbaar in de stripboekwinkel.
Ook verkrijgbaar als speciale editie.

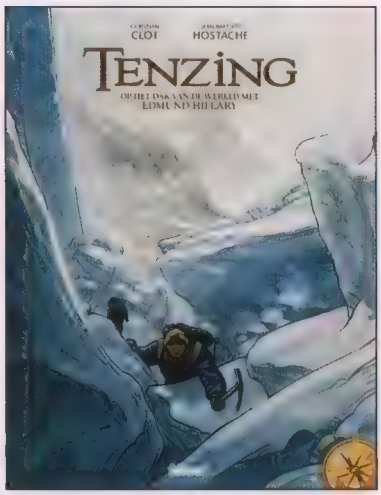

Tenzing – Op het dak van de wereld met Edmund Hillary

Clot & Hostache
Ballon Media 2013
ISBN 978-94-9168-407-4
Prijs €16,95
56 pagina's
Kleur (hk)

Expeditiestrip met politieke lading

Tenzing is het vijfde deel in de collectie *Explora*, in 2012 opgestart door uitgeverij Glénat en vanaf dit jaar voortgezet door Ballon Media. Deze reeks besteedt aandacht aan de avonturiers die met hun expedities het aantal witte vlekken op de aardbol fors hebben gereduceerd.

Eerdere, illustere voorgangers waren Magellaan, Kingsley, Burton en Fawcett. Het concept en het scenario van deze episode is van de hand van **Christian Clot**, tekeningen en inkleuring zijn van **Jean-Baptiste Hostache**.

Het is 1953. De Mount Everest, de hoogste berg ter wereld is nog steeds niet bedwongen. Wie gaat er uiteindelijk met de eer strijken? Omdat er meer kapers op de kust zijn halen de Britten, die de klim-permissie van de Nepalese overheid hebben, alles uit de kast om deze majestueuze top te bedwingen. Het vervolg is bekend: Edmond Hillary en Tenzing Norgay komen als eersten boven. En wel precies op de dag van de kroning van Elizabeth!

TWEE WEKEN SJOUWEN EN ACCLIMATISEREN LATER
DE SLETSJER BEWEEST VOORTDUREND. MICHAËL ZAL N NIEUWE ÀÀNL MOETEN MAKEN
MAAR WE ZIJN NU TOCH ALLEEN. WE LATEN EVEN ZIEN WAT KLIMMEN IS! IK HEB BEWED DAT WE VOOR VUVEN N KAMP 5 ZIJN
OM 5 UUR PAS? DAN DRINKEN WE EERST THEE

Dan breekt er een onsmakelijke politieke strijd los. Wie was er nu werkelijk als eerste boven, de Nieuwzeelander of de Nepalees. *Tenzing* is een boeiend avonturenverhaal met een uitgebreid historisch dossier. Het tekenwerk is niet altijd even fraai, maar het meeslepende scenario van Clot maakt dit ruimschoots goed. BP

[EN VERDER]

Belem 3: Het jacht van het Bagno (Delitte, Silvester). Spannende avonturenstrip die gelijkenissen met *Papillon*, de prachtige film met Dustin Hoffman en Steve McQueen die jarenlang op een gevangeniseiland verblijven, vertoont. Delitte is ouderwets op dreef met sfeervolle tekeningen en fascinerende scheepstaferelen. TdK

Garulfo 5: Dappere heldendaden... (Maïorana/Ayroles, Arboris). Prins Romuald (nu kikker) hunkert nog altijd naar een kus van prinses Hephylie. Hij zal daarvoor samen met Kikker Garulfo (nu ridder) een toernooi moeten winnen. Vrolijke ridderhumor die in de oorspronkelijke Franse uitgave al uit 2000 dateert. TdK

De geheime driehoek – Hertz 4: De schaduw van de adelaar (Falque/Convard/Adam, Ballon Media). Martin Hertz, personage uit de oorspronkelijke serie *De geheime driehoek*, zoekt nog steeds naar de waarheid in de dagboeken van zijn voorvader André, die spion in de omgeving van Napoleon Bonaparte was. Met behulp van flashbacks ontwikkelt het verhaal zich traag, al doet het open einde wel naar de ontknoping in het volgende deel uitkijken. TdK

De pijl van Nemrod 7: De nachten (Bollée/Griffo, Silvester). Een poging om dit mysterieuze kleinood te bemachtigen moet menigeen met de dood bekopen. Zo ook in dit deel van het verrassende epos van Bollée. De fraaie inkleuring is van de hand van Roberto Burgazzoli en Maria Jesus Bautista. BP

Roodbaard 3: Het spookschip + Dodemanseiland + De Spaanse hinderlaag (Hubinon/Charlier, Sherpa). Deze verzorgde bundeling in hardcover bevat drie verhalen die in de jaren 1968/1969 in het weekblad *Pep* verschenen. De avonturen hebben nog niets aan kracht ingeboet en worden ingeleid met twee dossiers over Victor Hubinon. BP

Geen weg terug

Grenson
Lombard 2013
ISBN 978-90-5581-816-7
Prijs €29,95
184 pagina's
Kleur (hk)

Pakkend Koreaans drama

Met *Geen weg terug* debuteert **Olivier Grenson** in de *Collectie Getekend*, een reeks waarin auteurs van Lombard de ruimte krijgen om een verhaal uit de doeken te doen. Voor Grenson *(Niklos Koda)* is het ook de eerste keer dat hij zowel de tekeningen als het scenario verzorgt. Dat doet hij met verve.

Het betreft een melodramatisch verhaal over de jonge architect Billy Summer wiens oma bericht krijgt dat de stoffelijke resten van haar man na vele jaren zijn teruggevonden in Korea. Hij was soldaat in het Amerikaans leger in de Koreaanse oorlog die in 1950 uitbrak. Zijn oma vraagt hem naar Zuid-Korea af te reizen als er een herdenkingsdienst wordt georganiseerd. Daar krijgt hij contact met een oude Zuid-Koreaanse man die beweert dat de oude Theodore Summer helemaal niet is overleden maar getrouwd is met diens zuster en in het afgesloten Noord-Korea woont. Billy gaat op onderzoek uit.

Grenson weet de spanning met zekere stappen fraai op te bouwen. Dankzij flashbacks leren we ook meer over het geheime verleden van Billy; ook speelt de moeizame relatie met de jonge Emily nog een rol. Zijn tekenwerk is rechttoe-rechtaan, lijkt wat ondergeschikt aan het scenario, maar is prima te verteren. TdK

WE WERDEN VAN ELKAAR GESCHEIDEN. IK ZOU HAAR NOOIT MEER TERUGZIEN.
DRIEENTWINTIG DAGEN ZAT IK IN EEN CEL VOOR IK WERD ONDERVRAAGD EN DUIDELIJKHEID KREEG OVER MIJN LOT

ADVERTENTIE

klare lijn festiva

-HERGÉ-
GENOOTSCHAP

Het Hergé Genootschap bestaat 15 jaar en nodigt alle liefhebbers, leden en niet-leden, uit voor een groots festival rondom de Klare Lijn van Hergé en zijn volgers. Met een ruilbeurs, lezingen, excursies en signeersessies met vele Klare Lijn tekenaars. Info:

02-11-14
Utrecht

ADVERTENTIE

STRIPS & VEEL MEER!

STRIPS & veel meer!
Scheffersplein 1 Dordrecht
078 6142012 • stripwinkel-sjors.nl

STRIPWINKEL SJORS

313

driedertien®

STRIPCURIOSA
Voorstraat 313 Dordrecht • 078 6489500

ADVERTENTIE

Strijensedijk 3
3295 KL 's-Gravendeel
Tel.: 06-16110888
info@profbarabas.nl

Stripwinkel Prof Barabas

Uw winkel voor antiquarische strips!

- In- en verkoop van strips
- 25.000 titels op voorraad
- Walt Disney en Vandersteen
- Originele tekeningen
- Stripgadgets en striphoesjes

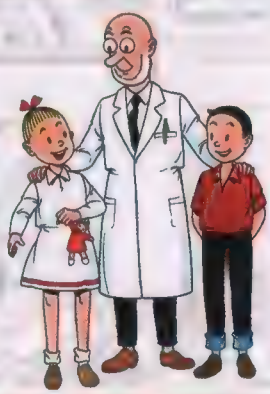

In onze galerij zijn originele tekeningen te koop van diverse auteurs!

Kom eens kijken in onze nieuwe winkel in 's-Gravendeel

Internetwinkel www.profbarabas.nl

ADVERTENTIE

•STRIPS•GAMES•MANGA•

SPECIAALZAAK

EPPO

Kleine Berg 33 • 5611 JS Eindhoven
Tel. 040 - 2 441 882 • www.eppo.nl

ADVERTENTIE

AKIM.nl

Waarom bestellen bij akim.nl ?

- Snelle service
- Uit voorraad leverbaar
- Snel en gemakkelijk betalen
- Niet goed geld terug

Vragen? mail naar info@akim.nl

AKIM

Stripwinkel Akim Ulgersmaweg 14 9731 BS Groningen

ADVERTENTIE

Waarom je voelt wat je voelt
Waarom je doet wat je doet

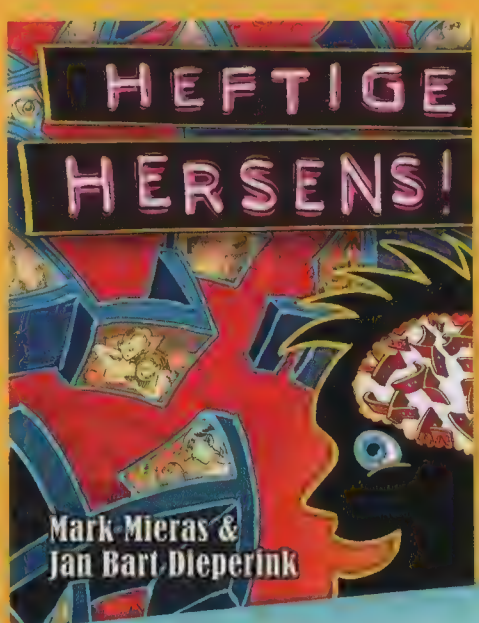

"NU AL (STRIP-)BREINBOEK VAN HET JAAR!"

De eerste graphic novel over de werking van onze hersens

Natuurlijk van NWA'DAM
www.nieuwamsterdam.nl

[SERVICE SPREAD]

→ AGENDA

AANVULLINGEN? VERTEL HET ONS! STUUR NIEUWS OVER BEURZEN, TENTOONSTELLINGEN OF ANDERE INTERESSANTE STRIPEVENEMENTEN AAN **AGENDA@STRIPSCHRIFT.NL** OF NAAR **POSTBUS 84206, 3009 CE ROTTERDAM.**

- ***t/m 16 november 2014*** *Expo 'Honderd jaar in de Balkan – Stripverhaal in verzet', Belgisch Stripcentrum, Zandstraat 20, Brussel, België, info: www.stripmuseum.be*
- ***t/m 31 december 2014*** *Expo 'Disney Mania', Museum van de Twintigste Eeuw, Krententuin 24, Hoorn (NH), info: www.museumhoorn.nl*
- ***14 september 2014*** *3e StripmART/BoekmART tijdens LelySTART, Plein aan de voorzijde van Theater Agora, Lelystad, info: www.lelystart.nl*
- ***11 t/m 12 oktober 2014*** *Stripfestival Breda, Chassé Theater, Claudius Prinsenlaan 8, Breda, info: www.stripbeursbreda.nl*
- ***18 t/m 19 oktober 2014*** *FACTS 2014, Flanders Expo, Maaltekouter 1, Gent, België, info: www.facts.be*
- ***7 t/m 8 maart 2015*** *De Stripdagen 2015, Evenementenhal Gorinchem, Franklinweg 2, Gorinchem, info: www.destripdagen.nl*
- ***28 t/m 29 maart 2015*** *Dutch Comic Con 2015, Jaarbeurs, Jaarbeursplein 6, Utrecht, info: www.dutchcomiccon.com*

→ HET VAK

DEZE RUBRIEK IS BESTEMD VOOR MUTATIES IN HET ROERIGE STRIPWERELDJE, ALSMEDE VOOR MELDINGEN VAN OVERLIJDEN. FUNCTIEWIJZIGINGEN, WISSELINGEN VAN UITGEVER OF DISTRIBUTEUR, VERHUIZINGEN... HIER LEEST U ER ALLES OVER. STUUR MUTATIES AAN **HETVAK@STRIPSCHRIFT.NL** OF NAAR POSTBUS 84206, 3009 CE ROTTERDAM.

> WAARVOOR?

Winnaar van het Gouden Potlood 2014 is **Charel Cambré**. Deze prijs, die al sinds 1996 wordt uitgereikt door het Stripfestival van Middelkerke, gaat naar een stripauteur die volgens de jury op alle vlakken van het stripvak heeft geëxcelleerd. Cambré heeft in het afgelopen jaar veelvuldig de Nederlandse en Vlaamse pers gehaald met de *Suske en Wiske*-spin-off *Amoras*. Andere series op zijn naam zijn *Jump* – dat dit najaar ook in het Frans verschijnt – en *Filip van België* (voorheen *Albert & Co*). Van langer geleden zijn de series *Streetkids*, *De Pfaffs*, *Spring* en *Mega Mindy*.
Cambré kreeg overigens op hetzelfde stripfestival in 2008 de Rookie-prijs als veelbelovend talent. Die prijs ging dit jaar naar **Dan Verlinden**, assistent van Janry bij *De kleine Robbe* en de kersverse tekenaar van *Soda*.

FILIP VAN BELGIE

Tijdens het Amerikaanse stripfestival in San Diego – The Comic Con International – werden eind juli de Eisner Awards uitgereikt. Voor maar liefst 30 categorieën was een prijs beschikbaar. Genomineerde Europeanen zoals Judith Vanistendael (drie keer!) voor *Toen David zijn stem verloor* en Kris en Vincent Bailly voor *Een zakje knikkers* wonnen niet. Alleen **Jacques Tardi** wist samen met **Jean-Pierre Verney** beslag te leggen op de prijs in de categorie Best US Edition of International Material met *De grote slachting*.

Boekenkrant gaat vanaf oktober dit jaar structureel aandacht besteden aan het stripverhaal. Daarvoor is **Caroline van der Lee** aangetrokken als Coördinator Strip. *Boekenkrant* verschijnt maandelijks en bericht over nieuwe boekuitgaven in diverse genres en overige boekinitiatieven. Het tijdschrift wordt verspreid via boekhandels, bibliotheken en scholen in Nederland en Vlaanderen. Zij betalen een bijdrage voor distributie; voor bezoekers is het blad gratis. Van der Lee was eerder hoofdredacteur van het magazine *Grnvld*, het relatieblad van Kasteel Groeneveld. Sinds 2012 was zij ook redacteur bij *Stripnieuws*, het verenigingsblad van Het Stripschap, een functie die ze nu neerlegt. Uitgever en hoofdredacteur Jan Louwers van *Boekenkrant* kondigde ook aan plannen te hebben voor een apart stripmagazine. Die plannen zijn nog niet uitgewerkt.

Rob van Barneveld heeft de Benelux Beeldverhalenprijs 2014 gewonnen. Voor de winnaar van deze wedstrijd, georganiseerd door *NRC Next*, is een geldbedrag van €1000 beschikbaar. Daarnaast wordt de inzending van Van Barneveld paginagroot in de krant gepubliceerd. De prijs bestaat sinds 2010 maar werd vorig jaar niet uitgereikt. De tweede plaats werd ingenomen door Emanuel Wiemans met *Ristretto*.

Stripwinkel Lambiek moet weg uit het huidige pand in de Kerkstraat in Amsterdam. Eigenaar **Boris Kousemaker** kan de huur in hartje Amsterdam niet meer opbrengen. Vader Kees Kousemaker startte de winkel al in 1968. Daarna verkaste Lambiek vier keer naar andere panden in de straat.
Wanneer Lambiek ditmaal verhuist en waarnaar toe is nog niet duidelijk.

[SERVICE SPREAD]

Uitgeverij Strip2000 heeft de prijswinnende samenwerking met vormgever **Rudy Vrooman**, die het fonds van de uitgeverij een gezicht gaf, beëindigd. Of dit gevolgen heeft voor de uitgaven vanaf 2015 is door de uitgever nog niet gecommuniceerd. Wel vertelden enkele auteurs dat zij door Strip2000 zijn ingelicht over deze verrassende stap. Vrooman is ook de vormgever van *Stripschrift*.

Enige tijd geleden kondigden **Linda Torfs** en **Jan van Damme** aan te stoppen met stripwinkel Mekanik in Antwerpen. De winkel, die zij in 1983 startten, werd ter overname aangeboden. Inmiddels is een koper gevonden. Antwerpenaren Jens Lambrigts en zijn vriendin Kim Wuyts wagen de sprong. Al jarenlang bezochten zij de winkel als lezer en liefhebber.

Vanwege gezondheidsproblemen is **Peter van Straaten** gestopt met tekenen voor *Vrij Nederland*. Weliswaar stonden er al enige tijd geen cartoons meer van hem in het blad, maar de hoop op terugkeer was tot voor kort nog aanwezig. In 2012 stopte Van Straaten al met zijn werk voor *Het Parool*, een krant waar hij 54 jaar aan verbonden was.

De Nederlandse uitgeverij **Strip2000** is een samenwerkingsverband aangegaan met de Zwitserse uitgever Paquet. Gevolg is dat verschillende Nederlandse en Vlaamse strips op de Franstalige markt zullen verschijnen.
De belangrijkste ervan is *Dirkjan* van auteur Mark Retera. Weliswaar geeft Strip2000 niet de Nederlandse boeken van *Dirkjan* uit, het heeft wel de buitenlandse rechten van de strip. Behalve *Dirkjan* verschijnen er van *Snippers* (Aimée de Jongh), *Biebel* (Marc Legendre), *Uuterwaerdt* (Daniel van den Broek en Herman Roozen), *Jump* (Charel Cambré), *De avonturen van Pim, Pam & Pluis* en *De vloek van Bangebroek* (Gerard Leever), *Timo* (Alex Turk), *Eugène* (Jan Dirk Barreveld), *Victor & Vishnu* (Jeroen Funke) en *Plunk!* (Luc Cromheecke) albums bij Paquet.
Sti en Luc Cromheecke hadden de primeur met een Franstalige uitgave van *Het godvrrgeten eiland: L'Île carrément perdue*.

Christian Ouwens, die op 8 oktober 2013 aantrad als voorzitter van Het Stripschap, heeft besloten zijn functie neer te leggen. Wat de reden daarvan is, legt het bestuur uit op de komende algemene ledenvergadering die waarschijnlijk plaatsvindt tijdens Stripfestival Breda op 11 of 12 oktober. Dat meldt Het Stripschap in een brief aan de leden en relaties. In de ledenbrief staat verder dat De Stripdagen 2015 plaatsgrijpt in het weekend van 7 en 8 maart, wederom in Evenementenhal Gorinchem.

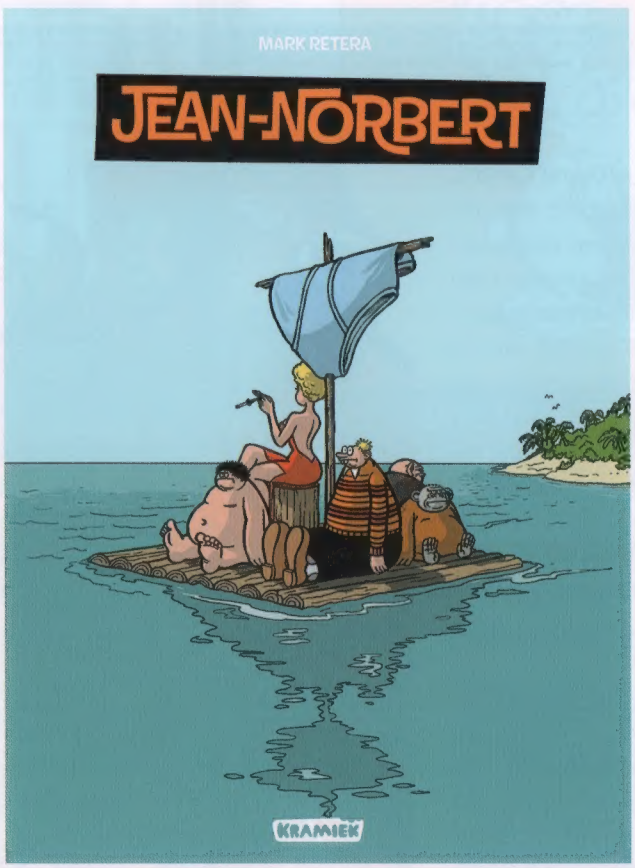

➤ WAARVOOR?

Wij staan nog even stil bij het overlijden van **Al Feldstein** op 29 april. Feldstein genoot een opleiding aan the High School of Music and Art waarna hij zijn carrière in de stripwereld startte in 1941 bij Jerry Iger die één van de grondleggers was van de nieuwe Amerikaanse strip. Zo publiceerde hij als eerste werk van Will Eisner en Bob Kane in zijn *Wow, What a Magazine!*.
Feldstein vervolgde zijn loopbaan bij verschillende uitgevers en tekende diverse strips waaronder *Baffy* voor *The Blytheville Airforce Base Newspaper* toen hij bij de luchtmacht diende in de Tweede Wereldoorlog. In 1947 belandde hij bij EC waar hij tot het einde van zijn carrière in 1985 zou blijven tekenen aan misdaad- en westernstrips, maar ook aan romantische strips. Hij kreeg uiteindelijk een belangrijke rol als redacteur bij het tijdschrift *Mad*. In die tijd werd het blad mateloos populair en debuteerden mannen zoals Al Jaffee, Mort Drucker en Antonio Prohias.
Feldstein werd 88 jaar.

Op 12 juni overleed **Wilhelmina Antoinette Mazure-Bolleurs** op 97-jarige leeftijd in Londen. Zij was de weduwe van *Dick Bos*-auteur Alfred Mazure.
De weduwe Mazure beheerde de nalatenschap van haar man sinds zijn overlijden ruim veertig jaar geleden in februari 1974 en maakte het uiteindelijk mogelijk dat uitgever Hans Matla het volledige *Dick Bos*-oeuvre mocht uitgeven. Hij startte hiermee in 2005 en rondt dat deze zomer af met de laatste twee delen.
Een maand na haar overlijden organiseerden de kinderen Mazure een herdenkingslunch voor relaties en vrienden waarbij Matla en broer Robert Bolleurs een herinneringswoord spraken.

Op 7 juli overleed **Dick Jones** in Californië, Amerika. Jones was een kindacteur die al op driejarige leeftijd zijn carrière startte. Hij speelde de kleine rolletjes in films zoals *Mr Smith goes to Washington* en *Destry Rides Again*, beide met James Stewart in de hoofdrol.
Zijn bekendheid verwierf hij in 1940 toen hij door Walt Disney gevraagd werd de stem van Pinokkio in te spreken in de gelijknamige animatiefilm. Hij moest daarbij ook, verkleed als pop, scènes uitbeelden om de tekenaars te inspireren. De film en zijn stem zouden wereldberoemd worden.
Op latere leeftijd speelde Jones nog rollen in televisieseries zoals *Gunsmoke* en *The Lone Ranger*. Dick Jones werd 87 jaar.

BOVEN - Groepsfoto van het gezelschap dat op 12 juli de herdenkingslunch bijwoonde ter nagedachtenis aan het overlijden en leven van Wilhelmina Antoinette Mazure.

→ WINNEN

Warner Bros Home Entertainment viert 75 jaar *Batman* met de uitgave van twee nieuwe animatiefilms van deze strip- en filmheld, die werd bedacht door tekenaar Bob Kane samen met schrijver Bill Finger. In *Son of Batman* wordt de vleermuisheld geconfronteerd met het bestaan van zijn zoon Damian. In *Batman – Assault on Arkham* trekt Batman opnieuw ten strijde tegen The Riddler en The Joker. Stripschrift geeft in samenwerking met de uitgever drie setjes van beide films op DVD weg aan lezers die ons het goede antwoord geven op de volgende vraag:

Wanneer en in welk blad verscheen Batman voor het eerst als stripheld?

Stuur het antwoord vóór 30 september 2014 naar
Batman-prijsvraag
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
of naar winnen@stripschrift.nl

Bij meer dan drie goede oplossingen zal er worden geloot. De winnaars maken we in een volgend nummer bekend. Maximaal één inzending per adres en discussiëren over de uitslag doen we natuurlijk niet.

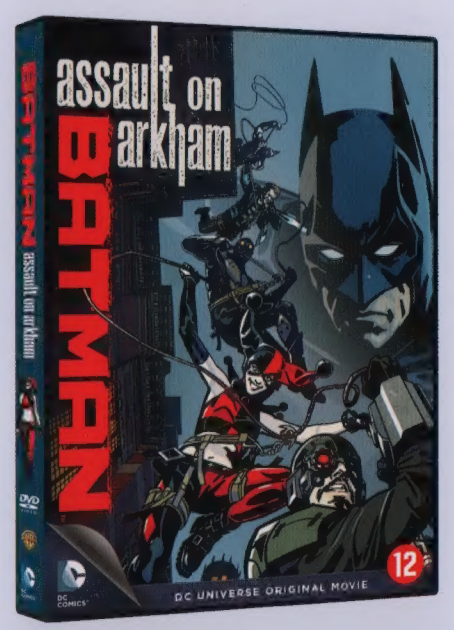

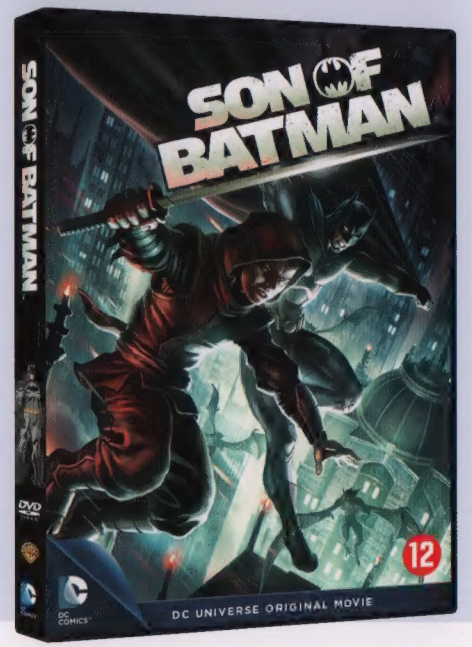

Uitslag Tim Tijdloos-prijsvraag *Stripschrift 438:*
We vroegen naar het beroep van stripfiguur Tim Tijdloos in de gelijknamige serie van Pieter Hogenbirk en Willem Ritstier. Het antwoord is deels van Tims naam af te leiden, namelijk klokkenmaker. Na loting stuurden wij de volgende drie prijswinnaars een door Hogenbirk gesigneerd *Tim Tijdloos*-album op: **Jaap Jan Bruinsma** (Assen), **Rozelien de Meyer** (Zottegem, België) en **Anne-Marie Steenbergen** (Amsterdam). Van harte gefeliciteerd!

STRIPSCHRIFT COLOFON

JAARGANG 47 • NUMMER 3 (440) • SEPTEMBER 2014

's Werelds oudste stripinformatieblad verschijnt 8 maal per jaar en wordt samengesteld door een onafhankelijke redactie.

Redactie
Teus de Kruijf, Arco van Os, Rik Sanders

Redactie social media
Mariella Sormani

Medewerkers
Olav Beemer, Peter Breedveld, Ruud Booms, Marq van Broekhoven, Stephanie Buijs, Frits Jonker, Hans Matla, Michel van Merriënboer, Luigi Novi, Hans Pols, Bert Post, Dik Rondeltap, Rik Spanjers, Erwin Suvaal, Rudy Vrooman, Hennie van der Zouw

Aan Stripschrift is in 2011 de P. Hans Frankfurther-prijs voor bijzondere verdiensten toegekend.

Omslag
Alain Dodier

Redactie-adres
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
t 010-2201063
e redactie@stripschrift.nl
@Stripschrift
Stripschrift

Abonnementen
Een abonnement omvat 8 nummers en wordt daarna telkens stilzwijgend verlengd. Eventueel gemiste nummers zijn te bestellen via onze Back Issue Service.

Maak het juiste bedrag over op
IBAN NL07 INGB 0009 3475 90
SWIFT/BIC INGBNL2A
ten name van
Stichting Uitgeverij Stripstift te Rotterdam.
Nederland €52,00
België €57,00
Other countries €73,00

Bedragen zijn inclusief 6% BTW
Maximaal 2 abonnementen per adres.
Opzeggingen schriftelijk richten aan de uitgever, uiterlijk twee nummers voor het aflopen van het abonnement.

Reprorecht
Het overnemen, maar ook het vermenigvuldigen van artikelen en illustraties is slechts geoorloofd na schriftelijke toestemming van de redactie.

Materiaal
Ongevraagd toegestuurd materiaal wordt niet geretourneerd. De verantwoordelijkheid voor de artikelen berust bij de auteurs.

Advertenties
Voor de opgave van advertenties en het opvragen van de tarieven kunt u contact opnemen met de uitgever, of e-mailen naar adverteren@stripstift.nl

Druk
Printec Offset, Kassel, Duitsland

Uitgever/Distributie Nederland

Stichting Uitgeverij Stripstift
Kleine Beer 467
3067 ZW Rotterdam
t 010-2201063
e uitgever@stripstift.nl
w www.stripstift.nl
KvK Rotterdam 24335843

Distributie België
Pinceel, Leuven

Stripschrift wordt uitgegeven in opdracht van Het Stripschap. Leden van Het Stripschap krijgen €1,25 korting op de abonnementsprijs.

ISSN 0165-845X

DE ZOMERTOPPERS VAN UITGEVERIJ L

SEPTEMBER

Hein de Kort

Hein in Onze Taal

JUBILEUM-UITGAVE
– het beste van het beste van 25 jaar Hein de Kort in het tijdschrift *Onze Taal* –

Paperback,
€ 12,50

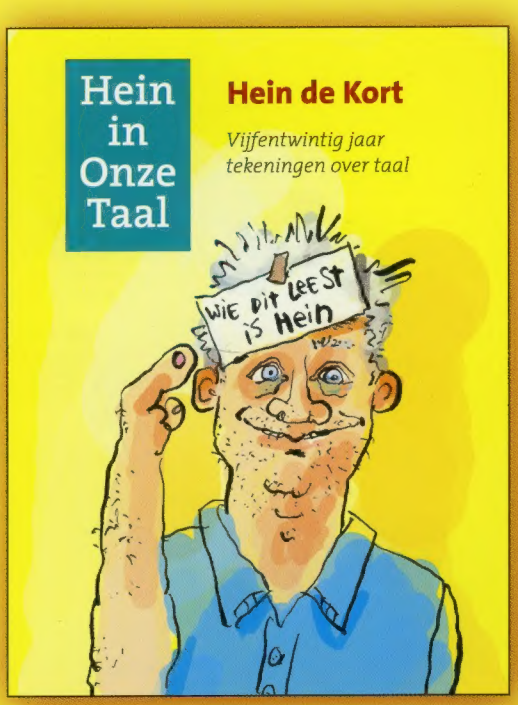

SEPTEMBER

Arleston
Sala

Ploneïs de Onzekere

€ 16,90 HC
€ 8,90 SC

VERSCHENEN

Eric Heuvel

Nieuwe vrienden

€ 17,95 HC

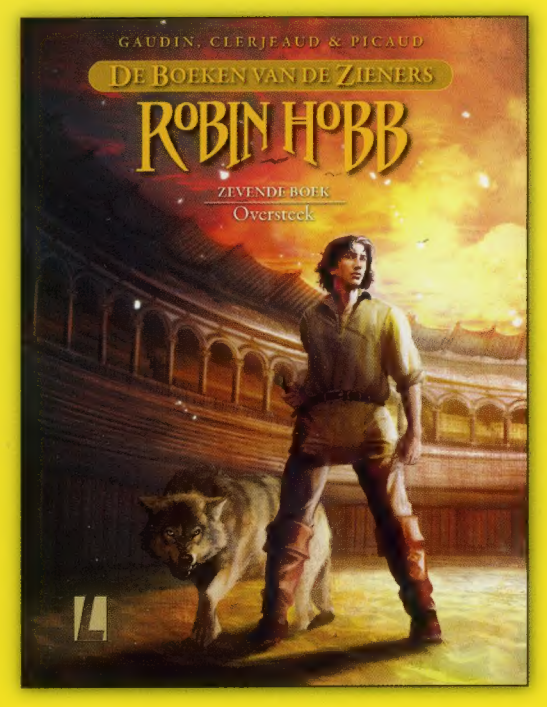

VERSCHENEN

Robin Hobb

De Boeken van de Zieners 7 – Oversteek

€ 17,50 HC

Volg **Uitgeverij L** op Facebook **www.facebook.com/dromendemonen**
Twitter **@dromendemonen**